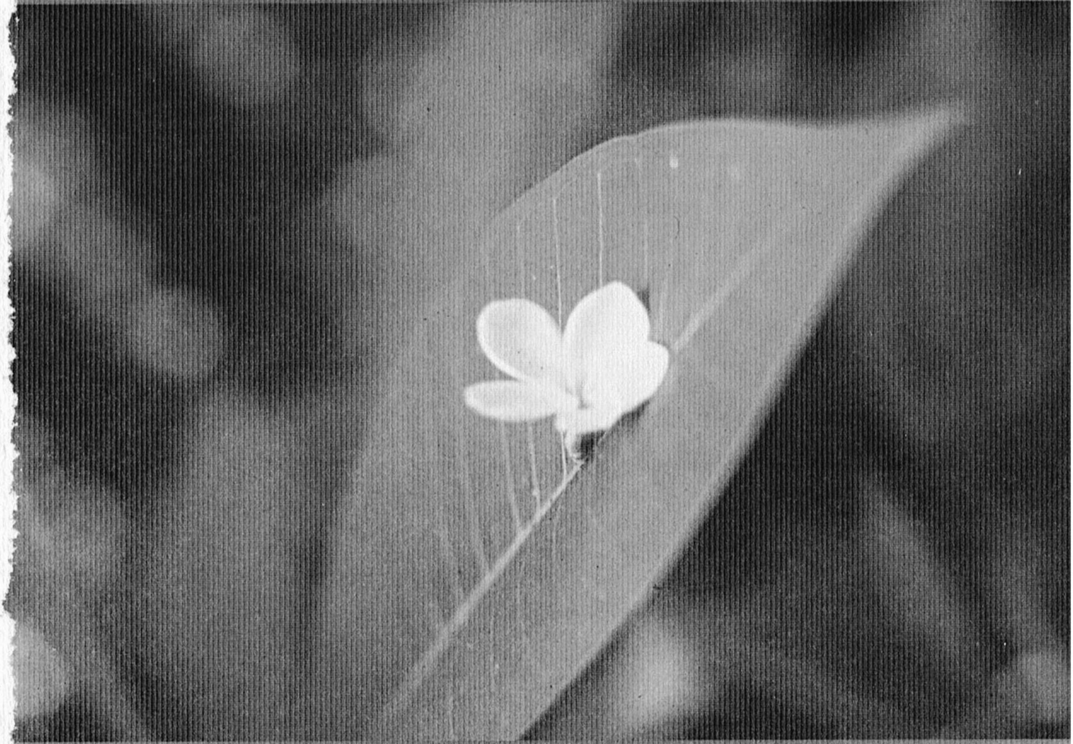
ดวงธรรมแห่งเมืองจำปาสัก

พระอาจารย์บุญมาก ฐิตปัญโญ

ดวงธรรมแห่งเมืองจำปาสัก

ดวงธรรมแห่งเมืองจำปาสัก

พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

ISBN: 978-974-03-2435-5

บรรณาธิการต้นฉบับ วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว

พิมพ์ครั้งที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒ เนื่องในงานบรรจุอัฐิ
พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ
๕ เมษายน ๒๕๕๒
(เพื่อแจกเป็นธรรมทาน)

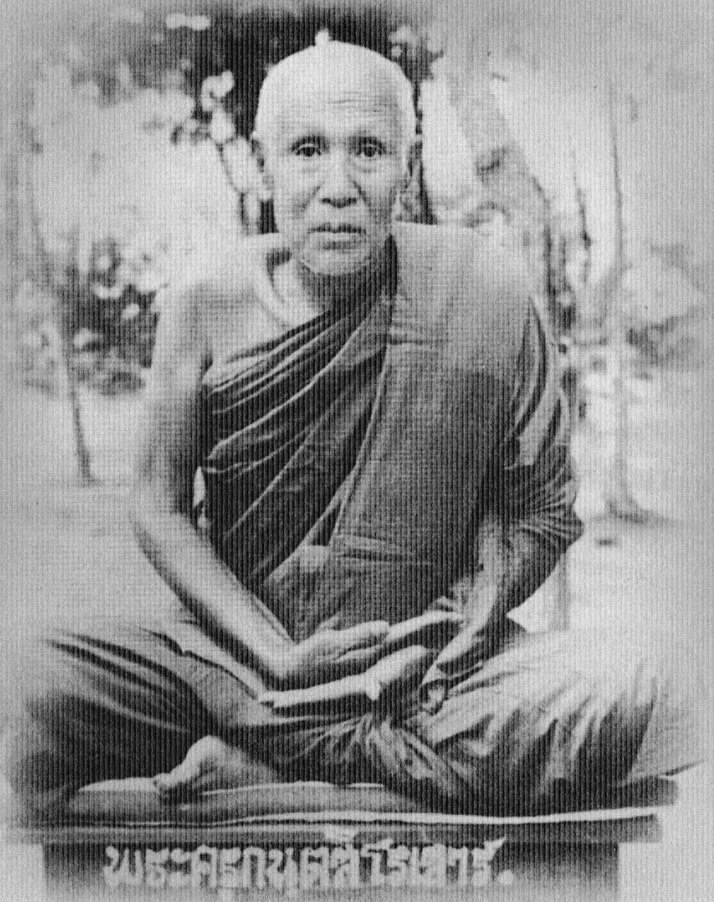
จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ภาพปก จีวรพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [๕๒๐๕-๐๑๗/๓,๐๐๐(๒)]
โทร. ๐-๒๒๑๘-๓๕๕๙, ๐-๒๒๑๘-๓๕๖๓, ๐-๒๒๑๕-๓๖๑๒
นางศรินทิพย์ นิมิตรมงคล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา เมษายน ๒๕๕๒
http://www.cuprint.chula.ac.th

หนังสือเล่มนี้ถวายเป็นอาจาริยบูชา

ท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

พระอาจารย์เสาร์ กันตสีโล

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

พระอาจารย์ทองรัตน์ กันตสีโล

พระอาจารย์บุญมาก ฐิตปัญโญ

ฐิติปัญญานุสรณ์

ภายในบริเวณสาลวโนทยาน กรุงกุสินารา ภายใต้แสงจันทร์สีนวลยองใยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าบรรทมเหยียดพระวรกายในท่าสีหไสยาสน์ แวดล้อมด้วยพุทธบริษัทมากมาย แผ่ฉัพพันธรังสีเป็นปริมณฑลกว้างออกไป ประดุจดวงจันทร์ที่ถูกแวดล้อมด้วยกลุ่มเมฆก็ปานกัน

ภิกษุทุกรูปเงียบกริบ บริเวณปรินิพพานมณฑลสงบเงียบไม่มีเสียงใดๆ เลย แม้จะมีพุทธบริษัทประชุมกันอยู่เป็นจำนวนมากก็ตาม ทุกคนปรารถนาจะฟังแต่พระพุทธดำรัสเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจเป็นครั้งสุดท้าย

บัดนี้พละกำลังของพระผู้มีพระภาคเจ้าเหลืออยู่น้อยเต็มทีแล้ว ประดุจน้ำที่เทราดลงไปในดินที่แตกระแหงย่อมพลันเหือดแห้งหายไป มิได้ปรากฏแก่สายตา ถึงกระนั้นพระบรมโลกนาถก็ยังประทานปัจฉิมโอวาทเป็นพระพุทธดำรัสสุดท้ายว่า

"ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เป็นวาระสุดท้ายแห่งเราแล้ว เราขอเตือนเธอทั้งหลายให้จำมั่นไว้ว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมและความสิ้นไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายขอจงอยู่ด้วยความไม่ประมาทเถิด"

ในที่สุดแม้พระพุทธองค์เองก็ต้องประสบอวสานเหมือนคนทั้งหลาย พระธรรมที่พระองค์พร่ำสอนมาตลอดพระชนม์ชีพว่า "สัตว์ทั้งหลายมีความตายเป็นที่สุดนั้น เป็นสัจธรรมที่ไม่ยกเว้นแม้พระองค์เอง"

ปัจฉิมพุทโธวาท หรือพระโอวาทที่พระพุทธเจ้าทรงประทานเหล่าภิกษุทั้งหลายก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน นั้นเป็นเรื่องที่พระองค์ทรงเตือนเหล่าภิกษุรวมคฤหัสถ์ไม่ให้ตั้งอยู่ในความประมาท แต่ให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท มีสติอยู่ทุกเมื่อ พระพุทธเจ้าทรงเตือนว่าสังขารของคนเรานั้นไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เมื่อนั้นจิตของเราก็ย่อมเกิดความเบื่อหน่ายในทุกข์ เมื่อใดที่เราเห็นสรรพสิ่งเป็นอนัตตา เมื่อนั้นจิตของเราย่อมพ้นจากความเศร้าหมองและดับทุกข์ได้เพราะฉะนั้น

ใครก็ตามที่ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในธรรม คือความดีงามสม่ำเสมอ ผู้นั้นย่อมพบกับความสุข ก้าวข้ามบ่วงแห่งมารที่ข้ามได้ยาก บุคคลที่ประมาท แม้ไม่ตายเหมือนคนที่ตายแล้ว ส่วนคนที่ไม่ประมาท เป็นอยู่ด้วยสติ ทุกเมื่อ ทุกลมหายใจ แม้จะสิ้นลมหายใจก็เหมือนมีชีวิตอยู่ อีกประการหนึ่ง บุคคลที่ไม่ประมาทย่อมจะได้รับประโยชน์ทั้งสองอย่าง คือประโยชน์ในชาตินี้และประโยชน์ทั้งสองอย่าง แต่บุคคลที่ประมาทย่อมคลาดจากประโยชน์ทั้งสอง

จะเห็นว่าธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นยอดธรรม ก็คือความไม่ประมาท พระองค์ทรงยกย่องความไม่ประมาทว่าเป็นธรรมที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นที่รวมอยู่ของธรรมทั้งปวง ซึ่งถ้าเปรียบธรรมคือความไม่ประมาทกับรอยเท้าสัตว์ ก็เปรียบได้กับรอยเท้าช้างที่ใหญ่กว่ารอยเท้าของสัตว์ทั้งปวง

การที่พระพุทธเจ้าสอนให้ทำตนเป็นประโยชน์ต่อตัวเองและผู้อื่นโดยความไม่ประมาทนั้น เพราะทุกอย่างเป็นของไม่เที่ยง เราทุกคนอาจตายวันตายพรุ่ง เมื่อไรก็ได้ ดังนั้น จงทำความดีเสียบัดนี้ ไม่ต้องรอหรือพลัดผ่อน **“ทำดีได้ ไม่ต้องเดี๋ยว”** ความไม่ประมาท ๔ ประการ

๑. ไม่ประมาทในชีวิต ชีวิตย่อมเป็นที่รัก ต้องรักษากาย ใจ ให้ปลอดจากโรคภัย

๒. ไม่ประมาทในวัย คนเราไม่ว่าอยู่ในวัยใด ก็มีสิทธิ์ตายด้วยกันทั้งนั้น ฉะนั้นไม่ควรประมาทว่าตนยังเด็กอยู่ ยังหนุ่มสาวอยู่

๓. ไม่ประมาทในหน้าที่ ต้องทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด

๔. ไม่ประมาทในคุณความดี ระลึกเสมอว่าทำดี ย่อมได้ดี ให้เร่งทำความดี

พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ เป็นพระเถระผู้เจริญรอยตามพระอาจารย์ทั้งสอง คือ หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล และ พระอาจารย์ทองรัตน์ กันตสีโล ท่านถือธุดงค์วัตรมาโดยตลอดจวบจนมรณภาพ

พระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล) ผู้เป็นศิษยานุศิษย์ เป็นผู้ดำเนินการสืบทอดเจตนารมณ์ของอาจารย์จวบจนวาระสุดท้ายของชีวิตเช่นเดียวกัน

รูป ชีรติ มจฺจาย นามโคตฺตํ น ชีรติ
รูปเท่านั้นที่ดับ แต่คุณความดียังอยู่

พระพุทธพจน์ที่ยกมา ณ เบื้องต้นนั้น เพื่อแสดงถึง ข้อวัตรปฏิบัติของบูรพาจารย์ทั้งหลายที่ได้ประพฤติปฏิบัติตาม และเป็นแบบอย่างที่ดีให้พุทธศาสนิกชนได้รำลึก และในครั้งนี้ได้ร่วมกันปฏิบัติธรรมและพร้อมใจกันร่วมสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิธาตุ พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ เพื่อให้เป็นที่เคารพสักการะของศิษยานุศิษย์ตลอดไป

ขออานุภาพแห่งบุญกุศลทั้งหลายที่บูรพาจารย์ ได้บำเพ็ญมาตั้งแต่ต้นจนถึงอวสานสุดท้ายแห่งชีวิต ภายใต้ร่มเงาของพระพุทธศาสนา ตลอดจนมวลคณะสงฆ์ ศิษยานุศิษย์และพระพุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้บำเพ็ญถวายเป็นปูชนียบูชานุสรณ์ ขอผลบุญกุศลทั้งหลายทั้งปวง จงดลบันดาลให้คณะสงฆ์ ศิษยานุศิษย์และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย มีแต่ความสุขความเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ตลอดกาลเทอญ

พระราชธรรมโกศล

(พระราชธรรมโกศล)
เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี (ธรรมยุต)
เจ้าอาวาสวัดใต้พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ

ข้าพเจ้าพระอาจารย์สุวัน จันทะลาด เจ้าคณะแขวงจำปาสัก ประเทศลาว ขออนุโมทนากับท่านผู้มีศรัทธาที่ได้อุตสาหะ เสียสละ กำลังกาย วาจา จิตใจ พิมพ์หนังสือฉบับนี้

เนื่องในโอกาสที่สร้างเจดีย์ของท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ ที่มรณภาพไปแล้วนั้น ได้ประดิษฐานไว้ที่วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว กับศิษยานุศิษย์ที่เคยปฏิบัติกับท่านพระอาจารย์มาแล้ว เพื่อตอบแทนบุญคุณของท่านพระอาจารย์

ท่านพระอาจารย์ ได้มรณภาพอยู่ที่วัดภูมะโรง เมืองและแขวงจำปาสัก และมีเจดีย์ประดิษฐานอยู่ที่วัดภูมะโรง ๑ องค์แล้ว

ข้าพเจ้ามีความยินดีและอนุโมทนากับท่านที่เป็นศิษยานุศิษย์ด้วยกัน ได้ร่วมกันสร้างเจดีย์ขึ้นเป็นองค์ที่ ๒ ประดิษฐานอยู่ที่วัดสิรินธรวรารามภูพร้าวนี้

ขออนุโมทนาด้วยเมตตาจิต

พระอาจารย์สุวัน จันทะลาด
วัดหลวงปากเซ ๗/๑๒/๒๕๕๑

เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี
ประธานในพิธียกช่อฟ้าอุโบสถ
วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว

พระครูบรรหารอุบลคุณ
วัดป่าสนามชัย
เข้ากราบนมัสการ
เจ้าคณะแขวงจำปาสัก

คณะสงฆ์ร่วมถ่ายภาพกับ
เจ้าคณะแขวงจำปาสัก

คำนำ

พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ ละสังขารจากไปแล้ว ๒๘ ปี หากท่านยังดำรงชีพอยู่ นับจากวันเกิด เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๒ เป็นเวลา ๑๐๐ ปีพอดี วาระครบศตวรรษนี้ นับเป็นวาระอันกุศลที่เหล่าศิษยานุศิษย์จะได้ร่วมกันสร้างอนุสรณ์สถานไว้เป็นเครื่องเตือนใจ รำลึกถึงธรรมรสของท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ จึงร่วมกันจัดสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิ ณ วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานรำลึกถึงพระคุณท่าน ประกอบกับคณะศิษยานุศิษย์ได้ปรึกษากันและเห็นว่าควรจะรวบรวม เรียบเรียงประวัติของท่านพระอาจารย์บุญมากขึ้นอีกครั้งหลังจากที่คณะศิษยานุศิษย์ทั้งไทย-ลาว ได้จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๖ โดยมีท่านพระอาจารย์บุญเหลือม อนุตฺตโร วัดป่าโสภาวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นผู้จัดพิมพ์ โดยมีจุดประสงค์ให้อ่านเป็นคำโคลง ซึ่งคัดลอกจากอักษรลาวมาเป็นอักษรไทย

ปัจจุบันทางคณะศิษยานุศิษย์ไทย-ลาว ได้ร่วมกันปริวรรตภาษาลาวเก่าเป็นภาษาไทยตามแบบนิยมเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นในปฏิปทา การเดินทางตามอริยมรรคของท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ ดังนั้นชื่อเรียกหรือการออกเสียงบางคำยังคงเป็นภาษาดั้งเดิมหรือปริวรรตเป็นภาษาไทย การค้นคว้าติดตามข้อมูลประวัติท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ ได้เดินทางไปจำปาสักสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเพื่อเก็บข้อมูล ออกภาคสนาม บันทึกภาพสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสือ "พระครูวิเวกพุทธกิจ" จัดพิมพ์โดยวัดป่าอาจารย์มั่น จังหวัดเชียงใหม่ "พระอาจารย์เสาร์ กันตสีโล" จัดพิมพ์โดยชมรมพุทธศาสตร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย "มณีรัตน์" จัดพิมพ์โดยวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี "งานสมโภชหอพระไตรปิฎก หลวงปู่กิ ธัมมุตฺตโม" จัดพิมพ์โดยคณะศิษยานุศิษย์ และลิขิตส่วนหนึ่งของพระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล) มาประมวลเข้าด้วยกัน เพื่อ

อ้างอิงเทียบเคียงเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ให้เห็นภาพวิถีชีวิตของผู้คน สภาพสังคม และวัฒนธรรมในห้วงกาลเวลาที่ผ่านมา จึงแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๓ ส่วน

ส่วนที่ ๑ ลิขิตประวัติโดยพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

ส่วนที่ ๒ ประมวลลำดับเหตุการณ์โดยคณะศิษยานุศิษย์

ส่วนที่ ๓ ความเป็นมาของการสร้างเจดีย์

หนังสือเล่มนี้ คณะศิษย์ฯ จัดทำขึ้นเพื่อน้อมถวายเป็นอาจาริยบูชาพระคุณท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ ให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาตามรอยธรรมของท่านผู้เป็น **"ดวงธรรมแห่งเมืองจำปาสัก"** หากมีข้อบกพร่องในการรวบรวม เรียบเรียง ประการใด คณะศิษย์ฯ ขอน้อมรับไว้เพื่อแก้ไขในโอกาสต่อไป

ด้วยความเคารพบูชา

คณะศิษยานุศิษย์ไทย-ลาว

๕ เมษายน ๒๕๕๒

ลิขิตประวัติ

โดย พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

อาตมา **"พระบุญมาก ฐิติปัญโญ"** ขอนอบน้อมแด่คุณพระพุทธ คุณพระธรรม และคุณพระสงฆ์ จักกล่าวถึงอัตชีวประวัติของตนที่เป็นภาษาลาวเก่า ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยได้โปรดคุ้มครอง หากว่ามีสิ่งหนึ่งสิ่งใดขาดตกบกพร่อง ขอบัณฑิตผู้รู้โปรดอย่าได้ติเตียนเพราะเป็นผู้มีปัญญาน้อย เขียนประวัติของตนเพื่อให้ลูกหลานรับรู้ และได้อ่านเมื่อคราวกังวลโศกเศร้า พอเป็นยาชโลมรักษาจิตใจ ประวัตินี้อาตมาแต่งขึ้นเมื่อช่วงฤดูหนาว พ.ศ. ๒๔๙๒

ภูมิกำเนิด

อาตมาเกิดที่เมืองจำปาสัก บิดาชื่อ นายพันธ์ มารดาชื่อ นางอ่อน ทั้งสองแต่งงานและตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองกาง ปกติบิดา มารดาเข้าวัดฟังธรรม ให้ทานรักษาศีลเป็นประจำ ครอบครัวประกอบอาชีพกสิกรรม คือทำนาทำสวน หลังจากที่แต่งงานไม่นาน นางอ่อนได้คลอดลูกคนแรกเป็นผู้หญิง ต่อมานางได้ตั้งครรภ์อยู่ประมาณสิบเดือนก็คลอดลูกชายคนที่สอง เกิดในเวลาเช้าวันเสาร์ เดือนเก้า ปีระกา พ.ศ. ๒๔๕๒ บิดาตั้งชื่อให้ว่า "บุญมาก" ต่อมาได้น้องชายเป็นคนที่สามชื่อว่า "สี" จากนั้นได้น้องชายอีกสามคน รวมมีพี่น้องทั้งหมด ๖ คน

มรสุมชีวิต

เมื่ออาตมาอายุ ๑๐ ปี พี่น้องเสียชีวิตลง ๓ คน เหลือแค่พี่ น้อง บิดา มารดารวมทั้งหมด ๕ คน ไม่นานต่อจากนั้นเกิดโรคระบาดอย่างรุนแรงในแขวงจำปาสัก บิดามารดาติดโรคร้ายแรงจนเสียชีวิต จึงเหลือเพียงอาตมาและน้องอีก ๒ คน เด็กทั้งสามกลายเป็นเด็กกำพร้าน่าสงสาร อาศัยอยู่กับลุง ฝูงวัวควายที่เหลือของบิดามารดา อาตมามอบให้ลุงทั้งหมดเพราะเคารพลุงเสมือนบิดาแท้ๆ ของตนเอง หลายปีหลังจากนั้นลุงก็มาเสียชีวิตลงอีก ตอนนี้ทั้งสามพี่น้องลำบากมากไม่รู้จะไปพึ่งพาใคร จากทุกข์ครั้งที่ ๑ บิดามารดาเสียชีวิต ยังทุกข์ครั้งที่ ๒ คือ ลุงมาเสียชีวิตจากไป ญาติๆ จึงช่วยกันดูแลอาตมาและน้องๆ เรื่อยมา จนอาตมาอายุย่างเข้า ๑๖ ปี ก็ออกบวชเป็นสามเณร ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจนครบ ๑ ปี แล้วจึงลาสิกขาออกมาใช้ชีวิตฆราวาสประกอบอาชีพ

ค้าขาย พอหลายปีผ่านไป อาตมาตัดสินใจกลับสู่มาตุภูมิคือบ้านเกิดของตน มาอยู่กับวงศาคณาญาติที่บ้านเมืองกาง ญาติทุกคนต่างมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง เมื่อเห็นอาตมากลับมา

เข้าสู่ร่มผ้ากาสาวพัสตร์

ในขณะนั้นอาตมาอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ลุงจันและป้าขอให้อาตมาเข้าสู่ร่มผ้ากาสาวพัสตร์ เพื่อจะเป็นสะพานพาก้าวข้ามวังวนแห่งวัฏฏะสงสารนี้ บำเพ็ญเพียรแผ่เมตตาอุทิศส่วนบุญกุศลแก่สรรพสัตว์ทั้งปวง ตลอดถึงโปรดญาติพี่น้อง พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายด้วย อาตมาได้ยินดังนั้นแล้วเกิดความยินดีและตกลงรับคำ ลุงจันดีใจจึงเรียกประชุมญาติๆ แจ้งข่าวการบวชของอาตมาและบอกข่าวต่อกันไป ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนสนิทมิตรสหายตลอดถึงข้าราชการบ้านเมือง ในครั้งนั้นลุงจันรวบรวมจตุปัจจัยจัดเตรียมชุดผ้าไตรจีวร[๑] อัฐบริขาร บาตร หมอน เสื่อ และกำหนดวันบวชให้ทันก่อนวันเข้าพรรษา เดือนแปด ปีมะเส็ง ในช่วงฤดูร้อนสู่ฤดูฝน น้ำในห้วย หนอง คลอง บึงล้นหลากไปทั่ว ทั้งต้นไม้ต้นหญ้าแตกกิ่งก้านสาขาเขียวชอุ่มไปทั่วทั้งป่า

กองบวช

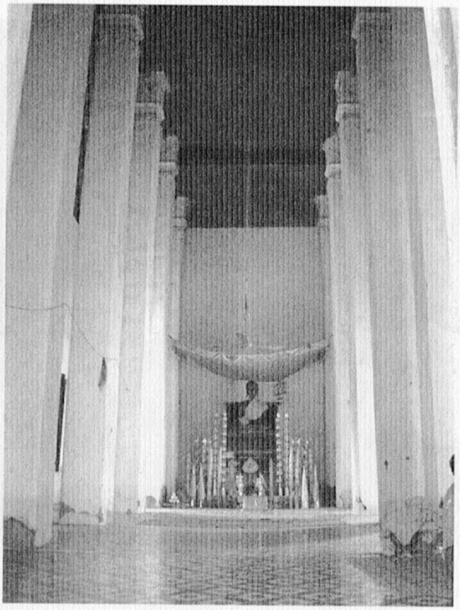
[๑] ไตรจีวร หมายถึง สบง-จีวร-สังฆาฏิ

งานบวช

งานอุปสมบท

พอต้นฤดูฝนเดือนแปดย่างเข้ามาถึง ลุงจันได้ตีระฆังร้องป่าวประชุมญาติพี่น้อง พร้อมเพื่อนบ้านพ่อแก่แม่เฒ่าทั้งหลายมาตกแต่งกองบวช บ้างหาผลหมากรากไม้มา เช่น ลูกตาล มะพร้าว มะนาว ส้มโอ ลูกเหว่อ บ้างหาของคาวหวานมาร่วมในงานบุญ มีการจัดพานบายศรีสู่ขวัญ ในตอนกลางคืนของวันนั้นมีมหรสพการละเล่นต่าง ๆ ทั้งคืน ทั้งเสียงแคน ขลุ่ย ฉิ่ง สังข์ หมอลำหมู่ ฯลฯ ดังก้องสนั่นอยู่ไม่ขาดสาย ทั้งเสียงคนหนุ่มคนสาวหัวเราะสนุกสนานชอบใจ พอใกล้สว่างได้ยินเสียงไก่ขัน ลุงจันและญาติๆ จัดเตรียมอาหาร เพื่อถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุสงฆ์ เมื่อพระภิกษุสงฆ์ฉันเสร็จแล้วก็ให้พรครั้นถึงเวลาลุงจันได้เอามืออุ้มอัฐบริขารยกขึ้นเหนือหัว พร้อมด้วยญาติพี่น้องเดินแห่รอบอุโบสถจนครบ ๓ รอบ ลุงยกผ้าไตรจีวรขึ้นเหนือหัวอธิษฐานปรารถนาอยากขึ้นสวรรค์ชั้นฟ้าพรหมโลก อาตมารับเอาผ้าไตรจีวรจากลุงแล้วเดินเข้าสู่หัตถบาสสงฆ์ มอบผ้าไตรจีวรแด่พระอุปัชฌาย์ พระเถระรับเอาผ้าไตรจีวร กล่าวให้โอวาทว่า

พระประธานในอุโบสถวัดกาง

อุโบสถวัดกาง

โอวาทของพระอุปัชฌาย์

"ดูก่อนบุญมากถ้าเธอมีเรื่องหรือปัญหาอันใด ให้กล่าวแสดงออกมาต่อหน้าสงฆ์ ไม่ต้องเกรงหรือกลัว หมู่สงฆ์นั้นยินดีรับฟังไม่ว่าจะดีหรือร้ายก็ตาม" ตอนนั้นบุญมากประนมมือตั้งสัตย์ปฏิญาณว่า

"ข้าพเจ้าจักขออุปสมบท ท่านพระอุปัชฌาย์โปรดให้การอบรมสั่งสอนและข้าพเจ้าขอถึงคุณพระรัตนตรัยอันประเสริฐ"

พระอุปัชฌาย์ได้ยินดังนั้น ก็เกิดปิติยินดี แล้วบอกกรรมฐานทั้ง ๕ โดยอนุโลม - ปฏิโลม ว่า "เกสา โลมา นะขา ทันตา ตะโจ" พระอุปัชฌาย์มอบผ้าไตรจีวรให้ เมื่อบุญมากรับแล้วจึงกราบลงสามครั้ง ก่อนก้าวออกไปนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ เสร็จแล้วกลับเข้ามาในอุโบสถ ประนมมือกราบลง ๓ ครั้ง กล่าวขอถึงไตรสรณคมน์ พระอุปัชฌาย์ให้ศีล ๑๐ จากนั้นบุญมากก็นำเอาบาตรถวายแด่พระอุปัชฌาย์ พระอุปัชฌาย์รับเอาบาตรพาดเบียงขวาแก่บุญมาก

พระอุปัชฌาย์กล่าวต่อไปว่า แต่ก่อนเธอเป็นคฤหัสถ์ บัดนี้เธอปล่อยทิ้งแล้วได้ครองผ้ากาสาวพัสตร์อันประเสริฐ ถือว่าเธอเกิดใหม่ ขออย่าได้เอาเพศเยี่ยงคฤหัสถ์มาปฏิบัติเป็นอันขาด เพราะจะทำให้เธอและไตรสรณคมน์เศร้าหมองตกต่ำ ให้หลีกเว้นสิ่งเหล่านี้ ได้แก่ อกรณียกิจ ๔ คือ

๑. ให้หลบหลีกเว้น จากการเสพเมถุนทั้งมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉาน

๒. ให้หลบหลีกเว้น จากการลักเล็กขโมยน้อย อย่าโลภเอาของผู้อื่นที่เขาไม่ได้ให้แม้แต่สลึงบาท

๓. หลบหลีกเว้น จากการทำร้ายฆ่ามนุษย์ตลอดสรรพสัตว์ทั้งปวง

๔. หลบหลีกเว้น จากการกล่าววาจาโป้ปดมดเท็จ อวดอุตริมนุสธรรมที่ไม่มีในตน ถ้าเธอล่วงเกินคำที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนมานี้เธอจะไปสู่อบายภูมิ[๒]

เธอจงถือเอาคำสั่งสอน คือ ให้มีขันติธรรมความอดทนประพฤติอยู่ในกิจที่ควรแก่สมณะเรียกว่า กรณียกิจ ๔ นั้น คือ นิสัย ๔ ได้แก่

---

[๒] อบายภูมิ หมายถึง นรก เปรต อสูรกาย ดิรัจฉาน

๑. บิณฑบาตเลี้ยงชีพ
๒. ถือผ้าบังสุกุล
๓. อยู่อาศัยโคนต้นไม้
๔. ฉันยาน้ำมูตรเน่า

อนึ่ง ให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ คือ พระรัตนตรัย มีพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ อย่าคลอนแคลน ไปคิดเรื่องอื่น แต่จงพิจารณาธรรมให้ดี โลกมี เกิด แก่ เจ็บ ตาย ให้ยกพรหมวิหาร ๔ น้อมเข้ามา คือ ๑. เมตตา ๒. กรุณา ๓. มุทิตา ๔. อุเบกขา หมั่นขยันเดินจงกรม วิปัสสนา ให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ใสสว่าง มรรคผลก็จักบังเกิดตามมา

หลังจากให้โอวาทเสร็จแล้วพระอุปัชฌาย์และคณะสงฆ์ก็อนุโมทนา อาตมากรวดน้ำอุทิศผลบุญแก่สรรพสัตว์ทั้งสามภพ ขออย่าให้มีเวรมีกรรมต่อกัน และกันเลย หลังจากกรวดน้ำรับพรเสร็จแล้วก็กราบพระอุปัชฌาย์ พระคู่สวด และกราบพระประธานพร้อมกัน จากนั้นเดินออกจากอุโบสถกลับกุฏิ โยมลุงจัน

กุฏิภายในบริเวณวัดกาง

ถวายรองเท้า ส่วนญาติโยมก็นำเอาสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ อันสมควรถวาย อาตมารับและอวยพรให้ญาติโยมทุกๆ คนมีความสุขความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป หลังจากญาติโยมกลับหมดแล้ว อาตมากลับกุฏิที่พักนั่งพิจารณาเห็นว่าตนนั้นโชคดีมาก เหมือนได้บังเกิดอยู่บนสวรรค์ชั้นฟ้าทีเดียว จิตใจจึงตั้งมั่นบริกรรมภาวนาพุทโธต่อไป

ธุดงค์ไปบ้านโคกก่อง ต.ดอนตาลาด อ.ดอนตาลาด จ.จำปาสัก

หนึ่งปีผ่านไป อาตมาไม่เคยท้อแท้ในการภาวนาเลย ตั้งใจในการบำเพ็ญสมาธิภาวนา เดินจงกรมทุกเช้าค่ำมิได้ขาด อยู่มาวันหนึ่ง อาตมาปรารถนาจะไปเยี่ยมญาติพี่น้องที่ **"บ้านโคกก่อง"** หมู่บ้านนี้มีศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ชาวบ้านพร้อมใจกันสร้างวัดอารามถวายไว้สำหรับพระสงฆ์ที่ธุดงค์ผ่านมา เมื่ออาตมาเดินทางมาถึงหมู่บ้าน ชาวบ้านได้ร่วมกันมานิมนต์ให้จำวัดในอารามแห่งนี้ ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาอุปถัมภ์อยู่สม่ำเสมอมิได้ขาด ได้เวลาอันสมควรอาตมาก็ลาญาติโยมออกธุดงค์ แสวงหาทางหลุดพ้น เดินทางไปตามป่าเขาลำเนาไพรลัดเลาะเพียงลำพัง ผ่านพรรณไม้เขียวชอุ่มอันงดงาม เช่น ต้นมะม่วง ขนุน มะยม มะนาว มะแวง ลูกเหว่อ ฯลฯ บริเวณลำห้วยยังมี ต้นกล้วยและต้นลำไย อุดมไปด้วยพืชพรรณธัญญาหาร รวมทั้งดอกไม้ที่สมบูรณ์สวยงาม เช่น ดอกกระดังงา ดอกการะเกด ลูกเดือย เต็มไปหมดในป่าแห่งนี้

สายลมโบกโบยพัดใบไม้ เย็นสบาย อาตมาเดินทางไปตามภูเขาพบเห็นและได้ยินเสียงสัตว์ร้องอยู่ตลอดทาง พบฝูงเต่าที่อาศัยตามเชิงเขาเสียงนกกาเหว่าร้องอยู่ที่ใต้ต้นไทร ผีเสื้อผึ้งแมลงภู่บินดูดเอาเกสรดอกไม้ นกเขากู่ร้องประสานเสียงกับหมู่นกกระจิบนกกระจาบ ค้างคาวห้อยแขวนบนกิ่งไม้นกเหยี่ยว นกกระทาขันในป่า นกเอี้ยงเกาะกิ่งกระดังงา นกยูงส่งเสียงเรียกหากัน อาตมาได้ยินเสียงสรรพสัตว์ ดังนั้นแล้ว หวนคิดในใจว่า *"โอหนอสัตว์เหล่านี้เขาก็มีความสุขเหมือนกับเราที่กำลังแสวงหาอยู่นี้"* ในที่นั้นยังมี

*สายน้ำลำธารไหล*ตกลงกระทบแผ่นหิน ทั้งนกเงือก ฝูงนกตลอดจนสัตว์น้อยใหญ่ต่างได้มาอาบ-กินน้ำในลำธารแห่งนี้ แว่วชะนีส่งเสียงสูงร้องก้องกังวานป่า อาตมาสังเกตสรรพสิ่งต่างๆ โดยรอบ จนมาถึงบริเวณใกล้แม่น้ำ จึงนั่งพักผ่อน ณ ที่แห่งนั้น

สิ่งที่อาตมาได้พบเห็นนั้นทำให้เกิดความรู้สึกประหลาดใจ ว่าทำไมสัตว์ทั้งหลายต่างรู้สื่อภาษาเข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งเสียงฝูงเสือ โขลงช้างที่ต่างแผดร้อง อีกฝีเท้าที่เดินย่ำกันกึกก้องไปทั่วหุบเขา เวลานั้นอาทิตย์เริ่มลาลับขอบฟ้าลงแล้ว อาตมาวางบริขารเพื่อลงสรงน้ำ ชำระกายใจให้สะอาด จุดธูป- เทียนบำเพ็ญสมาธิภาวนาพร้อมทั้งยกมือนมัสการ ระลึกถึงคุณบิดา มารดา อุปัชฌาย์อาจารย์ พร้อมด้วยยกพรหมวิหารสี่น้อมนำจิต ทั้งคุณปู่-ย่า ตา-ยาย คุณธรรมทั้งปวง มาปกปักรักษามิให้มีสัตว์ร้ายมารบกวน ตั้งตรงต่อภาวนา พุทโธ ให้เห็นแจ้ง ซึ่งขันธ์ห้า กระทั่งเกิดเวทนาขึ้นทั้งเหนื่อย อ่อนเพลียเหมือนร่างกายจะขาดสะบั้น ได้เวลาสมควรจึงพักผ่อนด้วยตั้งสติ เอนกายสีหไสยาสน์ ได้ระยะเวลาหนึ่งก็ตื่น ตั้งสติตรงต่อธรรม เสียงไก่ป่าดังขึ้นแสดงว่าใกล้สว่างแล้ว จึงออกมาล้างหน้ากำหนดภาวนาต่อจนรุ่งสาง

พออาทิตย์ทอแสงพ้นเหลี่ยมภูเขา ฝูงสัตว์ทั้งหลาย เช่น ช้าง หมาป่า พากันลงมาที่แม่น้ำทั้งอาบทั้งกินเต็มไปหมด ถึงเวลาสาย พวกปู ปลาขาว ปลาดุก ปลากระดี่ กุ้ง ต่างว่ายกระโดดดีดตัวบนผิวน้ำ นกบินร่อนถลาลมไปมา อาตมาเดินลัดเลาะไปตามถ้ำเชิงเขา ปีนหน้าผาใหญ่ที่มีเหวสูงชันมาก สายลมหมุนกรรโชกแรงกระทบผาหินดังกึกก้อง เพียรพยายามไต่เขาที่มีหน้าผาและหุบเหวลึก จิตใจเกิดหวั่นไหว ร่างกายอ่อนเพลียเพราะอดอาหารมาหลายวัน แต่ฝืนสู้อดทนมิได้ย่อท้อ จนกระทั่งพบช่องลมที่มีเส้นทางเดิน จึงเข้าไปในถิ่นนั้น เห็นดอกไม้นานาชนิด บ้างมีดอกสีเหลืองร่วงโรยแล้วเหลือแต่ก้าน มีดอกกระดังงา ดอกการะเกดส่งกลิ่นหอม พวงดอกพะยอมสีขาวบานสะพรั่ง ดอกแดง ต้นเตย ต้นตาว ต้นค้อ ต้นตะเคียน ต้นเค็ง ต้นขนุน เกิดอยู่ตามผาน้ำย้อย[๓] ในป่าแห่งนี้มี

---

๓ ผาน้ำย้อย หมายถึง น้ำที่ไหลจากยอดเขาผ่านผาหินกระทบลงบนพื้น

ต้นไม้หลากหลายสายพันธุ์ เถาวัลย์ทั้งเล็กใหญ่เลื้อยเกาะเรียงกันไป ผลไม้เดียรดาษเต็มไปหมด มะเฟือง มะไฟ ส้ม ขนุน มะยม มะแว้ง ฝูงลิงลมกระโดดคว้าผลส้มกินกันสำราญใจ ห้อยโหนปีนป่ายไปตามกิ่งไม้ได้ทั้งวันไม่รู้เบื่อ อีกทั้งสัตว์จำพวกยุง ทาก ลิ้น เห็บ เหลือบ ที่เกาะกินเลือดตลอดตามทาง สายน้ำในลำธารที่นี่ไหลไม่เคยแห้งขอด หมอกปกคลุมอากาศเย็นจนหนาวสั่น

บริเวณนี้บรรยากาศขะมุกขะมัวมืดครึ้ม ความกดอากาศต่ำ พื้นดินชุ่มชื้น สายลมพัดผ่านลำห้วยที่เต็มไปด้วยต้นเตย แวะล้างหน้า ล้างตัว เดินเรื่อยมาตามหน้าผาสูงชัน บางช่วงเป็นเหวลึกไปจนถึง **"ผาเย็น"** ที่นั้นมีหินย้อยสีเขียวอ่อน มีน้ำตกแตกกระเซ็นเป็นละอองคล้ายกับเม็ดฝน มีค้างคาวห้อยหัวหลบอาศัยอยู่ตามหลืบเขาเหมือนว่ากำลังคอยเพื่อนอยู่ หมู่แมลงภู่ผึ้งบินตอมเกสรดอกไม้ อีกทั้งยังมีกวาง ไก่และนกกาเหว่า ใกล้ค่ำอากาศเริ่มเย็นลงเรื่อยๆ เมื่อเดินลัดเลียบไปตามสันเขา มองลงไปเห็นแม่น้ำ พอเดินผ่านกลุ่มเมฆหมอกที่ลอยกั้นกลางระหว่างเขาสัมผัสได้ถึงความเย็นฉ่ำของไอน้ำ มาหยุดพักที่ใต้ต้นงิ้วป่าได้ใช้แทนศาลาพักผ่อน ตกดึกเข้าความหนาวจากน้ำหมอกยิ่งทวีมากขึ้น อาตมาหยิบเทียน-ธูปมาจุดไฟ นั่งสมาธิภาวนา จิตตั้งมั่นตรงต่อพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

ภูทองแหล่งสมุนไพรต่าง ๆ

แผ่เมตตาขอให้สรรพสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ตลอดเจ้ากรรมนายเวรจงเป็นผู้สุขเถิด อย่าได้มีความทุกข์ก่อบาปสร้างกรรมต่อไปด้วยเทอญ หลังจากนั้นกำหนดภาวนาระลึกคุณพระโพธิญาณ ตามแนวทางแห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงสอนสั่ง พอใกล้รุ่ง เห็นสมควรแล้วน้อมเอนกายสีหไสยาสน์ ตั้งสติมั่นได้ระยะเวลาหนึ่ง เสียงของนกเค้าก็ดังขึ้น ไพเราะมาก เสียงนกกะบะบ้าง เสียงอีเห็น ร้องระงมไปทั่วป่า แสงอาทิตย์สาดส่องสูงขึ้นมาจนเห็นพื้นดินชัดเจน หมู่สัตว์น้อยใหญ่ เช่น เหยี่ยว ส่งเสียงร้องอยู่ตามกิ่งไม้ ขอนไม้อย่างเพลิดเพลิน แสงกระทบลงบนใบไม้สีเขียวอ่อนที่แผ่ปกคลุมมองคล้ายกับไม้มุงหลังคา เมฆหมอก

กลั่นตัวเป็นหยดน้ำค้างย้อยลงสู่พื้นดินเหมือนละอองฝน เมื่อแสงตะวันสูงพ้นภูทองแล้ว จึงได้ออกเดินธุดงค์ต่อไป ระหว่างทางพบพืชนานาพันธุ์ *(พืชพันธุ์ไม้เหล่านี้สามารถนำไปประกอบเป็นยาได้)* มี **ต้นจำปี ไม้นางนีที่แผ่กิ่งก้านขยายใหญ่ ไม้ล่ามควาย (หญ้าล่ามควาย) ต้นมะเดื่อ ต้นรัก เครือจงอาง เครือนาคราช เครือปลาหลาด เครือปลากั้ง เครือคำ เครือเห่า** ทั้งหมดนี้เป็นพันธุ์ไม้ ที่เกิดอยู่บนภูทอง และยังมี**ว่านรางจืด รางคาว หลากหลายสีสัน ย่านางขาว-ย่านางดำ-ย่านางแดง ต้นแค ชะเอม ต้นฝอย** หากนำไม้เหล่านี้มากองรวมกันก็ดูเหมือนกับรังไก่ กลิ่นจะหอมฟุ้งขจรไปไกล ตรงบริเวณหน้าผายังมีต้น**พระยามือเหล็ก ต้นพระยามือสี่** ถัดไปตามโขดหินยังพบเห็นหินสีต่างๆ มากมาย

ภูพันยอด

เทือกเขาสลับสับซ้อนทอดยาวเกาะเกี่ยวเรียงรายต่อกัน ลำน้ำโขงไหลโค้งดูเหมือนใกล้แต่ที่จริงอีกแสนไกล ยากที่จะพรรณนาความออกมาเป็นถ้อยคำได้ ฟากฝั่งทางซ้ายเห็นช้างกำลังส่งเสียงร้อง เลยต่อไปมองเห็นอยู่ลิบๆ นั้นคือ **"ภูเขาภูเวียง"** ซึ่งมีภูเขาลูกใหญ่น้อยซ้อนกันเป็นภูพันยอด ได้ยินแต่เสียงกระแสลมพัดกรรโชกกระทบหน้าผา อาตมาเดินไต่ไปตามหน้าผาที่ลดหลั่นทั้งสูงและต่ำ พอพบอ่างน้ำหิน เท้าเกิดไปสะดุดกับก้อนหินเซถลาหกล้มลงบนกอหญ้าเพราะความอ่อนเพลียเมื่อยล้า จนกระทั่งเดินต่อไปพบทางเทียวเดินของโขลงช้างฝูงเสือที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ ก็ลุกเดินเข้าเขตวังน้ำใหญ่ สำรวจไปโดยรอบ เห็นฝูงหมู กวาง วิ่งเล่นไล่กันอยู่ที่กลางทุ่งอย่างสนุกสนาน ด้วยเดินทางมาไกลมากร่างกายเริ่มอ่อนแรงอิดโรย แสงแดดทวีความร้อนขึ้น วังน้ำก็ยังอยู่อีกไกล อาตมาจึงแวะพักผ่อนที่พะลานหิน พออาทิตย์ลาลับค่ำลง อาตมาจุดธูปเทียนน้อมนมัสการไหว้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยอันประเสริฐ ภาวนาแผ่เมตตาให้สรรพสัตว์เทวดาอารักษ์ ภูตผี วิญญาณเร่ร่อนที่อาศัยอยู่แถบนี้ (ผีเป้า ผีโพง ผีกองกอย) หมู่สัตว์ที่อาศัยอยู่ใต้แผ่นฟ้าทั้งหลายขอจงมีแต่ความสุข

จอมมารแสดงฤทธิ์

อย่าได้เกิดมาเกลือกกลั้วกรรมกิเลสกองทุกข์ทั้งมวลในวัฏฏะสงสารนี้ ขอให้บำเพ็ญเพียรสู่สวรรค์ชั้นฟ้า ปรารถนาพระนิพพานอันเป็นทางพ้นทุกข์โศก จากนั้นกำหนดจิตอธิษฐาน ขณะนั้นดาวประกายพรึก[๔] ใกล้จะลับขอบฟ้า อาตมาเกิดนิมิตประหลาดขึ้น ปรากฏเห็นลำแสงจากลูกแก้วส่องลงมากระทบที่ภูเขาสว่างจ้า พระยามารเข้างัดโขดหิน ถล่มทลายเป็นฝุ่นผงแตกเป็นสีดำบ้าง สีแดงบ้าง หลากหลายสีสันดั่งดวงดาวประกายแสงระยิบระยับ ทั้งหนาวไปหมดทั้งตัว สุดท้ายสิ่งเหล่านี้ก็หายไปโดยปริยาย ครั้นพอเสียงไก่ป่าขันแจ้งว่าใกล้สว่างแล้ว นกกระทาร้องรับแสงแดดสาดส่องเข้ามาพอดี จากนั้นจึงรีบลุกเดินออกมา มองไปด้านล่างเห็นเมฆหมอกแผ่ปกคลุม หยาดน้ำค้างกลั่นตัวคล้ายละอองฝน เห็นต้นไม้นานาพันธุ์บนหลังเขาลูกไกลออกไป มีเถาวัลย์ขึ้นอยู่ตามริมลำธาร เกาะเกี่ยวปกคลุมพื้นเขียวไปทั่ว กระทั่งเดินมาถึง **"ถ้ำเสี่ยน"** ลักษณะของพื้นถ้ำแห่งนี้สะอาดคล้ายกับว่ามีคนมาปัดกวาดอยู่เสมอ เห็นนกนางแอ่นบินร่อนเวียนวนเหมือนเครื่องบินไอพ่น เหลียวมองไปตามหน้าผาเห็นมีรังนับแสนนับล้านรังเกาะก่ายกัน เสมือนประหนึ่งว่าได้พากันมาสร้างไว้แต่ครั้งโบราณ

พอเวลาบ่าย อาตมาเดินเที่ยวเล่นลงไปตามทางเหวลึกด้านล่าง บ่ายคล้อยจึงนั่งพัก พอแดดร่มตกเย็นก็ออกเดินสำรวจชมถ้ำจนเป็นพอใจแล้วพักผ่อนอยู่ที่นั่น วางเครื่องอัฐบริขาร จากนั้นจุดเทียน-ธูป กราบลง ๓ ครั้ง จิตตั้งตรงต่อพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แผ่เมตตาให้บิดามารดา พร้อมญาติพี่น้อง รวมทั้งสรรพสัตว์ทั้งปวง ขอให้มีแต่ความสุขความเจริญทุกเช้า-เย็น และข้ามพ้นวัฏฏะสงสารนี้ เข้าถึงพระรัตนตรัยด้วยเทอญ

---

[๔] ดาวประกายพรึก ภาคเหนือและภาคอีสานเวลาใกล้รุ่งเรียกดาวเพ็ก แต่ถ้าช่วงตอนค่ำเรียกดาวหมูชัง ภาคกลางตอนหัวค่ำเรียกดาวประจำเมือง ตอนใกล้รุ่งเรียกดาวประกายพรึกหรือดาวรุ่ง สากลเรียกดาวศุกร์ : ที่มา วิกิพีเดีย สารานุกรม.

และขอให้อโหสิกรรมต่อกัน ไม่นานนักดวงดาวเริ่มลาลับจางหายไปจากท้องฟ้า ไก่แก้วเกาะขอนไม้ส่งเสียงขัน ฝูงอีเห็น ห่าน กระจ้อน จามรี ละมั่งกระโดดวิ่งหลบเมื่อเห็นเสือเดินสง่ามาเป็นฝูง เสียงนกเป้าร้องเป็นหมู่ นกขุนทองร้องรับกับนกแขกเต้า อาตมาพิจารณาดูชมไปเรื่อยๆ ได้กลิ่นหอมอบอวลของดอกไม้ที่เกิดตามริมผา เช่น ดอกกรรณิการ์ ดอกกระดังงา

ดอกกากะเลา ต้นจำปี ต้นบีงู ต้นพันแสน ต้นคอกม้าแก้ว ต้นมุ้งกระต่ายนอน ต้นพังพอน ต้นฝนแสนห่า ต้นส้มส่า ต้นส้มป่อย หวาย เครือสะลอย เครือสะค้าน ขนุน ต้นไทร เป็นต้น ขณะที่เดินไปตามทางทุรกันดารยังพบต้นคันคาก ต้นจงอ่างขึ้นเต็มไปหมดทำให้เดินลำบาก ตามทางมีต้นพระยายาอีกด้วย เหลือจักพรรณนานับได้ไม่หวาดไม่ไหว สมกับที่ได้เสาะแสวงหา ขณะนั้นอากาศเริ่มเย็นลง อาตมาเดินเลี้ยวลัดตามทางเล็กๆ มองไปทางไหนก็เจอแต่ถ้ำที่เป็นโพรงทะลุแสงอาทิตย์ส่องลอดลงมา เดินต่อมาเรื่อยๆ มองเห็นสองข้างทางเต็มไปด้วยเหวลึก ยาวไปถึงถ้ำรูหินน้ำหยาด พอหันมองไปทางด้านบนด้านบนซึ่งเต็มไปด้วยเครือหวาย ทันใดนั้นเกิดเสียงดังโครมครามจากฝูงชะนีที่กระโดดโลดเต้นบนกิ่งต้นกะท้อน

อาตมาค่อยๆ เดินไต่ลงมาตามหน้าผา เห็นฝูงลิงกังโหนเครือไม้หยอกล้อกันสนุกสนาน เห็นเสือ ช้าง หมี ยืนมองไปมา กระต่าย เก้ง ตกใจตื่นวิ่งหนีเข้าพงป่าตามสัญชาตญาณเพื่อรักษาชีวิตของตนไว้ อาตมาเดินลำพังในป่านี้เปรียบเสมือนพรากจากบ้านเกิดเมืองนอน จิตใจเลยคิดห่วงหน้าพะวงหลังจึงตั้งสัจจะบารมี มุดคลานฝ่าเครือไม้ลงสู่ลำห้วย มีต้นเตย ต้นตาวส่วย ต้นเขาควายต้นคูณ ต้นพอก ต้นประดู่แดง ต้นส้ม ต้นขนุน มะยมกำลังออกดอก ตามลำห้วยบริเวณตรงนั้นมีลิ้น หนอนบุ้ง เห็บ เหลือบ ยุงชุกชุมมาก ด้านบนเห็นมีผึ้ง แมลงภู่ตอมเกสรดอกไม้ จักจั่นแมงอีส่งเสียงร้องอยู่เรื่อยๆ ทั้งเสียงนกเงือก นกสาลิกาบ่างกำลังกินลูกหว้า จนกระทั่งได้เดินมาถึงบริเวณน้ำตก เห็นน้ำไหลตกกระทบหินเกิดละอองน้ำฟุ้งกระจายคล้ายควัน กวาง เก้ง อยู่ที่พะลานหิน สัตว์ป่านานาชนิดต่างอาศัยร่มไม้ใหญ่เป็นที่พักอาศัยหลบแดดฝนแทนหลังคา เครือเขายุ่ง

ขึ้นขวางทางทำให้เดินลำบาก ต้นหญ้าริมแนวผาเขียวชอุ่ม เมื่อผ่านเหวหินย้อยก็มาถึงถ้ำแวะพักผ่อนเอาแรง บริเวณแห่งนี้พวกสัตว์เข้ามากินน้ำที่ไหลหยดจากผนังถ้ำลงมาคล้ายเม็ดฝน

พระบุญมากกลับวัดกาง

บริเวณแห่งนี้ยังมีต้นไม้ชนิดต่างๆ เป็นต้นว่า ไม้เหมือดแก้ว ต้นหูกวาง ต้นชาด ต้นกุง ต้นกระบก ต้นประดู่ ต้นกระบาก ต้นแดง ต้นยาง ต้นโก ต้นติ้ว อาตมาเดินธุดงค์ตามป่าเขาลำเนาไพรยากลำบากมาหลายวัน จากที่แห่งนั้นก็ค่อยๆ เดินจนมาถึงถนน แวะพักผ่อนสรงน้ำที่วัด ขณะนั้นพบหมู่พระสงฆ์คณะหนึ่ง จึงได้สนทนาถามข่าวคราว สงฆ์หมู่นั้นไต่ถามถึงการเดินธุดงค์ในป่าเขาว่า ท่านได้พบเห็นสิ่งใดบ้าง

อาตมาตอบว่ากำลังค้นหาแก้วเจ็ดประการ[๕] *อาตมาธุดงค์ในป่านั้นเป็นเวลานานพอสมควร จิตใจตั้งตรงต่อพรหมจรรย์ ได้ปล่อยวางจิตจากญาติ-พี่น้อง เพื่อนฝูง เพื่อปลีกวิเวกบำเพ็ญเพียรตามทางมรรค หลีกเลี่ยงจากโภคทรัพย์ ว่างเว้นจากศิลปวิทยาการทางโลก เพราะสิ่งเหล่านั้นจะพาให้หันเหออกนอกทางพระธรรมคำสั่งสอน นำเราห่างเหินคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กลัวแต่จิต จักไม่ตรงต่อความตาย ขณะนั้นอาตมาได้ยกเอาคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเทศน์ต่อไปว่า ความชรา (แก่) มรณะมอดม้วย (ความตาย) ไม่มี*

---

[๕] อริยทรัพย์ คือ คุณธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ

๑. ศรัทธา	เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ
๒. ศีล	รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย
๓. หิริ	ความละอายต่อบาปทุจริต
๔. โอตตัปปะ	ความเกรงกลัวต่อบาป
๕. พาหุสัจจะ	ความเป็นคนเคยได้ยินได้ฟังมามาก คือจำทรงธรรมและรู้ศิลปวิทยามาก
๖. จาคะ	สละปันของตนให้แก่คนที่ควรให้ปัน
๗. ปัญญา	รอบรู้ทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์

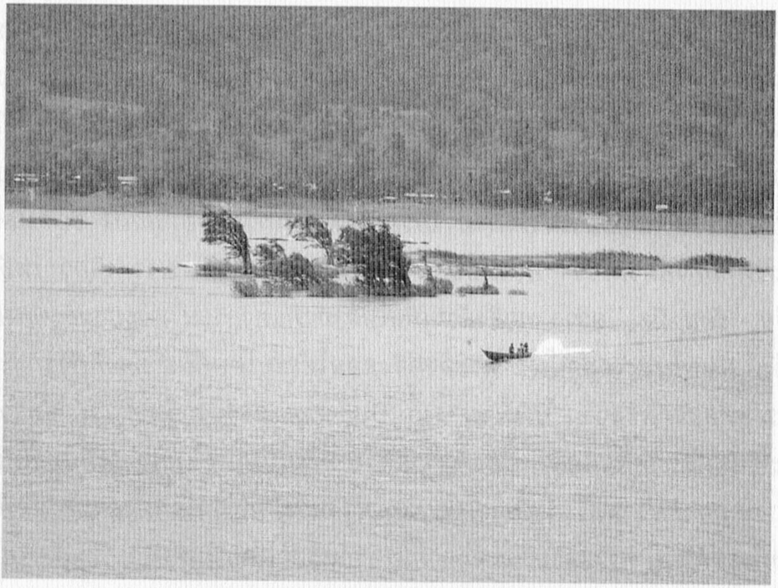
ใครสามารถหลีกเว้นได้ ถึงจะมีทรัพย์มหาศาล เงินทองมากมาย ก็ไม่อาจข้ามพ้นความแก่ ความตายได้ มีแต่จะสละวางไว้ทุกๆ สิ่ง ครั้นจิตใจหมกมุ่นพลาดท่ามันก็จะจองจำผูกมัดเราไว้ตลอด คือ ขัดขวางคุณงามความดีนั่นเอง มันเปรียบได้กับถ่านเพลิงไฟที่เผาไหม้สัตว์ทั้งหลายให้ล่มจม (ตาย) หรือตัวกิเลส มันลวงล่อให้สรรพสัตว์ทั้งหลายมัวเมาในกาม เปรียบได้ดั่งกงเกวียนล้อหมุนไป ชื่อว่าโลกีย์ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ความชั่ว บาป - บุญ แดง ดำ ขาว เขียว เหลือง เย็น - ร้อน มืด - สว่าง ทุกสิ่งล้วนเป็นไปตามกฎแห่งกรรม พระบรมครูของเราได้เห็นโทษในสิ่งเหล่านั้น พระองค์จึงสอนให้เห็นโทษอันเกิดจากการกระทำ พระพุทธองค์ตรัสว่า ***"นิพพาน"*** *นั้นเป็นสิ่งประเสริฐ ถ้าใครทำสมาธิภาวนาจะทำให้ตัดขาดสิ้นตัณหา องค์มรรคจะเกิดขึ้นเป็นกระแสความเย็นทำให้เราห่างไกลจากความชั่ว หมู่มารไม่มาใกล้ จึงห่างไกลจากโลกทั้งสาม[๖] สุดท้ายถึงพระนิพพาน ชราและมรณะจักหายไป ขอให้รีบเร่งความเพียร*

พาสามเณรสีออกธุดงค์

เมื่อพระสงฆ์เข้าใจในพระธรรมเทศนาเหล่านั้นแล้ว อาตมาและสามเณรสีจึงออกเดินธุดงค์ไปตามฝั่งแม่น้ำโขง มองเห็นแม่น้ำโขงไหลเชี่ยวกรากมาก ปลาคัง ผุดว่ายสะบัดหางตีน้ำ ลอยว่ายใกล้ก่อต้นใค่ ฝูงปลาซิวปลาขาวตื่นตกใจพากันว่ายหนี ปลากด ปลาปึ่ง ได้จังหวะไล่เข้าจับกิน บ้างกระโดดหนีให้พ้นน้ำ บ้างก็ถูกนกบินโฉบจับกิน อาตมาและสามเณรมองดูตามแม่น้ำโขงเห็นน้ำเซาะทลายฝั่งกระทบก้อนหินเสียงดังก้อง ดูแล้วตื่นตาแต่ในจิตกลับหวนคิดถึงความหลังเมื่อครั้งเสียบิดาไป *(เป็นภาพความรู้สึกเหมือนความทุกข์ที่โถมซ้ำเข้ามาในชีวิตวัยเยาว์ เปรียบได้กับฝูงปลาซิวแตกหนีภัยรอบด้านหาที่พึ่งไม่ได้)* พิจารณาแล้วเกิดสลดสังเวช อาตมาและสามเณรพากันเดินทางขึ้นไปทางเหนือของลำน้ำโขงเพื่อเสาะแสวงหาโมกขธรรม จนกระทั่งมาถึงบริเวณหินขาดริมโขง มองเห็นเรือล่องมาใกล้ๆ จึงขออาศัยเรือลำนั้นข้ามฝั่งแม่น้ำ

---

[๖] โลกทั้งสาม หมายถึง ๑. อบายภูมิ: นรก เปรต อสุรกาย ดิรัจฉาน ๒. สวรรคภูมิ ๓. พรหมโลก

เรือแล่นตามลำโขง

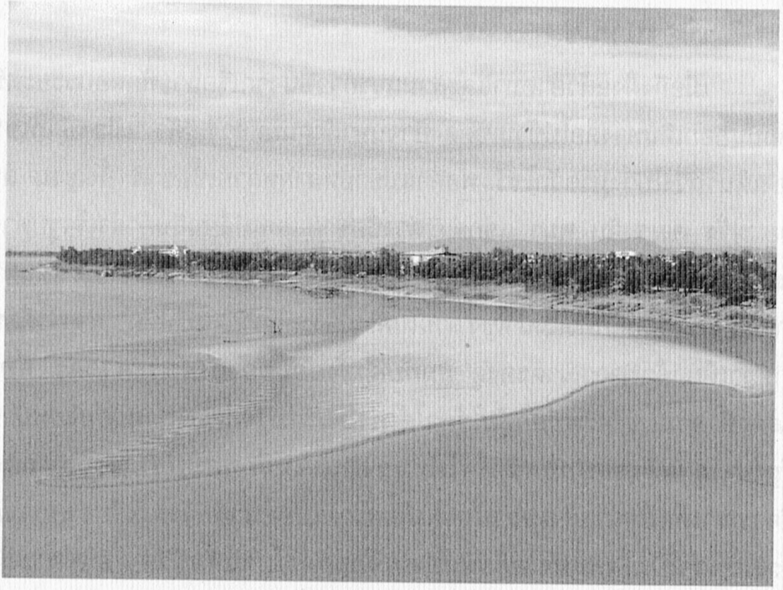
เมืองปากเซ

เมื่อถึงฝั่งแล้วอาตมาและสามเณรก้าวขึ้นจากเรือแวะพักผ่อนระยะหนึ่ง จากนั้นออกเดินทางต่อไปข้ามเขตดงป่าจนมาถึงถนนหลวง สู่ตัว **"เมืองปากเซ"**[๗] มองเห็นรถวิ่งไปวิ่งมาขวักไขว่ พ่อค้าแม่ขายหลากหลายเชื้อชาติ ทั้งญวน ลาว ไทย ฝรั่ง เขมร จีน พม่า แขกดำ ต่างซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าสำเร็จรูปต่างๆ ส่งเสียงร้องโกลาหล มองไปทางแม่น้ำเห็นเรือลากจูง เรือไฟ เรือกำปั่น แล่นผ่านมาจนน้ำกระเพื่อมไปทั่วแม่น้ำโขง ส่วนในตัวเมืองรถก็มากจนทำให้การจราจรติดขัด อาตมาเห็นแล้วพิจารณาตรองดู ***สมกับคำสั่งสอนขององค์พระศาสดา ที่ทรงแสดงชี้ กามโภคทรัพย์ห่อหุ้มไว้หาได้เท่าไหร่ก็ไม่รู้จักพอ ทำหน้าหงิกหน้างอกันไป กามกิเลสปกปิดจิตใจให้หมองหม่นเหมือนคนบ้า พระพุทธองค์พิจารณาเห็นภัยจากสิ่งเหล่านั้นจนเกิดความเบื่อหน่าย จึงละเสียจากกามสุข ทรงเห็นว่าเป็นโลกแห่งโลกีย์ที่ต้องเกลือกกลั้วไปจนสิ้นชีวิต องค์พระสัพพัญญุตญาณเจ้าท่านได้หนีไกลจากโลกอันต่ำนี้***

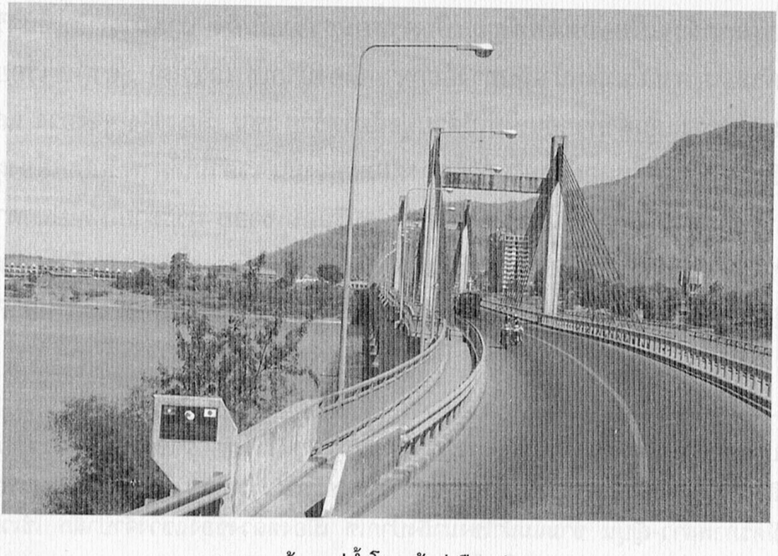
อวิชชาไม่อาจจะห่อหุ้ม มีสติปัญญาหาประมาณมิได้ ทรงหลุดพ้นจากโลกกว้างเป็นยอดสัพพัญญูเป็นครูสอนธรรมอันยิ่ง อาตมาระลึกเห็นจริงดังคำสอน จากนั้นมุ่งหน้าเดินทางออกจากเมืองปากเซ (ลาวใต้) ธุดงค์ไปเรื่อยๆ ตามเส้นทางแสนลำบากอันเต็มไปด้วยฝูงสัตว์ดุร้าย เช่น เสือ ช้าง งูจงอาง และฝูงลิง ค่างห้อยโหนอยู่ตามกิ่งก้านของต้นมะม่วงมัน เวลาใกล้ค่ำพลันยินเสียงฝูงนกร้องอยู่ตามริมถ้ำ เห็นบ่าง กระจ้อน จามรีนอนเซาอยู่ กระต่ายโดดไปมาตามลานเขา เห็นบ่าง อีเห็น เสือ กวาง เก้ง ละมั่ง หมี ช้าง ทั้งพวกงูเหลือม งูเห่า งูเขียว งูกะบะ งูสา งูเพา งูพิษแอบซุ่มตามพุ่มซอกป่า กระทั่งเดินผ่านป่าหนาทึบ

---

[๗] ปากเซ เมืองหลวงของจำปาสัก การเดินทางไปปากเซเริ่มต้นจากชายแดนช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านด่านวังเต่า ระยะทางประมาณ ๔๒ กม. จะถึงสะพานมิตรภาพลาว-ญี่ปุ่น ข้ามแม่น้ำโขงมาถึงปากเซ เมืองหลวงของแขวงจำปาสัก ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ ๑ ชั่วโมงในปัจจุบัน

บรรยากาศริมโขงเมืองปากเซ

สะพานข้ามแม่น้ำโขงเข้าสู่เมืองปากเซ

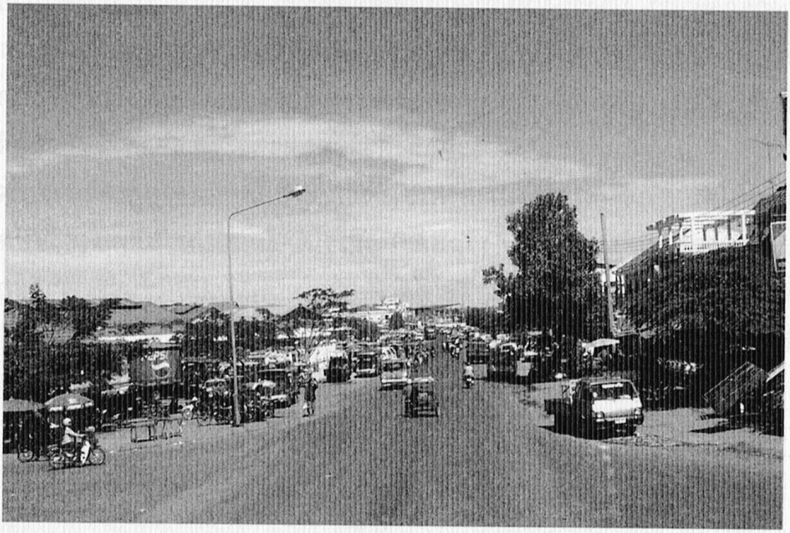
ออกมา เหลียวมองไปทางไหนก็เห็นมีแต่ภูเขา ดูน่ากลัว มีเหว ห้วยน้ำไหลเป็นทางลงสู่พื้นพะลานหินทำให้มีน้ำขังเป็นบางช่วง จึงแวะเข้าพักตรงบริเวณที่มีแอ่งน้ำนั้น วางบริขารลงพักผ่อน เมื่อพระอาทิตย์ลดต่ำตกดิน อาตมาและสามเณรก็จุดธูป-เทียน ก้มกราบลง นั่งสมาธิภาวนา จิตตั้งมั่นอยู่ที่คุณพระรัตนตรัย แผ่เมตตาขอให้สัตว์ทั้งหลายอย่าได้มาเบียดเบียน และขอจงมีไมตรีที่ดีต่อกัน อย่าได้คิดพยาบาทมุ่งร้ายเพราะจะมีแต่โทษ ให้มีความสันโดษและเมตตาต่อกัน เสร็จแล้วจึงได้บำเพ็ญภาวนาไม่นานก็สงบ ขณะนั้นพระจันทร์เคลื่อนตัวเลยศีรษะไปแล้วจึงเอนกายพักในอิริยาบถสีหไสยาสน์ พอประมาณก็ลุกขึ้นมาล้างหน้ามองเห็นดาวช้าง[๘] แสดงว่าจวนสว่างแล้ว ไก่แก้วตีปีกขับขันแสงอาทิตย์ ยามเช้าสาดแสงมา อาตมาและสามเณรจึงออกเดินไปทางทิศเหนือ เร่งฝีเท้าไปโดยไม่หยุดพัก ฝูงนกเป้าต่างร้องเกี้ยว นกสาลิกา นกอื่นๆ หลากหลายเผ่าพันธุ์มากมายในธรรมชาติ บางตัวร้องคร่ำครวญหาคู่ก็มีเหมือนฝูงชะนีส่งเสียงร้อง นกอีจู้ นกกระจิบ นกกระจาบต่างร้องประสานรับกัน อาตมาและสามเณรมองดูแล้วทักท้วงกันว่า เสียงสัตว์ที่ร้องนั้นบางพวกดูเหมือนว่าจะร้องหาญาติพี่น้อง บ้างก็ร้องหาผัว บ้างร้องเหมือนลูกน้อยพลัดพราก ตายจากไป บางพวกร้องเหมือนชอบพอกัน บางพวกร้องเหมือนทะเลาะกัน บางพวกเกาะจับกิ่งไม้มองดูคู่รักอย่างชื่นใจ เมื่อเห็นดังนั้นจึงเกิดสลดสังเวช คิดถึงเมื่อครั้งอดีตยามพลัดพรากตกระกำลำบากจนเกือบตาย ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธองค์ว่า ***"อนิจจัง ความไม่เที่ยงนั้นตั้งอยู่อย่างนี้ หากเรายังตกอยู่ในโลกแห่งวัฏฐะสงสาร ก็จะไม่สามารถคลายความวิตกกังวลและเวทนาได้ เมื่อนั้นหวนคิดถึงครั้งที่ตนดั้นด้นแสวงหาพระโพธิญาณ จึงได้สู้เพียรอดทนหลบหลีกเว้นออกจากสกุล เดินธุดงค์มาปรารถนาเพื่อความหลุดพ้น"***

---

[๘] ภาคเหนือ/อีสานเรียกกลุ่มดาวหัวช้าง ภาคกลางเรียกกลุ่มดาวจระเข้ สากลเรียกกลุ่มดาวหมีใหญ่ ยุโรป จีนเรียกกลุ่มดาวกระบวยใหญ่ กลุ่มดาวนี้จะขึ้นอยู่ทางทิศเหนือจัดอยู่ในกลุ่มดาวฤดูร้อน: ที่มา วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี

ตลาดปากเซ

หลังจากเดินทางลัดเลาะอยู่ในป่าเป็นเวลาหลายวันจึงเข้าสู่เขตเมือง เห็นคนส่วนใหญ่ใช้รถยนต์เป็นพาหนะ พอเข้าสู่ถนนที่เป็นแหล่งการค้า ได้ยินเสียงอื้ออึงจากการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของกัน ไม่ว่าจะเป็นทางรถทางเรือ อาตมาเห็นดังนั้นจึงแจ้งในคำสอนของพระพุทธองค์ ***"เห็นว่า ตัณหา ความโลภทำให้ตกต่ำ เห็นว่ากรรม การกระทำพาคนเราทั้งหญิงชายดำเนินไปไม่หยุดสิ้นจะชนชาติชั้นใดก็ตาม"*** ระลึกแล้วจึงรีบเดินไปตามถนนเข้าสู่วัดใหญ่อารามหลวง พักผ่อนจวบจนถึงเย็น ยามนี้เป็นฤดูแล้ง พระจันทร์ส่องแสงกระจ่าง ดวงดาวประดับเต็มท้องฟ้าระยิบระยับแวววาว ไม่มีเมฆบดบัง อาตมานั่งสมาธิแผ่เมตตาธรรม จิตตั้งตรงต่อพระรัตนตรัย ภาวนาพุทโธ พิจารณาสิ่งที่เห็นผ่านมานั้นว่า ***ในเมืองมีทั้งคนดี-ชั่วปะปนกันอยู่ เมามัวกับการหาอยู่หากินไปวันๆ ไม่ว่าจะดีหรือร้ายก็ตาม ไม่เห็นแม้กระทั่งความตาย ไม่ระลึกเห็นเหตุเสียด้วย ตั้งหน้าตั้งตาค้าขายกันทุกคน คนมีแล้วก็ยิ่งโลภ คนจนขอเขากินก็ทุกข์ ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะมีหรือจนต่างก็มีทุกข์เหมือนกัน***

พลันนึกขึ้นมาได้ว่า มีคำประหลาดที่ว่ามีข้าวของอย่าได้ขาดทาน เมื่อก่อนพระเจ้าหินชาติ ไม่เคยทำทานอะไรไว้เลย พอกลับชาติมาเกิดจึงยากจนเข็ญใจชั่วชีวิต เมื่ออาตมาตรึกตรองตามคำสอนแล้วเห็นสิ่งต่างๆ เป็นอนิจจัง เวลานั้นดาวประกายพรึกเคลื่อนมาตรงศีรษะพอดี จึงตั้งสติพักผ่อนอิริยาบถในท่าสีหไสยาสน์ ใกล้รุ่งสว่าง กำหนดภาวนา จนถึงออกรับบิณฑบาต เดินไปตามถนนหลวง พบเห็นคนทั้งหลายพากันทำบุญตักบาตรจำนวนไม่น้อย เมื่อรับโภชนาหารพอประมาณก็เดินกลับวัด พิจารณาขบฉันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว อาตมาและสามเณรสีต่างก็พากันเก็บอัฐบริขารเดินทางต่อ ช่วงนี้เป็นช่วงฤดูแล้งผ่านเส้นทางที่ช้างออกหากิน อากาศร้อนรู้สึกอบอ้าวจนเหงื่อไหลย้อยออกมา เจ้าพวกแมลงตัวน้อยต่างบินตอมดื่มกินน้ำจากเหงื่อนั้น ฤดูแล้งน้ำน้อยเป็นธรรมดา อาตมาเดินเท้าไปเรื่อยๆ ถึงหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงแล้วก็ขอผ่านเข้าป่าต่อไป ขณะนั้นมีพ่อค้ากลุ่มหนึ่งเดินทางสวนกับอาตมาและสามเณรสี พวกเขาต่างพนมมือกราบไหว้และสนทนาซักถาม

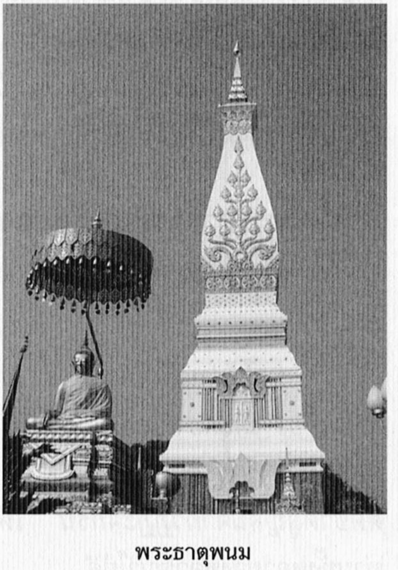
เกิดนิมิตที่บ้านทรายมูลเหนือ จ.นครพนม

หลังจากอาตมาไขความแจ้งกระจ่างแล้ว พ่อค้าเหล่านั้นต่างทราบถึงความประสงค์ เข้าน้อมถวายหมากพลู อาตมารับขบฉันแต่พอประมาณ จากนั้นลงสรงน้ำชำระร่างกาย ตกบ่ายอาตมาและสามเณรสีไปลงเรือข้ามลำน้ำโขงซึ่งไหลเชี่ยวมาก ข้ามถึงฝั่งแล้วตรงนั้นเป็นหมู่บ้าน **"ทรายมูลเหนือ"** เขตจังหวัดนครพนม เมื่อถึงพระอารามหลวง ได้แวะพักผ่อนสรงน้ำ จวบจนตะวันตกดิน อาตมาและสามเณรจึงเข้าไปกราบนมัสการท่านเจ้าอาวาส สนทนาธรรมแจ้งข้อประสงค์ จากนั้นกลับที่พัก เข้าบำเพ็ญเพียรภาวนาอธิษฐานขอให้เห็นชัดรู้แจ้งหนทางแห่งมรรค ตั้งจิตนิ่งอยู่อย่างนั้นจนรู้สึกอ่อนล้าจึงหยุดพักตั้งสติพักในอิริยาบถสีหไสยาสน์ สักพักบังเกิดบุพนิมิตแล้วตั้งสติรู้ว่า "เจอองค์ราชครู (ครูบาอาจารย์) เทศนาสั่งสอนชี้แนวทางการปฏิบัติบำเพ็ญภาวนา เพื่อบรรลุเข้าสู่หนทางแห่งองค์อริยมรรค จากนั้นองค์ราชครูเอาบริขารส่งให้อาตมา พร้อมกำชับว่า ***"บุญมากเธออย่าหยุดนะให้พยายามตั้งความเพียรต่อไป"***

อาตมาระลึกในใจว่าคงจะเป็นบุญกุศลแต่ชาติปางก่อนให้บังเกิดเป็นบุพนิมิต รู้สึกปีติยินดีมาก กระทั่ง แสงอาทิตย์เริ่มสว่างมากขึ้น อาตมาออกรับบิณฑบาตในเขตหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำ คหบดีและชาวบ้านที่มีศรัทธาร่วมกันใส่บาตร มีทั้งอาหารประเภทคั่ว ปิ้ง ผัด ผลไม้มีขนุนกับมะม่วง อาตมาและสามเณรสีพิจารณาขบฉันเรียบร้อยแล้ว จึงเข้ากราบลาท่านเจ้าอาวาสเพื่อเดินทางต่อ เราพากันเดินเลาะเรียบฝั่งแม่น้ำโขง จนถึงพระธาตุพนม ทุกๆ เช้าเย็นที่พระธาตุพนมจะมีหมู่ชนมากมายทั้ง ชาวไทย ลาว ญวน แขก ขอม เขมร จีน พม่า ม้ง ข่า ฝรั่ง เข้ามาสักการะกราบไหว้พระธาตุพนมอยู่มิขาด ครั้งนั้นอาตมาและสามเณรสี กราบเบญจางคประดิษฐ์ พร้อมจุดเทียนธูป ปักไว้ตามเสาธาตุแก้ว ขณะเดินดูบริเวณรอบๆ มองเห็นรูปปั้นเป็นรูปนายพรานหาบแมวและช้าง

พลันเกิดคิดตั้งคำถามขึ้นมาในใจว่าทำไมแมวหนักกว่าช้าง?[๙] จากนั้นก็เดินดูรูปปั้นต่อไปซึ่งมีเยอะมาก พระธาตุพนมมีขนาดสูงใหญ่สง่างาม

แวะพักที่วัดหัวบึง นครพนม

พระธาตุพนม

ประดับทองคำ มุกแวววาว เสียงกระดิ่งทองพริ้งไพเราะ ราวแดนสวรรค์ทีเดียว ท่านกล่าวว่า เป็นสถานที่บรรจุพระอุรังคธาตุ[๑๐] มีทั้งหมดสี่พระองค์ (สี่ชิ้น) อาตมาและสามเณรตั้งใจออกบวชบำเพ็ญภาวนามานี้ ตั้งความปรารถนาไว้ในใจว่าจะต้องมากราบไหว้พระธาตุพนมให้ได้ ตอนนี้ก็เป็นความจริงแล้ว คงจะเป็นชะรอยบุญเก่าที่สั่งสมไว้ แม้หนทางจะยากลำบากสักปานใดก็ดั้นด้นมาจนถึงที่นี่ อาตมาพิจารณาต่อไปเห็นว่า จะจำวัดอยู่ที่นี่เป็นการไม่ควรจึงเดินทางไปยัง **"วัดหัวบึง"** แวะพักอยู่ที่นั่นเป็นเวลาหลายวัน กระทำความเพียรมิได้ขาด จากนั้น จึงเดินทางเข้ามากราบนอบน้อม**ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** ที่ **"วัดดอนแก้ว"** สดับรับฟัง

---

[๙] โบราณกล่าวว่า พระอินทร์เป็นองค์ตั้งปัญหาให้มนุษย์คิดค้นหาคำตอบเอาเอง ถ้าคนไหนมีสติปัญญาความรู้จะไขปัญหานี้ได้อย่างทะลุปรุโปร่งทีเดียว นักปราชญ์บัณฑิตบางท่านได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่ามนุษย์เราได้เลี้ยงแมว ดูแลให้น้ำให้ข้าว แมวก็จะมาคลอเคลียเป็นภาระอยู่อย่างนั้นทั้งวันไม่ไปไหน ส่วนช้างเมื่อเลี้ยงจนโตพอแล้วสามารถนำมาใช้งานแบกซุงขนของเป็นพาหนะในถิ่นทุรกันดารได้สามารถแบ่งเบาภาระของมนุษย์ได้ จึงเรียกว่าแมวหนักกว่าช้าง โดยอีกนัยหนึ่งมนุษย์เรามัวแต่วุ่นวายกับภาระเล็กๆ น้อยๆ จนลืมภาระอันสำคัญยิ่ง คือ ความแก่ ความเจ็บ และความตาย อันมนุษย์ทุกคนย่อมได้รับ

[๑๐] พระอุรังคธาตุ หมายถึง ซี่โครงหน้าอกของพระพุทธเจ้า

พระธรรมเทศนา ท่านอบรมชี้แจงหลักกัมมัฏฐานให้เข้าใจอย่างชัดแจ้ง พระภิกษุสงฆ์ในที่ประชุมแห่งนั้น มีประมาณ ๑๗๐ รูป ต่างตั้งใจบำเพ็ญเพียรและสำรวมกาย วาจา ใจมิได้ขาด อาตมาสังเกตเห็นกิริยา มารยาทพระสงฆ์ทั้งหลายเหล่านั้นสมเป็นสมณะผู้รักษาศีลพรหมจรรย์ ตรงต่อพระธรรมวินัย ถือสัจจะความจริง เมื่อเห็นอย่างนั้นแล้วจิตเกิดศรัทธาน้อมประพฤติปฏิบัติตาม ครั้นพระอาทิตย์ตกดินจึงครองผ้าไตรจีวรเข้าที่ประชุมสงฆ์

พระอาจารย์เสาร์แสดงพระธรรมเทศนา

ต่อจากนั้น พระอาจารย์เสาร์แสดงพระธรรมเทศนา อบรมพระภิกษุสงฆ์ ว่า

ขอให้ท่านทั้งหลายตั้งความเพียร พิจารณาในสังขารรูปทั้งปวงว่าเป็นสิ่งไม่เที่ยง เห็นกองกิเลสเป็นสิ่งเร่าร้อนเผาไหม้เพราะไฟตัณหาอวิชชาเป็นปัจจัยก่อให้เกิดสังขาร ชาติ ชรา มรณะ เวียนว่ายตายเกิดไม่รู้จักจบสิ้น จนสามารถตัดขาดสูญสิ้นจากวัฏฏะจักรนี้ ให้มองดูโลกกว้างที่เกิดมานั้นมีทั้งดีและร้าย ท่านทั้งหลายจงพิจารณาให้ดี

อนึ่ง ขอให้ท่านทั้งหลายตั้งใจดำเนินตามหนทางแห่งอริยมรรคทุกวันไม่ควรเว้น อันเป็นเส้นทางของพระขีณาสพอย่าได้หลงเมามัว โลภในโภคทรัพย์อันไม่ใช่แนวทางประพฤติปฏิบัติ

อนึ่ง อย่าได้กำหนัดยินดีต่อพวกพ้องจนหลง ขอให้ท่านทั้งหลายเอาอุเบกขาธรรมเข้ามากำหนดพิจารณาอวิชชาให้รู้แจ้ง จึงจะถึงจุดหมายปลายทาง คือ โลกุตตรธรรม[๑๑] อันประเสริฐ ธุดงควัตร ๑๓[๑๒] ขอให้ท่านถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

---

[๑๑] ธรรมอันพ้นวิสัยโลกมีมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ อันประเสริฐ

[๑๒] ธุดงควัตร ๑๓ คือ แนวทางปฏิบัติประกอบไปด้วย ๑. ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ๒. ถือทรงเพียงไตรจีวรเป็นวัตร ๓. ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร ๔. ถือเที่ยวบิณฑบาตไปตามแถวเป็นวัตร ๕. ถือนั่งฉันอาสนะเดียวเป็นวัตร ๖. ถือฉันเฉพาะในบาตรเดียวเป็นวัตร ๗. ถือ

อนึ่ง ให้ท่านทั้งหลายมีจิตใจตรงต่อศีล สมาธิ และปัญญา ไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง นอน ให้ระลึกถึงเสมอ ท่านทั้งหลายอย่าได้มีความยินดีเกลือกกลั้วในกาม (รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส อารมณ์) เพราะถ้าท่านมัวเมาในกาม ท่านจะต้องเวียนว่ายตายเกิดไม่มีที่สิ้นสุด

อนึ่ง ให้ท่านทั้งหลายแผ่เมตตาจิตให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย อย่าเมามัวถือตนเป็นใหญ่ อย่าเห็นแก่ความโลภ กิเลสตัณหานั้นไม่ใช่ทางประพฤติปฏิบัติ

ท้ายสุด พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล กล่าวอวยพรแก่พระภิกษุสงฆ์ที่นั่งประชุมฟังธรรมอยู่ ณ ที่นั้น จากนั้นพระสงฆ์ทั้งหมดก็ก้มลงกราบลากลับที่พัก

เมื่อกลับถึงที่พักต่างองค์ต่างก็ทำความเพียรต่อ ก่อนเข้าพักอิริยาบถ ดาวใกล้ลับขอบฟ้า มองเห็นลมพัดยอดไม้ไหวไปมา เสียงไก่ขัน พระอาทิตย์

ตักบาตรงานบุญวัดภูมะโรง

ห้ามภัตอันนำมาถวายเมื่อภายหลังเป็นวัตร ๘. ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ๙. ถืออยู่โคนไม้เป็นวัตร ๑๐. ถืออยู่ในที่แจ้งเป็นวัตร ๑๑. ถืออยู่ป่าช้าเป็นวัตร ๑๒. ถืออยู่ในเสนาสนะอันท่านจัดให้เป็นวัตร ๑๓. ถือการนั่งเป็นวัตร

ฉายแสงส่อง จึงเตรียมออกรับบิณฑบาตพร้อมพระสงฆ์ทั้งหลาย อาตมาเดินตามถนนหลวงเส้นหลัก มองเห็นพวกพ่อค้าแม่ขายประชาชนทั่วไป รวมทั้งเจ้าหน้าที่ข้าราชการทั้งหลายรอตักบาตร ชนเหล่านั้นเมื่อเห็นพระสงฆ์เดินเป็นแถวเป็นระเบียบ ต่างพากันตักบาตรด้วยจิตใจชมชื่นยินดี พระบางรูปก็บิณฑบาตได้ข้าวเหนียว ปลาทอด ของหวาน ของคาว พอสมควรแก่เวลาก็กลับวัด พิจารณาโภชนาหาร อาตมาและสามเณรสีพักอยู่ที่นี่นานหลายวัน ธรรมทั้งหลายทั้งปวงและข้อสงสัย ท่านพระอาจารย์เสาร์อบรมสั่งสอนให้สิ้นแล้ว อาตมาและสามเณรจึงเข้ากราบนมัสการลาพระอาจารย์เสาร์ เพื่อเดินธุดงค์ต่อไป ท่านพระอาจารย์เสาร์สั่งไว้ว่า ถ้าอาตมาและสามเณรต้องการสิ่งที่ประสงค์ให้ตรงไปทางทิศตะวันตก แวะพักที่ **"บ้านหนองหอย"** อย่าเดินผ่านโดยไม่แวะพักเด็ดขาด เพราะที่นั่นมีเพื่อนสมณะอยู่รูปหนึ่ง ท่านมีคุณธรรมสูงได้อภิญญาญาณ ปฏิบัติจริง มีความรู้ และมีปัญญาไม่แพ้ใคร อาตมาและสามเณรรับปากด้วยความยินดี จากนั้นกราบลาและเดินทางต่อ

บ้านหนองหอย

อาตมาและสามเณรสีเดินทางไปเรื่อยๆ เห็นฝูงนกกระจิบ นกกระจาบกำลังออกหากิน บางตัวก็หากินผลไม้ ช่วงนั้นเป็นช่วงฤดูร้อน หนทางทุรกันดารลำบากและห่างไกลจากแหล่งน้ำ พอพระอาทิตย์ตกเย็น อากาศเริ่มเย็นลงจนถึงเขต **"บ้านหนองหอย"** เข้าแวะนั่งพักใกล้ริมถนนหลวง ตอนนั้นมีชายชรา "สัปปุริโส"[๑๓] เดินผ่านมาถึงตรงนั้นพอดี อาตมาสอบถามจนทราบจากชายชราว่า ท่านราชครูประเสริฐองค์นั้นท่านพักอาศัยอยู่ใกล้ๆ นี้ และท่านเป็นผู้เคร่งครัดในการปฏิบัติ รักษาสัจจะ ญาติโยมช่วยกันสร้างวัดถวาย เพื่อให้ท่านได้ใช้เป็นที่ปฏิบัติความเพียร อาตมาฟังชายชรากล่าวมาดังนั้นก็ดีใจมาก ตรงตามที่ท่านพระอาจารย์เสาร์บอกมาทุกประการ เมื่อเดินเข้าเขตอาวาส มองเห็น**พระครูแก้ว** *(พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล)* สังเกตเห็นผ้าย้อมสีที่พระครูแก้วนุ่งห่ม

---

[๑๓] สัปปุริโส หมายถึง นักปราชญ์ ผู้รู้

งามสะอาดตา ขณะนั้นพระครูแก้วได้แลเห็นเช่นกัน จึงเรียกบอกสามเณรไปต้อนรับ และนิมนต์อาตมาเข้าพักผ่อนในอาวาส อาตมาและสามเณรเข้ากราบนมัสการพระครูแก้ว หลังจากนั้นพระครูแก้วท่านสอบถามว่า

สนทนาธรรมกับพระอาจารย์ทองรัตน์

ดูก่อนท่านทั้งสอง เธอบวชเข้ามาอยู่ในพระธรรมวินัยนี้ มาจากที่ไหนและปรารถนาสิ่งใดบ้าง เธอทั้งสองคงจะเป็นพี่น้องกันใช่ไหม อาตมาพนมมือตอบว่า "สามเณรนี้เป็นน้องชายที่เกิดจากพ่อแม่เดียวกัน และได้บวชติดตามกระผมมา เกิดอยู่ที่เมืองจำปาสัก กระผมและน้องชายมาที่นี่ เพราะอยากขอให้ท่านพระอาจารย์เมตตาอบรมสั่งสอนกระผมทั้งสองด้วย" เมื่อพระครูแก้วได้ฟังดังนั้นก็ดีใจ และกล่าวว่า

กิจธุระอย่างอื่นทำจบสิ้นแล้วหรือยัง ผู้ที่ตั้งมั่นบำเพ็ญเพียรฝึกกัมมัฏฐานนั้นมีน้อยหาได้ยาก ขอให้อดทนเพียรสู้ไปตลอดอย่าได้ทอดทิ้งแนวทางปฏิบัติของพระอริยสงฆ์ อย่าได้อาลัยอาวรณ์กับโลกโลกีย์ ให้ลูกตั้งตรงต่อคุณพระรัตนตรัยอันประเสริฐ และให้ตั้งอยู่ในความกตัญญูให้สมกับเดินทางมาถึงที่นี่ หมั่นบำเพ็ญสร้างบารมีให้เจริญรุ่งเรือง อันเป็นสิ่งที่พระหลายๆ รูปปรารถนาอยากเจอลูกทั้งสองจงตั้งใจสร้างโพธิญาณอันประเสริฐ ศรัทธาเกิดแล้ว แต่ยังขาดครูผู้อบรมสั่งสอน บัดนี้ พ่อจะนำลูกทั้งสองสร้างบารมีตามแนวทางของพระพุทธองค์ตามที่ลูกประสงค์

ขณะนั้นอาตมาคิดไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนแล้วเกิดปีติยินดี กล่าวต่อไปว่ากว่าความสุขจะเกิดได้ ก็ลำบากยากเย็นต้องบุกป่าฝ่าดง ขอพระอาจารย์ได้โปรดเมตตาให้กระผมทั้งสองได้อยู่ร่วมบำเพ็ญเพียรด้วย กระผมทั้งสองขอพึ่งพาท่านต่อไป ถึงแม้ท่านจะใช้เหมือนกับข้าทาสบริวาร กระผมทั้งสองก็ไม่ว่า ขอแต่ให้พระครูแก้วชี้แนะแนวทางให้รู้แจ้งแจ่มชัดในการเข้าถึงโลกุตตรธรรมก็พอ ขณะนั้น **"พระครูรัตนธัมมนายก"** *(พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล)* เรียกสามเณรจัดกุฏิที่พักให้กับเราทั้งสอง อาตมาและสามเณรสีดีใจเป็นอย่างยิ่ง จึงพากันลากลับไป

กุฏิที่พักเพื่อบำเพ็ญเพียรต่อไป เมื่อแสงจันทร์ส่องสว่าง ดาวหางพุ่ง ดาวช้างโผล่ขึ้น ได้เดินจงกรมภาวนา จนหมู่ดาวไก่น้อย[๑๔] ส่องแสงคล้อยลับขอบฟ้าจึงพักผ่อน ใกล้ยามรุ่งสางอาตมาและสามเณรจึงลุกขึ้นมาล้างหน้าแล้วบำเพ็ญเพียรต่อ จนได้เวลาออกบิณฑบาตพระครูรัตนธัมมนายก นำคณะสงฆ์เดินออกรับบิณฑบาตในเขตหมู่บ้าน ญาติโยมพร้อมใจกันมาทำบุญตักบาตร เมื่อพระสงฆ์รับโภชนาหารพอประมาณ ก็กลับวัด

พระอาจารย์ทองรัตน์แสดงธรรม

หลังจากฉันภัตตาหารเรียบร้อยและกิจต่างๆ เสร็จสิ้นลง ต่างพากันบำเพ็ญเพียรต่อไป จนถึงเวลาประชุมสงฆ์ หมู่คณะสงฆ์เข้ารับฟังการอบรมจากพระครูรัตนธัมมนายก *(พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล)* ท่านเทศน์สั่งสอนว่า

อนึ่ง ขอให้ท่านทั้งหลาย จงตั้งมั่นอยู่ในคุณแก้ว ๓ ประการอันประเสริฐ[๑๕]

อนึ่ง ขอให้ท่าน อย่าล่วงละเมิดผิดศีล[๑๖] *สมถะและวิปัสสนา จงปฏิบัติอย่างเคร่งครัด*

อนึ่ง ภัยทั้ง ๕[๑๗] *ความโลภทั้งหลายเป็นบ่อเกิด อวิชชา เหตุเพราะ*

---

[๑๔] หมู่ดาวไก่น้อย ภาคเหนือ/อีสาน เรียก ดาววี หากเห็นคล้อยลงทางทิศตะวันตกประมาณ ๔ เข็มนาฬิกาแสดงว่าใกล้แจ้ง เป็นกลุ่มดาวที่คนรู้จักกันมากที่สุดมีทั้งหมด ๗-๘ ดวง เป็นกลุ่มดาวฤดูหนาวใกล้กับกลุ่มดาววัวและกลุ่มดาวนายพรานขึ้นทางทิศตะวันออก: ที่มาแผนที่ดาว ประยูร ร่มโพธิ์, ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๔๔.

[๑๕] คุณแก้ว ๓ ประการ หมายถึง พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และ พระสงฆ์

[๑๖] ศีล ในที่นี้หมายถึงพระธรรมวินัย

[๑๗] ภัยทั้ง ๕ หมายถึง ขันธ์ ๕ (รูป = ส่วนที่เป็นร่างกาย, เวทนา = ส่วนที่เป็นการเสวยอารมณ์, สัญญา = ส่วนที่เป็นความกำหนดให้จำอารมณ์นั้นๆ ได้, สังขาร = ส่วนที่เป็นความปรุงแต่งคุณภาพของจิตให้เป็นกุศล อกุศล อัพยากฤต, วิญญาณ = ส่วนที่เป็นความรู้อารมณ์ทางอายตนะ)

ตัณหาได้ห่อหุ้มไว้ บุญ บาป[๑๘] นั้น รัดตรึงเราไว้ กิเลสกามจักทำให้มัวหมองก่อเกิดเป็นไฟแผดเผาสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ล่มจม และเป็นการยากยิ่งที่จะพรากโลกกิเลสตัณหาออกจากสรรพสัตว์ได้ เนื่องจากกรรมที่กอดเกี่ยวลงสู่ขันธสันดาน พระพุทธองค์ทรงแจ้งโลก ชี้ส่องทางประเสริฐ อริยสัจ ๔[๑๙] ทรงให้โอวาทไว้ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ประดุจดังกระจกวิเศษใช้ส่องชำระจิต ดำรงตนตามทางแห่งอริยมรรค[๒๐] ให้ท่านทั้งหลายประพฤติปฏิบัติตามนั้น และให้พิจารณารูปขันธ์ทั้ง ๕[๒๑] เห็นว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตานั้นไม่เที่ยง กรรมในโลกจะพาธรรมของเราให้เศร้ามัวหมอง

ขอให้จดจำคำสอนของพระพุทธองค์ไว้ ขอหมู่พระสงฆ์ทั้งหลายแสวงหา ในทางที่ชอบเถิด ประพฤติแต่ในสิ่งที่เกื้อให้ศีลสดใสถึงจะใช่แนวทางของพระพุทธองค์ อนึ่ง ขอให้พิจารณาด้วยปัญญาญาณจนแจ่มแจ้ง เห็นทางดำเนินตามองค์อริยะ อนึ่ง ขอให้ตั้งมั่นอยู่ในศีล ๔[๒๒] และวิปัสสนาไตรลักษณ์ให้ถี่ถ้วนทะลุแทงตลอด อนึ่ง ขอให้ศึกษาจดจำ วิราคะ[๒๓] ตั้งบำเพ็ญเพียรตามทางวิมุตติ[๒๔] จนถึงปรมัตถธรรม[๒๕]

---

[๑๘] บุญ บาป หมายถึง กุศล-อกุศล

[๑๙] อริยสัจสี่ หมายถึง ๑. ทุกข์ คือ ความขุ่นข้องหมองใจ ๒. สมุทัย คือ เหตุให้เกิดทุกข์ ๓. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ๔. มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

[๒๐] อริยมรรค หมายถึง อัตถังคิกมรรค ๘

[๒๑] รูปขันธ์ทั้ง ๕ หมายถึง รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

[๒๒] ศีล ๔ หมายถึง จตุปาริสุทธิศีล ได้แก่ ๑. ปาฏิโมกขสังวร ๒. อินทรียสังวร ๓. อาชีวปาริสุทธิศีล ๔. ปัจจยปัจจเวกขณะ

[๒๓] วิราคะ หมายถึง ความไม่กำหนัดยินดีในขันธ์ ๕

[๒๔] วิมุตติ หมายถึง ความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง

[๒๕] ปรมัตถธรรม หมายถึง ขันธ์ ๕ เข้ากับนิพพาน

ท้ายสุดพระครูรัตนธัมมนายกก็ให้อวยพรแก่พระทุกๆ รูป แล้วพระสงฆ์เหล่านั้นก็กราบลา บำเพ็ญเพียรจงกรมภาวนา พอดาวช้างคล้อยบ่ายพ้นศีรษะก็ใกล้สว่าง คณะสงฆ์จึงเตรียมบาตรจัดศาลา กราบพระประธานแล้วออกรับบิณฑบาตในเขตหมู่บ้านอย่างสำรวมสง่างามเป็นระเบียบตามแบบอย่างของสงฆ์ ได้รับโภชนาหารพอประมาณจึงกลับวัดฉันเช้า

เสร็จแล้วกระทำความเพียรด้วยการเดินจงกรมภาวนา เปลี่ยนแปลงเวลาเดินจงกรมอยู่ตลอด จนเวลาผ่านไปหลายวัน อาตมาและสามเณรสีจดจำคำสั่งสอนคลายข้อข้องจิต จึงลาพระครูแก้วเพื่อแสวงหาแก้วหกองค์[๒๖] อาตมาและสามเณรเดินทางออกจากเขตบ้านมาไกล จนเข้าเขตป่าใหญ่ เดินลัดข้ามป่ามองเห็นนกหยอกล้อจิกกินผลไม้ พบหมู่หมี เสือ กวาง ฟาน วัว แรด กระทิงและช้าง เมื่อเดินเรื่อยมาตามช่องเขาที่แห้งแล้งกันดาร ต่างรู้สึกหิวกระหายมาก ตามทางเต็มไปด้วยเหลือบยุงตัวร้าย ฝูงหมู่งูจงอาง งูเหลือม งูเห่า งูเขียว งูกะปะ อาตมาและสามเณรเดินทางด้วยความทุลักทุเลปรากฏมีเลือดออกตามผิวหนังบ้าง กลัวว่าจะติดเชื้อไข้ป่า พอเดินข้ามดงดอยด้วยความอุตสาหะมาหลายวันจนถึง **“จังหวัดอุบลราชธานี”** มองเห็นรถวิ่งไปมาบนถนน ผู้คนเดินกันขวักไขว่ ดูช่างลำบากเหลือเกินเมื่อต้องเดินผ่านฝูงชน ต้องสำรวมเป็นอย่างมาก ขณะนั้นเห็นหญิงโสเภณีแต่งตัวสวยงามราวกับว่าพระอินทร์ปั้นแต่งอยู่ข้างสองฝั่งถนน อาตมาพิจารณาแล้วรู้สึกปลงสังเวช

อาตมาและสามเณรสีเดินทางถึงวัด **“วัดศรีเมือง”**[๒๗] เป็นวัดที่หมู่เหล่าพระสงฆ์แสวงจะเดินทางถึง พอได้นั่งพักพอหายเหนื่อยอาตมาและสามเณรจึงพากันเข้าไปกราบไหว้ **พระครูท่านตะโนบล** *(พระครูวิโรจน์รัตโนบล)* เพื่อขอพำนักพักอาศัย พระครูได้ถามถึงความประสงค์ของการเดินทางมายังที่นี่

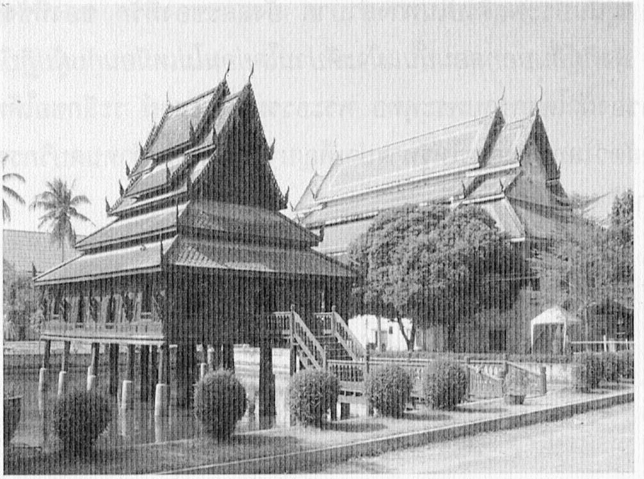
---

[๒๖] แก้วหกองค์ หมายถึง โมกขธรรม

[๒๗] วัดศรีเมือง ปัจจุบัน คือ วัดทุ่งศรีเมือง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

อุโบสถวัดทุ่งศรีเมือง

วัดทุ่งศรีเมือง

อาตมายกมือพนมขึ้นแจ้งความประสงค์ให้ท่านทราบตามที่ตั้งใจเอาไว้ พระครูท่านตะโนบล กล่าวยินดีชื่นชมยกย่อง แนะนำสั่งสอนหลายอย่างหลายประการว่าขอให้อาตมาและสามเณรถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตั้งใจแน่วแน่ที่จะเดินตามทางที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ พร้อมนิมนต์ให้พักผ่อนที่อุโบสถเพราะโอ่โถงสบายมีโคมไฟส่องสว่าง อาตมาและสามเณรน้อมลาเข้าสู่ที่พักจนสบายคลายร้อนเมื่อพระอาทิตย์ตกดินอาตมาและสารเณรก็ทำความเพียรมิได้เดือดร้อนประการใดมีแต่เสียงผู้คนเป็นอันมากที่มาชมมหรสพ ทั้งหมอลำ หนัง ลิเก รำวง เสียงหัวเราะดังสนั่นเมื่อยามถูกอกถูกใจ ใกล้สว่างหนุ่มสาวต่างพากันทยอยกลับอาตมานิ่งฟังอยู่พิจารณาเห็นว่าช่างผิดเพี้ยนไปจากคำสั่งสอนของพระพุทธองค์จึงเก็บบริขารต่างๆ และออกรับบิณฑบาตร่วมกับหมู่พระสงฆ์กลับมาฉันเช้าที่วัดจากนั้นอาตมาและสามเณรได้เข้าไปกราบลา**พระครูท่านตะโนบล** เพื่อที่จะเดินทางต่อไป ประจวบเหมาะกับมีโยมถวายปัจจัยเป็นค่าเรือไฟล่องลงสู่ทิศใต้ มีเรือวิ่งรับส่งผู้โดยสารจากอำเภอเมืองอุบลถึงอำเภอพิบูลมังสาหารเพียงวันละหนึ่งเที่ยวเท่านั้น เมื่อถึงท่าน้ำอำเภอพิบูลมังสาหาร ***(แก่งสะพือ)*** จึงเข้าพักในเขตอาวาสวัด ***(วัดสระแก้ว)*** พระสงฆ์ให้การต้อนรับอย่างดี พร้อมขอรับคำชี้แนะ อาตมาเห็นพระสงฆ์หมู่นั้นประพฤติไปในทางลำบาก ยังสละของที่รัก ของที่ชังไม่ได้ จึงกล่าวว่า *สิ่งที่ผู้อื่นบอกสอนนั้นแม้จะดีปานใดย่อมไม่เหมือนกับผู้ปฏิบัติพึงรู้เอง* จากนั้นครองผ้าไตรกราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ระลึกขอให้พระธรรมคุ้มครองสัตว์โลกทั้งหลายให้รู้ทางบำเพ็ญบารมี จึงเริ่มกำหนดบริกรรมภาวนาจนเวทนาเข้าครอบงำ

วัดสระแก้ว

อุโบสถวัดสระแก้ว

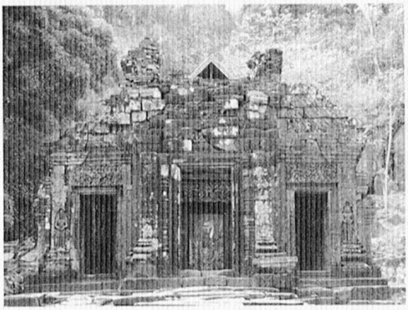
กลับจำปาสักสนทนาธรรมกับพระมหากษัตริย์

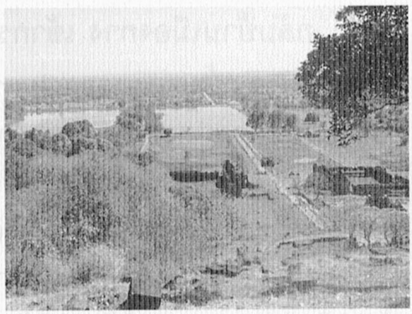
จากนั้นจึงได้เอนกายพักในอิริยาบถสีหไสยาสน์ เพียงระยะสั้นๆ ก็ได้ยินเสียงไก่ขัน รุ่งเช้า อาตมากับสามเณรสีต่างเตรียมห่มผ้าออกรับบิณฑบาตตามถนนหลวง ได้โภชนาหารพอประมาณก็เดินกลับวัด ฉันภัตตาหารเช้าเสร็จ เก็บเครื่องบริขารรีบออกเดินทาง ญาติโยมที่นั่นรู้ว่าอาตมาจะเดินทางต่อต่างคนร่วมกันถวายปัจจัยเป็นค่าพาหนะ จากนั้นอาตมากับสามเณรสีได้ขึ้นรถออกเดินทางต่อไปยัง **"เมืองจำปาสัก"**[๒๘] เมื่อถึงแล้วเข้าพักที่วัดไม่ทราบชื่อ เย็นวันหนึ่งในฤดูแล้งมีพระมหากษัตริย์ ได้นำธูปเทียนดอกไม้มาน้อมถวายแล้วนั่งที่อันควรตรัสถามอาตมาว่า พระคุณเจ้าเดินทางไกลนี้มีฝูงสัตว์ร้ายต่างๆ อย่างเสือช้างป่าเข้ามาเบียดเบียนท่านหรือไม่ อาหารบิณฑบาตในป่าเขาไม่ขาดเขินหรือแล้วไปบิณฑบาตที่ใด อาตมาตอบว่า "อาตมาเดินไปตามที่ต่างๆ มีทั้งเหวห้วยก็ขัดสนหลายๆ อย่าง สัตว์ต่างๆ นั้นมีมาก บ้างมามอง บ้างมาส่งเสียงร้อง ก่อกวนให้เสียขวัญ บางครั้งก็กลัวจนตัวสั่นขนหัวลุก คิดว่าจะตายจริงกลับหายกลัวจดจ่อตรึกตรองตามมรณสติธรรม เวลาความตายมาถึง แม้เทวดาจะห้ามอย่างไรก็ไม่ฟัง อันว่าข้าวปลาอาหารในเขานั้น ก็ขาดเขินอยู่ไม่ค่อยมี แต่ก็พอได้อาศัยบิณฑบาตจากชาวเขาแถบนั้นๆ พอประทังชีวิต ร่างกายผิวพรรณนั้นก็ผอมแห้งแต่อาตมาก็ตั้งมั่นอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเครื่องคุ้มครองให้รอดชีวิตผ่านภัยร้ายอันตรายทั้งหลายทั้งปวงมาได้ก็เพราะบุญ มหาบพิตร" ฝ่ายพระมหากษัตริย์ ได้ยินแล้วก็มีพระทัยชื่นชมยินดี นำเอาเสื่อ หมอน และน้ำ มาถวายแล้วตรัสต่อไปว่า

"บุญกุศลทั้งหลาย จงปกปักรักษาพระคุณเจ้าให้เจริญในธรรมอันประเสริฐสมดั่งที่พระคุณเจ้าได้ตั้งใจ นิมนต์พระคุณเจ้าอยู่โปรดญาติโยมให้ได้พึ่งบุญบารมีของพระคุณเจ้าด้วยเถิด"

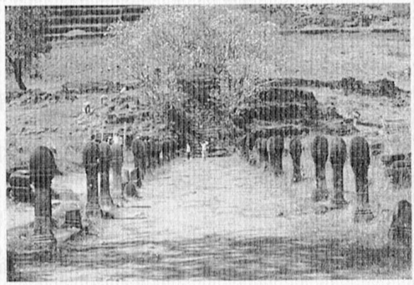
---

[๒๘] เมืองจำปาสัก เป็นเมืองที่ถัดจากเมืองปากเซลงมาทางใต้ ระยะทางประมาณ ๓๐ กม. ในอดีตเมืองจำปาสักถูกใช้เป็นศูนย์กลางการปกครองของแขวงและเป็นที่ประทับของราชวงศ์ลาวในสมัยก่อนการเปลี่ยนการปกครอง มีศาสนสถานที่สำคัญ คือ ปราสาทหินวัดภูตั้งอยู่บนเขานมสาว แต่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า ภูเกล้า

ปราสาทวัดภู จำปาสัก

อาตมาตอบกลับไปว่า “อาตมาไม่ขัดศรัทธาหรอกพระมหาบพิตร” จากนั้นจุดเทียนธูป เทศน์สั่งสอนให้รู้จักบาปคุณโทษ จบเทศนา พระมหากษัตริย์กราบนมัสการลากลับไป อาตมาจึงดำเนินความเพียรต่อ จนถึงหลังเที่ยงคืนได้เข้าพักผ่อน ใกล้สว่างลุกขึ้นมาภาวนาต่อ กระทั่งถึงเวลาออกบิณฑบาต อาตมาเดินไปตามถนนหลวง ญาติโยมจำนวนมากพากันทำบุญใส่บาตร พอสมควรจึงกลับวัด เช้าวันนั้น พระมหากษัตริย์ พร้อมด้วยบ่าวไพร่น้อมถวายภัตตาหาร เมื่อฉันภัตตาหารแล้วจึงถวายพระพร

กลับบ้านเมืองกาง เข้ากราบพระอุปัชฌาย์

หลังจากนั้นอาตมาออกเดินทางไปตามถนนลูกรัง ซึ่งแดดก็ร้อน ฝุ่นฟุ้งตลบไปทั่ว โดยมุ่งหน้าไปยังบ้านเกิดที่เมืองกาง พอไปถึงหมู่บ้านญาติโยมจึงไปช่วยกันสร้างเสนาสนะขึ้นที่ป่าช้า ญาติโยมต่างหลั่งไหลเข้ามาฟังธรรม อาตมาเทศน์โปรดญาติโยมว่าให้หมั่นทำบุญตักบาตรสร้างบุญกุศล และให้ขอถึงพระรัตนตรัย เป็นที่พึ่ง อันเป็นทางดำเนินของอุบาสก อุบาสิกาอย่างแท้จริง พร้อมอุทิศส่วนกุศลผลบุญให้ญาติพี่น้อง และพ่อแม่ที่เสียชีวิตไปแล้ว จากนั้นอาตมาพร้อมด้วยอุบาสก อุบาสิกาได้เข้ากราบ**พระอุปัชฌาย์** (ท่านมหาพา) ถวายพานขันธ์ห้าแล้วกล่าวว่า **“ได้พากันตั้งใจปฏิบัติอยู่ในศีล สมาธิ”** พระอุปัชฌาย์ได้ยินดังนั้นก็ปิติยินดี กล่าวให้ข้อคิดว่า

“การอุปสมบทให้เป็นทานนั้นแม้นได้กุศลนับพันเทียมหมื่นก็ไม่เท่าการรักษาจิตตนเองให้สะอาดผ่องใส”

“ขอให้บุญกุศลนำส่งให้ได้ดั่งที่หวัง ก็จะนับว่าเป็นบุญของฉัน ขอให้จดจำคำสอนนี้ไปอบรมหมู่ญาติพี่น้องทั้งหลาย”

พระอุปัชฌาย์กล่าวจบ อาตมาพิจารณาแล้วตอบว่า “จริงอย่างคำท่าน” จากนั้นได้กราบลากลับ เมื่อเข้าที่พักแล้ว อาตมาพากเพียรอบรมหมู่คณาญาติพี่น้องจนเกิดปิติอิ่มใจในหลักธรรมคำสอน

พระอุปัชฌาย์ท่านมหาพา (ทา)

จำพรรษาที่บ้านท่าตาล ธุดงค์ไปพระธาตุพนม พบพระอาจารย์ทองรัตน์ฯ พระอาจารย์เสาร์ฯ

หลายวันผ่านไป อาตมาออกเดินทางไปที่ **“บ้านท่าตาล”** พบกับ **ท่านสมภารบุญผา** (เจ้าอาวาสวัดท่าตาล) ท่านให้ญาติโยมสร้างเสนาสนะกลางป่าถวาย อาตมาพักอาศัยจำพรรษา พร้อมสั่งสอนญาติโยมให้รู้จักบริจาคทาน รักษาศีลภาวนา ได้สามเดือน ชาย-หญิง เกิดศรัทธา พากันมอบลูกหลานให้อาตมาอบรมชี้แนะ ขณะนั้นมีผู้หญิง ๑๘ คนโกนหัวบวชเป็นชีถือศีล ๘ จากนั้นได้นำคณะสงฆ์และแม่ชี รวมแล้ว ๒๕ คน เดินทางไปพระธาตุพนม หนทางนั้นยากลำบากและไกลมาก ต้องเดินผ่านป่าทึบ ภูเขาที่สลับซับซ้อนเรียงกันเป็นลั่น เสียงลมพัดกิ่งไม้ดังไปทั่วเขา กว่าจะถึงก็ใช้เวลาหลายวัน เมื่อถึงเขต

พระนครพนม อาตมาและคณะได้เข้าไปกราบ**พระครูรัตนธัมมนายก** *(พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล)* กับ**พระครูวิเวกพุทธกิจ** *(พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล)* พระครูท่านให้สามเณรนำน้ำร้อนน้ำเย็นมาถวาย แล้ว**พระครูวิเวกพุทธกิจ** กล่าวกับอาตมาว่า "นับว่ามีบุญญาธิการมากเลยทีเดียว ที่ท่านสามารถนำญาติโยมมากมายเดินทางจากเมืองจำปาสักมาถึงนี่ได้ ซึ่งต้องใช้ความเพียรไม่น้อย" อาตมาประนมมือแล้วตอบเป็นคำกลอนว่า "เพราะบารมีของท่านพระอาจารย์ทั้งสองชักนำและปกปักรักษาพวกข้ากระผมจึงได้มาถึงที่นี่โดยปลอดภัย"

มอบตัวเป็นศิษย์ ขอขมาพระอาจารย์เสาร์ฯ แสดงธรรม

และด้วยคุณของแก้วทั้ง ๗ ประการ เป็นที่พึ่ง "แม้นหากผิดถูกประการใดขออย่าได้ตำหนิติเตียนเลย" ท่านราชครูกำหนดหยั่งรู้แจ้งอยู่ภายในรู้ว่าเป็นมหากุศลใหญ่ได้เข้ามา จึงสอนสั่งพระธรรมแก่นศาสนา จากนั้นอาตมาถือขันดอกไม้ธูปเทียนสักการะ ตั้งสัจจะปฏิญาณ มอบตนเป็นศิษย์ พร้อมทั้งกล่าวขอขมาลาโทษว่า หากข้าพเจ้าทั้งหลายมีจิตคิดไม่ดีพลั้งเผลอต่อท่านแล้วขอให้ท่านได้โปรดอโหสิกรรมให้ด้วย และขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลายเห็นแจ้งปัญญาเยี่ยมในพระธรรมคำสอน แล้วท่านราชครู ก็ให้พรทั้ง ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ พร้อมอโหสิกรรม ขอให้พระสงฆ์และแม่ชีทั้งหลายจงบำเพ็ญเพียรตามหลักธรรมคำสอน ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย ชาติชนชั้นใด พระพุทธองค์ว่าให้หมั่นทำความเพียรไม่ต้องกลัวมรรคผลจะไม่บังเกิด เมื่อ**อัฏฐังคิกมรรค**[๒๙]

---

[๒๙] อัฏฐังคิกมรรค หมายถึง มรรค ๘ ประกอบไปด้วย ๑. สัมมาทิฏฐิ (ปัญญาอันเห็นชอบ คือเห็นอริยสัจ ๔) ๒. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ คือ ดำริจะออกจากกาม ดำริในอันไม่พยาบาท ดำริอันไม่เบียดเบียน) ๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ คือ เว้นจากวจีทุจริต ๔) ๔. สัมมากัมมันตะ (ทำการงานชอบ คือ เว้นจากกายทุจริต) ๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีวิตชอบ คือ เว้นจากความเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด) ๖. สัมมาวายามะ (เพียรชอบ คือ ปธาน ๔) ๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ คือ ระลึกในสติปัฏฐานทั้ง ๔) ๘. สัมมาสมาธิ (ตั้งใจไว้ชอบ คือ เจริญฌานทั้ง ๔)

อันประเสริฐมีอยู่แล้ว อย่าใจร้อนค่อยเพียรไป เรียนรู้อริยทรัพย์ทั้ง ๗ ให้ชัดแจ้ง จนสามารถตัดขาดจากทุกข์เวทนา เห็นว่าการเกิดมาในโลกนั้นเต็มไปด้วยภัยขุ่นมัวไม่น่าอยู่

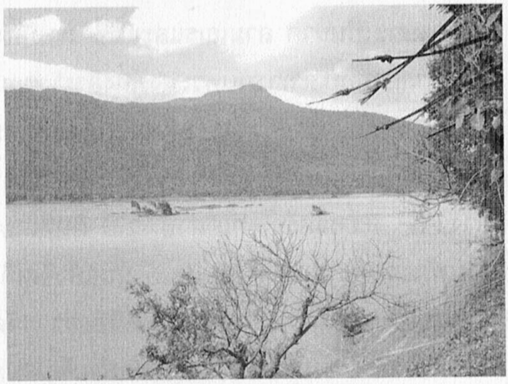
พระอาจารย์เสาร์และพระบุญมากไปอุบลฯ

เมื่อทุกอย่างพร้อมเพรียงองค์คณาจารย์ (พระอาจารย์เสาร์และอาตมาพร้อมคณะ) ต่างเดินเท้าฝ่าป่าเขาที่เต็มไปด้วยอันตราย สัตว์ร้ายอย่างช้าง เสือ จนกระทั่งเดินทางมาถึงจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๒ พระอาจารย์เสาร์จึงได้สอนสั่งญาติโยมที่นั่นให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม มีนักปราชญ์ทั้งหลายมาร่วมฟังธรรมจำนวนมาก และได้พากันสร้างโรงธรรม ที่พักสงฆ์ในหลายหมู่บ้านประมาณยี่สิบแห่ง ล้วนเป็นที่ฝึกกัมมัฏฐานวิปัสสนา ในพรรษานี้มีพระสงฆ์สามเณรแม่ชีตลอดจนอุบาสก อุบาสิกาที่มาถือศีลอุโบสถจำนวนมาก ทั้งเดินจงกรมภาวนาสมาธิจนออกพรรษา เข้าถึงเดือนสิบสองรับกฐิน ต่างยังคงรักษาศีลฟังธรรมอยู่เสมอมิได้ขาด ต่อมาอาตมาเข้ากราบลาพระครูเสาร์เพื่อจะกลับคืนเมืองจำปาสัก พระครูเสาร์กล่าวว่าเมื่อไปถึงแล้วให้ไปสร้างวัดและโปรดญาติโยมตามที่เคยตั้งใจเอาไว้ พระครูเสาร์จัดประชุมสงฆ์ขึ้น แจ้งข่าวและความประสงฆ์การกลับของอาตมา มีพระสงฆ์อาสาติดตามมากับอาตมาจำนวนสามรูป จากนั้นจึงเข้ากราบลาพระครูเสาร์ออกเดินทาง อาตมาและคณะออกเดินไปตามทางที่คดเคี้ยวบนเนินเขา ได้ยินเสียงหมู่นกการ้องไปทั่วป่าเขาลำเนาไพร คณะสงฆ์พูดกันว่าเดินทางข้ามเขานี่แสนลำบาก เลาะเลียบผ่านหุบห้วยเหวชัน ข้ามเขาอีกลูก อาตมารู้สึกชื่นชอบพันธุ์ไม้ป่า เห็นฝูงชะนีร้องหาจ่าฝูง ฝูงนกต่างๆ และช้างในป่า อาตมาและสามเณรสีพบเห็นสิ่งต่างๆ มากมาย หลังจากกราบลาพระครูเสาร์ออกมา ก็ดั้นด้นมุ่งหน้าเข้าสู่เขตป่าเขา เดินลอดผ่านไปตามใต้หน้าผาหิน หลบหลีกเส้นทางเป็นผาชัน กอไม้แผ่แตกกิ่งก้าน ทั้งไม้ดอกบานสะพรั่งฟุ้งเกสร ส่งกลิ่นหอมชื่นใจ เดินขึ้นเนินไปตามช่องเหวเล็กๆ กว่าจะผ่านไปได้ก็เหงื่อไหลไคลย้อย ถึงริมฝั่งแม่น้ำจึงได้พากันนั่งพักบนโขดหิน และลงสรงน้ำเย็นสดชื่นอยู่ริมห้วย ตรงนั้นเต็มไปด้วยป่าเตย ต้นดอกสร้อยแซมการะเกด

ต่างสนทนากันว่าป่านี้เต็มไปด้วย เสือ ช้าง และสัตว์นานาชนิด พอได้เวลาก็เดินลัดเลาะตามป่าเขาชมธรรมชาติไปเรื่อยๆ ผ่านห้วยที่เต็มไปด้วยโขดหินผ่านทุ่งจนมาถึงเนินป่า พอดีพระอาทิตย์ตกดิน อาตมาและคณะจึงหยุดพักใกล้กับแม่น้ำโขง อาศัยเงื้อมหินต่างหลังคา ปักกลดบำเพ็ญภาวนาอยู่ตรงนั้น ค่อนคืนจึงพักสีหไสยาสน์ ใกล้สว่างไก่ป่าขัน ทั้งหมดจึงเตรียมตัวออกเดินรับบิณฑบาตในหมู่บ้านเก่าแก่ชื่อ **"บ้านแว่นแก้ว"** เมื่อรับโภชนาหารสมควรแล้วจึงกลับมาฉันที่ใต้ร่มไม้ พักอยู่ที่นั่นจนครบสามวัน แล้วลงเรือล่องไปทางใต้ เลาะเรียบฝั่งแม่น้ำโขง เสียงคลื่นน้ำดังก้องทั่วนที ริมฝั่งโขงปกคลุมไปด้วยต้นไม้เขียวชอุ่มบริเวณนั้นเต็มไปด้วยนก ชะนีร้องส่งเสียง คลื่นแม่น้ำโขงซัดแรงเข้าโขดหินและซัดเรือให้แล่นไปข้างหน้า เรือล่องหลีกหลบโขดหินคณะสงฆ์มองดูด้วยความเพลิดเพลิน จนถึง **"แก่งผักแพว"** ริมฝั่งนั้นเต็มไปด้วยป่าไผ่ ป่ามอญ ส่วนป่าฝ้ายตามตลิ่งเขียวเต็มไปหมด อาตมาและสามเณรสีมองดูพวกพันธุ์ไม้ต่างๆที่ผ่านมา มีทั้งต้นตาล มะพร้าว แซมอยู่กับต้นกล้วย สายน้ำหลั่งไหลดั่งสายฝนเดือนเก้า ไหลผ่านแล้วล่วงเลยไปไม่หวนกลับ เรือทวนกระแสน้ำแสนลำบากเรือล่องผ่าน **"ดอนแดง"** เห็นเถาวัลย์และหญ้าขึ้นปกคลุมบริเวณริมท่ามองซ้ายขวาตามหมู่บ้านทั้งสองฝั่งดูงดงามดังสวนสวรรค์ เรือล่องผ่านถึง **"บ้านท่าแดง"** จึงหยุดแวะพัก

พอดีมีโยมคนหนึ่งชื่อว่า นางมาลีอยู่ที่ **"บ้านหนองผำ"** *(บ้านเกิดของหลวงปู่กิ ธมฺมุตฺตโม วัดป่าสนามชัย)* ได้ยินข่าวว่าอาตมามาพักที่บ้านท่าแดงแห่งนี้ จึงรีบเดินทางมากราบขอความกรุณา นิมนต์ให้ไปช่วยเหลือผู้เฒ่าที่กำลังป่วยเป็นโรคทางทวารเบา และโยมคนนั้นเขาเคยเป็นศิษย์อุปัฏฐากของอาตมามาก่อน โยมก็หวังอยากจะเห็นหน้าอาตมา ถึงแม้โรคนี้จะมีแต่ตายรักษาไม่หายอาตมาจำได้และรับปาก จากนั้นอาตมาจัดแจงเตรียมเครื่องบริขารพร้อมออกเดินทาง ระยะประมาณได้กว่า ๘ กิโลเมตร หมู่คณะสงฆ์เดินทางมาถึงก็แวะพักตรงชายป่าของหมู่บ้าน เข้าปักกลดใต้ร่มไม้ใหญ่ ชาวบ้านต่างขวนขวายสร้างเสนาสนะ พร้อมทำบุญถวายทานอุทิศให้โยมผู้เฒ่าที่ป่วยนั้นหายเร็วๆ บ้างแก้บน

มองจากวัดบ้านผักแพวเห็นภูมะโรง

วัดบ้านผักแพว

ด้วยการบวชเป็นนาค สามเณรและแม่ชี รวมมีทั้งหมดแปดคน นางมาลีได้ทำบุญสมปรารถนาทุกประการกับพระสงฆ์ทั้งสี่รูป ขณะนั้นมีคนแก่คนหนึ่งชื่อนายทองได้จัดตั้งกองบุญปราสาทขึ้น อุทิศส่วนกุศลพร้อมทั้งถวายบังสุกุลและทุกๆ คนได้พากันรักษาศีลพรหมจรรย์ เมื่อทำพิธีการเสร็จแล้วเมฆก็ตั้งเค้าขึ้นฝนก็ตกอย่างแรง ความเศร้าโศกได้ผ่านพ้นไป ดินที่เคยแห้งแล้งก็ชุ่มช่ำ อาตมากระทำความเพียรมิได้ขาด ญาติโยมเห็นดังนั้นแล้วจิตเกิดศรัทธามากยิ่งขึ้นต่างมารักษาศีล ภาวนา และได้ร่วมกันสร้างวัดที่มีชื่อว่า **"วัดป่าสาละวัน"** *(ภายหลังต่อมาพระอาจารย์กิ ธมฺมุตฺตโม ได้ไปพักบำเพ็ญสมณธรรม)* ญาติโยมบริจาคทานรักษาศีลถือไตรสรณคมน์ ทำวัตรทุกเช้า-เย็น ปฏิบัติอยู่อย่างนั้นสืบมา ความหลงระเริงเมามัวหมดสิ้นไป โรคภัยไข้เจ็บได้เบาบางลง ภูตผีปีศาจร้ายก็ห่างไกล ชาวบ้านต่างเลื่องลือกิตติศัพท์ของอาตมา จึงพากันมารักษาศีลภาวนาอีกเป็นจำนวนมาก หลายปีผ่านไปมีผู้ขอออกบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ สามเณร ชีพราหมณ์มากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยคุณแก้วสามประการยิ่งคุณธรรมบารมีกระเดื่องล้ำ ถึงชั้นฟ้าอินทร์ พรหม เหล่าอสูรต่างนิยมชมชอบ เสมือนกับความอุดมสมบูรณ์ของฤดูกาลพืชพันธุ์ธัญญาหารแตกหน่อออกผลตลอดทั้งปี ไม่อดอยากเหมือนแต่ก่อน ก็ด้วยกำลังการรักษาศีลให้ทาน เมื่อเวลาผ่านไปประมาณหนึ่งปี อาตมาจัดเตรียมอัฐบริขารแล้วออกเดินทางมุ่งหน้าไปทางทิศใต้ เดินไม่หยุดพักตลอดช่วงเช้าสังเกตมองธรรมชาติตามทาง เห็นกระแสน้ำเชี่ยวไหลกระแทกหิน

ตามลำน้ำโขงบางช่วงเป็นเวิ้งน้ำตื้น คลื่นซัดเข้าโขดหินน้ำแตกเป็นละอองสูงคล้ายดั่งฝนเดือนเก้าที่มืดมัว อาตมามองไปตามลำน้ำเห็นเรือทั้งหลายแล่นเลี่ยงหลบกระแสน้ำวน ทำให้อาตมาหวนระลึกเห็นเมื่อครั้งลำบากยากแค้นให้ตั้งเอาความอดทนอดกลั้นไว้เสมือนหนึ่งริมฝั่งโขง ฟังเสียงคลื่นที่กระทบสาดใส่หินดังสะท้าน เห็นฝูงปลาเข็ง[๓๐] ขึ้นเล่นน้ำ ปลาดุกและปลากระเดิด[๓๑] เวียนว่าย

---

[๓๐] ปลาเข็ง หมายถึง ปลาหมอ

[๓๑] ปลากระเดิด หมายถึง ปลากระดี่

หมู่ปลาค้าว ปลาเคิง[๓๒] ปลากวางตามกันเป็นฝูง ปลาหลาด[๓๓] ว่ายเข้าเงื้อมถ้ำ ปะปนกับปลาปักเป้า ปลากะยอน[๓๔] ปลากระแยง[๓๕] ปลาค้าวและปลาปึ่ง[๓๖] ถึงเวลาน้ำขึ้นต่างลอยกันเป็นฝูง ยังมีจระเข้ ตัวนาก ที่นอนเล่นอยู่ริมฝั่งตามหัวเกาะดอนต่างๆ สัตว์ปีกก็มีพวกห่าน นกสีดา บางพวกกำลังโฉบเฉี่ยวหาปลากิน บางพวกจับอยู่ตามกิ่งไม้ อาตมาเห็นธรรมชาติของสรรพสัตว์ว่าเป็นโลกแห่งกรรม มีเวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงได้เกิดมาเสวยผลกรรม ตายสิ้นตามธรรมชาติมิอาจต้านทานได้ จึงกล่าวเป็นคำกลอนไว้ว่า ***"มีมากมวนไม้ใค่ลำอ้อข่วยขืน มีหมู่หินหลายก้อนกองกือกันอยู่ เป็นหมู่ ตามป่องน้ำนัททีเท่าที่เดิม"*** *(เปรียบเปรยว่า สิ่งเหล่านี้เกิดมีมาอยู่กันอย่างไรก็อยู่อย่างนั้น ไม่มีพิษภัยต่อกัน ซึ่งต่างกับธรรมชาติของสรรพสัตว์ที่สังหารฆ่าฟันกันเอง)* อาตมาและสามเณรสีเดินมาทั้งวันรู้สึกอิดโรยเมื่อยล้า ยังไม่ได้หยุดพักเพราะขวนขวายรีบเร่งตามรอยพระพุทธองค์ เวลาใกล้ค่ำเดินทางถึงห้วยขมวน มองเห็นเรือผ่านมาจึงขออาศัยนั่งเรือไปลงที่ **"วัดไทร"** ด้วย เรือออกแล่นทวนกระแสน้ำที่เชี่ยวกราก ลมกรรโชกแรงจนน้ำฟุ้งกระจาย ลัดเร่งมาจนถึงจุดหมาย อาตมาและสามเณรขึ้นจากเรือมาแวะพักอยู่ที่นั่น ค่ำลงอาตมาจุดเทียนธูป แสงไฟนั้นสว่างใสดุจแสงดวงดาว ก้มกราบไหว้ถวายบูชาคุณพระรัตนตรัย จิตใจมุ่งมั่นที่จะสร้างบารมีธรรม ได้บำเพ็ญภาวนาจนใกล้สว่าง ฝูงกาเหว่าส่งเสียงร้อง ไก่ตัวผู้ตีปีกกระโดดเต้น รู้สึกอ่อนแรงจึงพักผ่อนระลึกพุทโธ พักในอิริยาบถสีหไสยาสน์ พออาทิตย์ส่องสว่างทั่วเขา สามเณรสีตื่นขึ้นมามองเห็นอาตมาล้างหน้าเสร็จแล้วครองผ้าจึงออกไปรับบิณฑบาต โยมมีความศรัทธาถวายภัตตาหาร

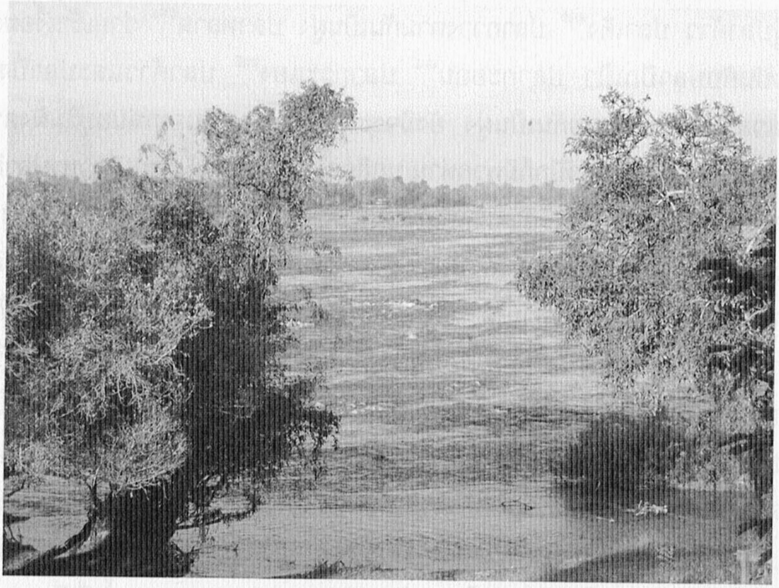
[๓๒] ปลาคัง หมายถึง ปลาเคิง

[๓๓] ปลาหลาด หมายถึง ปลากระทิง

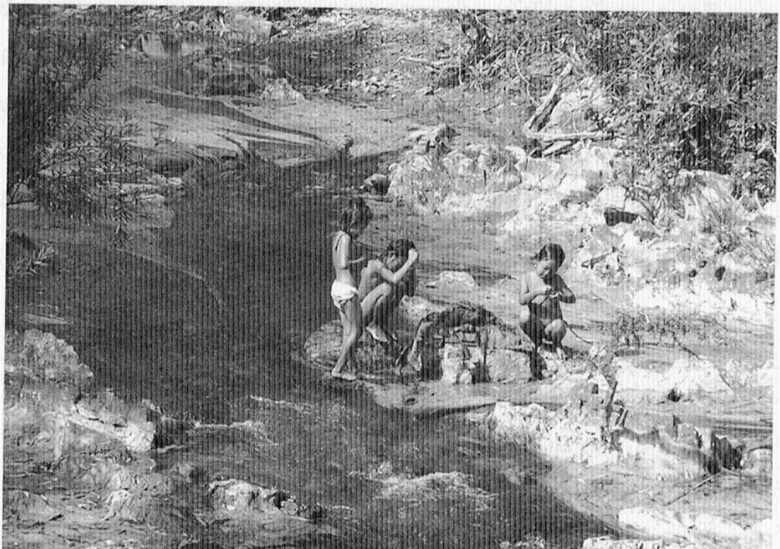
[๓๔] ปลากะยอน หมายถึง ปลาสังฆวาส

[๓๕] ปลากระแยง หมายถึง ปลาแขยง

[๓๖] ปลาปึ่ง หมายถึง ปลาเทโพ

กอใค่

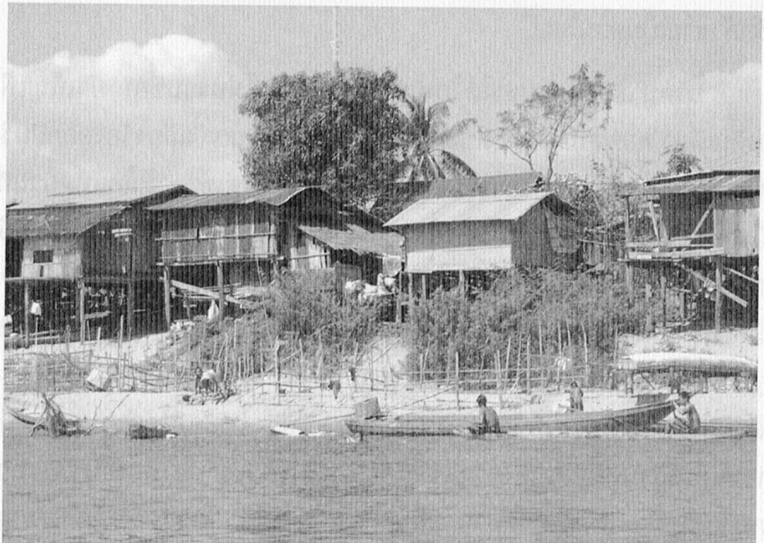

จากนั้นจึงฉันเช้า พักอยู่ที่นี่ครบสามคืน อาตมาและสามเณรสีลงเรือล่องสู่ทางทิศใต้ ผ่านสายน้ำอันเชี่ยวแรง คนขับเรือต้องระมัดระวังเป็นอย่างมาก มองไปที่เนินทรายริมหาดเต็มไปด้วยกอไค้ กระแสคลื่นซัดเรือไถลเข้าฝั่ง เห็นผู้คนมากมายค้าขายอาหารของกินต่างๆ ดูช่างลำบากจริงๆ ต่างต้องเกิดมาใช้กรรม มีการนำเอา ควาย ม้า ฝูงลา ช้าง ไก่ ของป่าเกือบจะทุกอย่างมาวางขาย มีทั้งทองและแก้ว ตะกั่ว สังกะสี ปูปลาก็มี กระทิง แพะ เสือ รายได้บางส่วนชายหญิงนำไปใช้ในการแต่งตัวโก้อวดสวยอวดงาม พูดจาไพเราะเย้าแหย่กันจะออกไปทางเรื่องชู้สาว อาตมาดูแล้วพิจารณาเห็นว่าเป็นภัยทั้งนั้น อาตมาและสามเณรรีบออกมาจากตรงนั้น เดินไปตามลำโขงเห็นหมู่ดอกไม้แผ่กิ่งขยายก้าน ตามหมู่บ้านริมโขงเห็นมี มะนาว ส้ม ลูกเหว่อ ขนุน มะม่วง ต้นตาล มะพร้าว เขียวชอุ่ม ยังมีต้นส้มเสี้ยว อินทะนิน และต้นงิ้ว ดอกไม้สวยงามริมน้ำโขงกำลังแตกใบ พอยามเย็นแสงแดดอ่อนลง มวลไม้ดอกส่งกลิ่นหอมสดชื่นมาก อาตมาและสามเณรยังคงเดินเรียบแม่น้ำโขงไปจนถึง **“บ้านสะพัง”** บ้านนี้มีอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่

อาตมาและสามเณรได้ไปพักที่อาวาสวัด (ไม่ทราบชื่อ) บำเพ็ญเพียรเพียงคืนเดียว พอความมืดกระทบแสงทองของอาทิตย์ นกส่งเสียงร้องออกบินร่อน อาตมาและสามเณรเก็บบริขารรีบออกเดินทางกันตั้งแต่เช้า เข้าใกล้หมู่บ้านที่จะรับบิณฑบาต จึงเก็บบริขารไว้ในป่า แล้วสะพายบาตรออกรับโภชนาหารในหมู่บ้าน กลับมาฉันยังสถานที่วางบริขาร จากนั้นอาตมาและสามเณรรีบลงเรือเดินทางต่อไปจนกระทั่งถึงดอน (เกาะ) กลางแม่น้ำชื่อว่า **“ดอนสน”** ตรงนั้นเป็นเกาะที่ใหญ่มากมีญาติโยมได้มาสร้างบ้านทำไร่นา และสร้างวัดไว้เผื่อพระภิกษุสามเณรอีกด้วย อาตมามองไปที่ป่าทางทิศเหนือจึงตรงเข้าไปพักที่ใต้ต้นมะขาม มีคนเล่าว่าเป็นสถานที่นี้มีภูตผีปีศาจสิงสถิตอยู่ ใครผ่านมาจะเห็นเป็นรุกขเทวดามากมายเต็มป่า ใกล้ค่ำอาตมาและสามเณรเดินชมไม้รอบๆ บริเวณนั้น มองไปเจอกับโยมคนหนึ่ง โยมคนนั้นได้ถวายหมากพลู น้ำ และนิมนต์ให้ออกจากที่ตรงนั้น พร้อมกับเล่าว่า

แม่ค้าขายไก่

ชาวบ้านริมโขง

"ตรงนี้ภูมิเจ้าที่แรงมาก สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน ถ้าผู้ใดแตะต้องถากถางแม้แต่น้อยจะต้องถึงแก่ความตายทุกรายพระคุณเจ้า" อาตมาบอกว่า "จะใช้เมตตาพรหมวิหาร อุทิศส่วนกุศลให้เหล่าภูตผีปีศาจวิญญาณร้ายทั้งหลายนั้นได้ไปเกิดใหม่" โยมรู้สึกประหลาดใจกับความประสงค์ของอาตมาจึงขอนิมนต์ช่วยส่งวิญญาณร้ายให้ได้ไปเกิดใหม่ด้วยเถิด โยมรับอาสาว่าจะไปบอกให้ชาวบ้านทราบ จะมาช่วยกันจัดแต่งสถานที่ โยมยังบอกชาวบ้านอีกว่า "มีครูบาอาจารย์ท่านธุดงค์ มาโปรดพวกเราที่ดอนแห่งนี้ ท่านทั้งสองพากเพียรบำเพ็ญ สันโดษ มักน้อย กำลังกล้าแกร่งไพศาล มีเมตตาจิตสมเป็นพระสาวกผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแห่งองค์พระสัพพัญญุตญาณ ท่านนั้นเคร่งครัดวินัย รักษาศีลบริสุทธิ์ไม่ด่างพร้อย ขอให้พวกเราช่วยกันอุปัฏฐากดูแลถวายภัตตาหารท่านมาโปรดแล้วนับว่าเป็นบุญอันใหญ่หลวงของเราเพื่อนเอย" ครั้งนี้ อาตมาตั้งใจมั่นที่จะโปรดฝูงสัตว์ พวกเปรต ภูตผีต่างๆ ด้วยจิตใจที่เปี่ยมล้นในความกรุณาต่อสัตว์โลก หวังให้หายทุกข์เศร้าโศกและพ้นจากวิบากกรรมทุกๆ ตน

เมื่อกลับเข้าสู่เสนาสนะก็ตั้งจิตแผ่เมตตา เพียรปฏิบัตินั่งสมาธิภาวนาแผ่เมตตาจนดาวคล้อยใกล้ลับขอบฟ้า ฝูงนกกางเขนบินร่อนสลับกันไปมาเช้าวันใหม่มาแล้ว จึงออกรับบิณฑบาตไปในหมู่บ้านทางทิศใต้ ชาวบ้านผู้มีศรัทธาออกมาทำบุญตักบาตรกันอย่างมากมาย กลับถึงที่พักฉันภัตตาหารจากนั้นให้พร แผ่เมตตาพรหมวิหารอุทิศส่วนกุศลแก่เจ้ากรรมนายเวร ขณะนั้นจิตเปี่ยมด้วยกรุณา พิจารณาธาตุ ๔ ขันธ์ ๕ ตามหลักพระบูรพาจารย์แต่ปางก่อนพักอยู่ที่นั้นจนครบสามคืน อาตมาและสามเณรจึงลงเรือล่องไปจนถึง **"ดอนใหญ่"** (ดอนที่อยู่กลางน้ำ) ขึ้นจากเรือเดินเท้าต่อไปทางทิศใต้แวะพักที่ **"วัดพระใหญ่"** (พระอารามหลวง) พระสงฆ์ที่นั่นให้การต้อนรับเป็นอย่างดี โยมก็หมั่นถวายพานหมากพลู น้ำ หลายวันต่อมา อาตมาและสามเณรจึงออกเดินทาง เลาะเลียบไปตามริมแม่น้ำโขงจนถึง **"ภูหมากจอง"** จำเป็นต้องเดินอ้อมไปตามป่าดงดอยเจอเครือเขาขว้างเกิดอยู่เต็มไปหมดบริเวณมุมฝั่งห้วยเหวที่ชัน ที่ตรงนั้นมีสัตว์จำพวกหมู หมี กวาง เก้ง กระจง มีไม้จำพวกต้นพะยูง ต้นยางมากมาย

ต้นมะเฟือง ต้นขนุน ต้นมะม่วง พ้นจากตรงนั้นก็รีบเร่งเดินจนถึง **"วัดเขาแก้ว"** ตั้งอยู่บนภูเขาที่ใหญ่ริมแม่น้ำโขง พระสงฆ์ที่บำเพ็ญเพียรอยู่ที่นั่นเห็นอาตมาเดินทางมาถึงได้พากันมากราบไหว้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดีพร้อมทั้ง ถวายหมากพลู ถวายน้ำ พร้อมถามขึ้นว่า "ท่านทั้งสองเดินทางมาอย่างไรจึงมาถึงที่นี่ได้" อาตมาตอบว่า "เดินทางล่องมาตามลำน้ำแทบทุกวัน ต้องอาศัยความอดทน แม้ออกรับบิณฑบาตยามเช้าจะขัดสนอยู่บ้างก็ไม่เคยขาดหรือเว้น" เมื่อสนทนากันเรียบร้อย จึงกลับมาพักผ่อนในอิริยาบถสีหไสยาสน์ ไม่นานก็รีบเร่งออกเดินทางต่อไปด้วยใจที่จดจ่อแสวงหาโพธิญาณ พากเพียรทุกวันไม่เว้นจนถึงหมู่บ้านที่มีชื่อว่า **"บ้านแสนกลาง"** มีแต่เขาเรียงรายไปตามแนวลำน้ำโขงมองเห็นเถาวัลย์หญ้า กอไค่เขียวชอุ่ม ด้านล่างมีต้นตาล ต้นมะพร้าวขึ้นบริเวณริมตลิ่ง ฟังเสียงน้ำกระทบฝั่งคล้ายฝนตกพรำในป่า อาตมาเดินไปตามริมตลิ่งโขงถึงท่าเรือจึงลงเรือล่องจากเมืองโขงสู่หัวเบ็ง (เกาะกลางน้ำ) ไปทางทิศใต้ ไปถึงบ้านแก้งกุ่มที่อยู่กลางเกาะเมื่อใกล้ค่ำ จึงพากันพักเพื่อเอาแรงขณะที่กำลังวางเครื่องบริขารนั่งพักอยู่ที่ใต้ต้นแกริมคันนา มีผู้หญิงชราคนหนึ่งเดินสวนทางมาเห็นเข้า จึงกลับไปแจ้งข่าวผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีศรัทธาต่างนำเอาหมากพลู เสื่อหมอนและน้ำมาถวาย สนทนากันพอสมควรแล้วจึงได้แยกย้ายกันกลับบ้าน จากนั้นอาตมาและสามเณรต่างบำเพ็ญเพียรสมาธิภาวนาจนเสียงไก่ขัน รุ่งเช้าออกรับบิณฑบาตได้พอประมาณ ก็กลับมาฉัน ต่อจากนั้นเก็บเครื่องบริขารออกเดินทางต่อถึงท่าเรือ ระหว่างที่เรือกำลังจะออกจากท่า ผู้คนนั่งในเรือพร้อมที่จะเดินทางอาตมาลงเรือเป็นลำดับสุดท้าย ขณะที่นั่งเรือทวนน้ำไปเรื่อยๆ จนถึง **"หัวดอน"** ซึ่งเป็นเส้นทางค้าขาย คมนาคม เสียงใบพัดที่ตีกระแทกน้ำของเรือกำปั่นดังไปทั่วโขง อาตมาและสามเณรมองดูและพิจารณาโลกอันตระการตานี้ เห็นผู้คนต่างทำการค้าขนเสบียงกันทางรถไฟ ลงเรือต่อไปจนถึงฝั่ง ขึ้นจากเรือเดินเท้าไปตามทางที่กันดาร แดดร้อนแผดเผาฝุ่นดินดูหมองไหม้ อดทนเดินไปเรื่อยเหงื่อไหลโทรมกาย ถึงริมตลิ่งโขงก็พักเอาแรง สรงน้ำ มองเห็นเกาะแก่งสีทันดอนที่ทอดยาว เสร็จแล้วเดินข้ามสะพานเข้าสู่ฝั่งเมือง เดินต่อไปอีกจนถึงสถานีรถพิจารณาดูสินค้าต่างๆ ที่นั่นมีปลา เนื้อสัตว์และสินค้าอื่นๆ มากมายให้จับจ่าย

ดอนตาลาด

แพข้ามฟาก

ขายซื้อ พ่อค้ามีทั้งชาวเขมร ญวน ข่า มอญ แขก กุลา พม่า จีน ลาว ไทย ฝรั่ง อาตมาน้อมพิจารณาคิดว่า

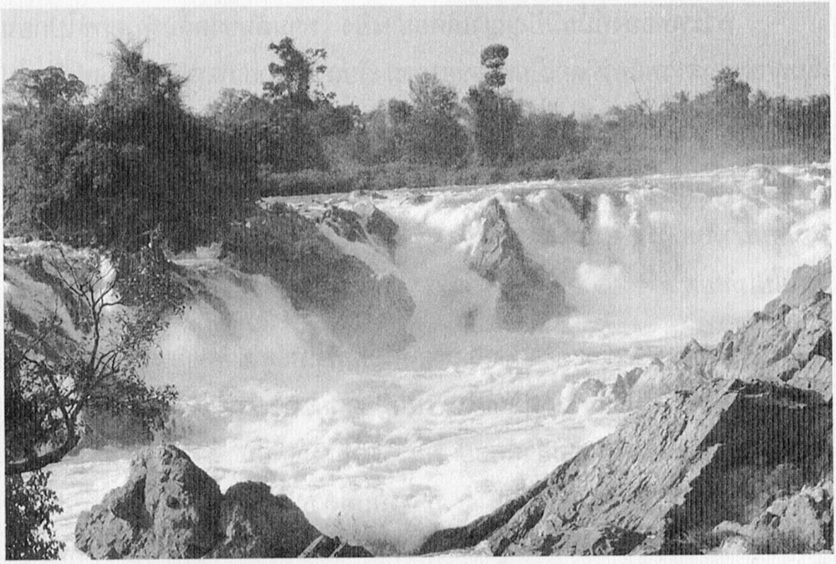
มนุษย์เรามีนิสัยและจิตใจต่างกัน ตรึกถึงระลึกคำสอนของพระพุทธองค์ทรงตรัสว่า เป็นที่น่าสงสารมนุษย์เหล่านั้น ยังต้องวนเวียนชดใช้กรรมที่ได้ทำจากการนำสิ่งไม่เป็นมงคลมาขาย ได้มาโดยการเบียดเบียนเข่นฆ่า ไม่ว่าจะเป็นหอย เต่า ปลาชนิดต่างๆ สัตว์ป่าอย่างหมี กระทิง แรด เก้ง ควาย ช้าง งูจงอาง จระเข้ งูเหลือม ตะกวด ตัวนิ่ม วัว กระจง กระต่าย คิดเห็นว่าเป็นศัตรูต้องฆ่าหรือนำมาเป็นอาหารและขายต่อ เข่นฆ่าจองเวรกัน อยู่อย่างนั้นกรรมก็ตามสนอง

พิจารณาแล้วเดินต่อไปจนถึงวัดแห่งหนึ่งพอดีมืด พระสงฆ์ที่นั่นให้การต้อนรับแล้วพากันเข้ามากราบไหว้ ไต่ถามอาตมา อาตมาได้บอกถึงเจตนาความตั้งใจให้พระสงฆ์ทราบ พระสงฆ์เหล่านั้นฟังแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใส ถวายหมอน เสื่อ และน้ำ จัดที่พักให้ เมื่อเข้าที่พักแล้วอาตมาจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แผ่เมตตาพรหมวิหารให้ทั้งสามโลกที่มีกาม ตลอดพรหม พรายน้ำ และสรรพสัตว์ทั้งหลาย แล้วกำหนดจิตพิจารณาขันธ์ ๕ ภาวนาอยู่จนใกล้สว่างจึงพัก ไม่นานเสียงไก่ขันดังขึ้นอาตมามองดูเมฆ เห็นพระอาทิตย์ส่องแสงเรื่อเรือง ก็ลุกขึ้นล้างหน้า เตรียมบาตร ครองผ้าไตรแล้วออกรับบิณฑบาต ญาติโยมพากันตักบาตรข้าวเปล่า ขนม ข้าวต้ม ข้าวผัด ถั่ว งา ได้พอประมาณก็กลับวัด

หลี่ผี เมืองลับแล

ฉันเสร็จเก็บเรียบร้อยแล้ว เตรียมบาตรบริขารเดินดูเหว เสียงน้ำตกดังก้อง สายน้ำตกกระทบหินด้านล่างแตกเป็นละออง ลมพัดละอองน้ำนั้นกระจายดูคล้ายสายฝน อาตมาและสามเณรมองดูน้ำแล้วระลึกได้ว่า

สายน้ำไม่เคยหยุดนิ่งเป็นอย่างนี้เรื่อยมา วัฏฏะสงสารหมุนเวียนอยู่อย่างนั้น ใครช่างคิดถี่ถ้วนจะรู้แจ้ง จึงได้เข้ามาบวชบำเพ็ญเพียรเพื่อความหลุดพ้นวัฏฏะสงสารนี้

หลี่ผี

พระพุทธองค์นั้นมีปัญญาเลิศอย่างยิ่ง ท่านตัดขาดสิ้นพ้นทุกข์ไปก่อน เห็นทุกข์ของสรรพสัตว์ที่ตกเป็นทาสของกาม เวียนว่ายตายเกิดหมองไหม้อยู่เรื่อยไป ขณะนั้นอาตมาพลันนึกขึ้นมาได้ว่า

เมื่อเห็นแม่น้ำซึ่งเต็มไปด้วยน้ำไหลหลาก เปรียบได้กับตัณหา ความอยากเหมือนน้ำที่หลั่งไหลไม่สามารถหยุดอยู่ได้ วันเวลาก็หมุนเวียนเช่นดั่งล้อรถที่หมุนไปไม่หยุด

อาตมาและสามเณรแหงนมองดูเมฆบนฟ้าเห็นภูเขาใหญ่ตั้งขวางแม่น้ำโขงลักษณะงอ คดโค้งเรียงรายต่อกันไป เป็นที่อาศัยของสรรพสัตว์ และยังมีเหล่าภูตผีปีศาจ รวมทั้งผีบังบดอาศัยอยู่ กล่าวตามสมัยก่อน สอดคล้องกับตำนานเล่าขาน เรื่องปู่พึ่มสร้างลำน้ำโขง พาเรียกที่ตรงนี้ว่า **"หลี่ผี"**[๓๗] เห็นความเขียวชอุ่มไปทั้งเขา มีต้นหางนกยูง มะเฟือง มะไฟ มะยม ต้นแฮ่ม ต้นหว้า ต้นขนุน ต้นมะม่วง ต้นมะพร้าว โบราณกล่าวว่าบริเวณนี้เป็น **"เมืองลับแล"** หากมีคนตะโกนกู่ร้อง ผีจะขานตอบ ได้ยินเสียงอึกทึกอยู่ไม่ขาด บางทีก็มีเสียงคนเรียก พอเข้าไปดูตรงที่มีเสียงเรียกนั้นกลับไม่เห็นอะไร บางครั้งเดินตามเสียงเรียกนั้นไปเรื่อยๆ จนหลงทาง หาทางกลับไม่ถูก ต้องนอนค้างอยู่ในเขา วันรุ่งขึ้นเพื่อนๆ ต่างช่วยกันค้นหาโดยเอาหมาไปด้วย ถึงวันพระจะมีเสียงระฆังตีด้วยค้อนคู่คล้ายเสียงกลองกับฆ้องคู่กันที่พระสงฆ์ตีแจ้งเตือนเป็นอยู่อย่างนี้แต่เดิมมา อาตมาเดินชมเขาไปคิดพิจารณาไป แล้วเดินย้อนไปทางทิศตะวันออก มองทางไหนก็มีแต่ป่าเขาไม่มีข้าวปลาอาหารผ่านป่าดงเสือ เดินๆ ไปได้ยินเสียงจักจั่นร้อง อาตมาและสามเณรลัดเลาะไต่เชิงเขาจนไปถึงสถานีรถไฟ วางเครื่องบริขาร

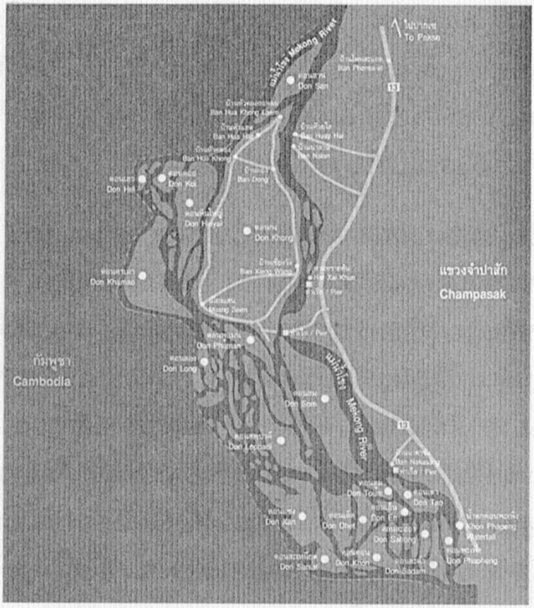
[๓๗] น้ำตกหลี่ผี คือ บริเวณที่แม่น้ำโขงไหลผ่านระหว่างเกาะดอนคอนกับเกาะเด็ด ผ่านเกาะแก่งหินน้อยใหญ่สุดลูกหูลูกตา กระแสน้ำไหลบ่าจากทุกสารทิศ จึงเกิดอาชีพจับปลา หลี่ เป็นเครื่องมือจับปลา ผี หมายถึง คนตาย สมัยสงครามอินโดจีนมีศพของทหารจำนวนมากลอยมาติดหลี่จับปลา ชาวลาวจึงเรียกชื่อน้ำตกแห่งนี้ว่า หลี่ผี ตั้งอยู่บนเกาะสี่พันดอนที่เกิดขึ้นกลางน้ำโขง

พักผ่อนเอาแรง พอตะวันตกดินปักกลดอยู่ใต้ร่มไทร จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย บำเพ็ญเพียรตามที่เคยปฏิบัติ ญาติโยมเห็นเข้าเกิดศรัทธาจึงนำ เสื่อ น้ำ หมาก พลู มาถวายแล้วลากลับบ้าน หลังจากนั้นอาตมาก็ทำความเพียรตามปกติ ใกล้สว่างจึงพักในอิริยาบถสีหไสยาสน์

รุ่งเช้า อาตมาและสามเณรออกรับบิณฑบาตในหมู่บ้าน โปรดญาติโยมให้ได้สร้างทาน กลับที่พักฉันภัตตาหารเช้า จากนั้นออกเดินทางเลียบฝั่งน้ำโขงถึงสะพานมองเห็นเรือกำปั่นบรรทุกทั้งคนและสัตว์จะล่องลงทางใต้ อาตมามองดูในเรือเห็นมีสินค้ามากมายเหลือประมาณ คนงานอยู่รวมกันดูเหมือนฝูงปลวก หญิงชายมากมาย มีทั้งผู้ใหญ่และเด็ก หลายเชื้อชาติหลายภาษา ต่างดิ้นรนหากินด้วยความยากลำบาก รับจ้างแบกหามขนกระเป๋าสัมภาระ อาตมาและสามเณรมองดูหลายสิ่งหลายอย่าง ตามตลิ่งน้ำเต็มไปด้วยต้นตาล ต้นมะพร้าว เห็นแท่งหินเรียงรายสลับกันตามเกาะแก่งดูสวยงาม มีไม้น้ำหลายชนิด ตัวนากตะพาบน้ำอุดมสมบูรณ์ไปทุกสิ่ง **มหาหมากบอนดอน** โบราณว่าผลไม้วิเศษนี้จะอยู่ที่เกาะซึ่งมีภูเขาขวางกั้นแม่น้ำสี่พันดอน (สีทันดร) อาตมาระลึกขึ้นมาได้ว่าตามเกาะ แม่น้ำใหญ่ วังน้ำกว้างจะมีนางฟ้าเทวดาซึ่งพระอินทร์แต่งตั้งปกปักรักษาอยู่ เมื่อคนดีเกิดเกรงกลัวหมู่มารร้ายจะเล่นงาน ก็ให้ตั้งจิตอธิษฐานขอให้เทวดาคุ้มครอง หากว่าเกิดเหตุร้ายขึ้น นางฟ้าและเทวดาจะช่วยเหลือ ถ้าเป็นคนชั่วจะถูกภูตผีปีศาจเล่นงาน เป็นเรื่องจริงที่เล่าต่อกันมา คิดแล้วจึงเดินลงเรือเพื่อข้ามแม่น้ำที่ชื่อว่า **"เวินคาม"**[๓๘] ที่ตรงนี้มีเหล่านางเงือกอาศัยอยู่เวลาเกิดเรือล่ม นางเงือกจะเข้ามาช่วยเหลือ และยังช่วยกันฝูงจระเข้ไม่ให้ทำร้ายคน เล่าสืบต่อกันมาว่า นางเงือกฝูงนี้ หนุมานเป็นผู้เสกขึ้นมา หากใครอยากรู้เรื่องราวให้อ่านวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ เมื่อข้ามเวินคามมาได้ก็เดินเลาะเลียบฝั่งแม่น้ำโขงขึ้นทางเหนือ หนทางยากลำบากต้องค่อยๆ เดินไป ผ่านป่าขนุน มะม่วง

---

[๓๘] เวินคาม เป็นเมืองชายแดนทางตอนใต้ของลาว เป็นรอยต่อระหว่างชายแดนไทยและกัมพูชา

สี่พันดอน

คอนพะเพ็ง

มะเฟือง มะไฟ ฝูงหมู่กวาง เก้งตกใจกระโดดหนี ได้ยินเสียงเสือ เสียงช้างร้อง มีสัตว์มากมายหลายชนิด ต่างมากินผลไม้ ทั้งนกแก้ว นกสาลิกา นกเป้าพากันกินลูกหว้า นกโพระดก ส่งเสียงร้องมาแต่ไกล นกกาเหว่าร้องเสียงสูงดังก้อง นกเงือก นกเขา นกกระทา บ่าง ทั้งลิง ค่าง ห้อยโหนกับฝูงชะนีตามกิ่งไม้ อาตมามองดูแล้วให้ระลึกถึงพระธรรมคำสอนว่าเมื่อก่อนชะนีนั้นเกิดเป็นราชินีผู้เลอโฉม ไปหลงรักโจรใจบาปถึงกับเอาดาบฆ่าสามีตัวเอง แล้วดั้นด้นเดินป่าตามโจรไป แต่ตามโจรไม่ทัน ครั้นคิดจะกลับวังก็กลัวถูกเสนาประหาร นางคิดจนอกแตกตาย เมื่อตายแล้วได้ไปตกนรกหมกไหม้อยู่นานแสนนาน พ้นโทษจากนรก แต่กรรมเวรของนางยังคงมีอยู่ จึงได้มาเกิดเป็นสัตว์ตัวดำแขวนตัวห้อยโหนตามกิ่งไม้ ร้อง ผัว ผัว ผัว อยู่ทุกเช้า-เย็น พิจารณาแล้วก็เดินต่อบุกฝ่าเครือหวายเลาะเลียบไปตามขอบห้วยเหวลึก เหงื่อไหลท่วมตัว ผ่านพ้นป่าที่เต็มไปด้วยอันตราย ก็มาถึง **“น้ำตกคอนพะเพ็ง”**[๓๙] เสียงน้ำตกดังก้องป่า สายน้ำกระทบหินแตกเป็นละออง ถูกลมพัดดูคล้ายหมอกควันปกคลุมท้องฟ้า ฝูงปลาพยายามว่ายทวนน้ำขึ้นแต่ถูกกระแสน้ำพัดกระแทกกับหิน บางตัวเกล็ดแตกตาย บางตัวก็รอด

อาตมาน้อมไปทางธรรมว่าเป็นที่น่าสงสารปลาที่ตายเหล่านี้ อนิจจัง ไม่เที่ยงต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏะสงสาร ทนทุกข์อยู่ร่ำไป อึดอัดกระวนกระวายใจเมื่อกามคุณเผาผลาญ กรรมหมุนเวียนมีทุกข์ไม่สร่าง มีแต่พระรัตนตรัยเท่านั้นที่ช่วยให้พ้นกรรมเหล่านั้นได้

พิจารณาแล้วก็เดินผ่านป่าเขาจนถึง **“ที่พักสงฆ์เขตพรสวรรค์”** ซึ่งก็เป็นเวลาค่ำพอดี ญาติโยมนำเสื่อ น้ำ หมาก ยาสูบ มาถวาย พักพอหายเหนื่อย โยมได้ถามว่า “ท่านทั้งสองมาจากที่ใด บ้านของท่านอยู่ที่ไหน ท่านทั้งสองนั้นพลัดจากบ้านมานานแล้วหรือยัง ทางที่ผ่านมานั้นลำบากไหม พวกผีป่าได้

---

[๓๙] คอนพระเพ็ง เป็นน้ำตกที่ใหญ่ที่สุดในเขตแม่น้ำโขงตอนล่าง ที่เกิดขึ้นกลางแม่น้ำโขง ตั้งอยู่บนแก่งหินขนาดใหญ่ขวางกั้นการไหลของแม่น้ำโขงทั้งสายไหลลงมาจากนั้นก็จะแยกออกเป็นหลายสาย จึงถูกเรียกว่า ไนแองการ่าแห่งเอเชีย

เบียดเบียนท่านทั้งสองหรือไม่ ยุง เหลือบ งูจงอาง งูเหลือมไม่มารบกวนให้รู้สึกกลัวบ้างหรือ ข้าวปลาอาหารพอฉันหรือไม่" อาตมาเล่าให้โยมฟังว่า ก็มีสุขมีทุกข์บ้าง ที่อาตมาผ่านมาได้นั้นก็เพราะบารมีของครูบาอาจารย์ และบุญบารมีที่สะสมมาห่อหุ้มไว้จึงไม่ตายกลางป่า มีชีวิตอยู่ได้ถึงขณะนี้ เมื่อเทศนาจบชาวบ้านต่างแยกย้ายกันกลับ อาตมาและสามเณรจึงเข้าที่พักบำเพ็ญเพียรตั้งจิตระลึกถึงคุณของององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

จนเมื่อไก่ขันใกล้สว่างจึงพักผ่อน ไม่นานก็บำเพ็ญเพียรอีก ช่วงฟ้าเริ่มสางแสงอาทิตย์รำไรจะเป็นเวลาที่อาตมาและสามเณรสีชอบบำเพ็ญเพียรสมาธิภาวนามากที่สุด สว่างแล้วก็ออกรับบิณฑบาตตามหมู่บ้าน มีผู้เฒ่า หนุ่ม สาวเด็กๆ มาใส่บาตรจำนวนมาก ครั้นกลับที่พักฉันภัตตาหารเสร็จก็ให้พรแก้วสี่ประการ (อายุ วรรณะ สุขะ พละ) แล้วก็ลาญาติโยมออกเดินทางต่อ จนถึง **"ท่ากระดัน"** ที่นี่มีพวกพ่อค้า รถยนต์วิ่งขวักไขว่ลำเลียงสินค้า บ้างก็ขึ้นเหนือไปเวียงจันทน์บ้างก็ลงใต้ไปนครไชง่อน ซึ่งเป็นแหล่งศูนย์รวมเรือสำเภาค้าขาย อาตมาคิดว่าเป็นบุญผลาที่ได้รู้ได้เห็นหลายประการ ด้วยความเพียร อดทนอดกลั้นแสวงหาพระโพธิญาณอันยอดยิ่ง อดอาหารจนผอมแห้งผิวตัวดำคล้ำ จึงน้อมนึกถึงคำสอนของพระพุทธองค์

อนิจจังวัฏฏะสงสารเวียนว่าย เกิด ตาย *ก่อเกิดเป็นอุปาทาน อวิชชาย่อมครอบงำปัญญาไม่ให้รู้แจ้ง เหมือนฟ้ายามราตรีที่มีเพียงดาวระยิบระยับถ้าความโลภอวิชชาเปรียบเสมือนบั้งไฟ กามราคะก็เปรียบได้กับเชื้อไฟที่หมกไหม้อยู่ในนั้น หากไม่พิจารณาให้แจ่มแจ้งแล้ว อวิชชานั้นย่อมเข้าครอบงำอยู่ในจิตใจชกต่อยฆ่ากันมีอยู่ไม่น้อย กรรมก็ตามสนอง พระพุทธเจ้าว่าหนีไม่พ้นต้องใช้กรรม*

พิจารณาแล้วรีบเร่งเดินไปตามถนน หลายวันผ่านไปก็เดินทางมาถึง **"เมืองเฟียวไฟ"** ได้เข้าพักในวัดแห่งนั้นเพื่อให้หายเหนื่อยล้าจากการเดินทางโยมทั้งหลายเห็นแล้วดีใจมาก พากันมานิมนต์ให้อาตมาและสามเณรอยู่ต่อสักระยะหนึ่งก่อน จึงค่อยเดินทางต่อไป จะได้โปรดสัตว์ที่นี่ให้หายจากการทำบาปกรรม อาตมารับปากไม่ขัดศรัทธาโยม โยมได้ยินแล้วดีใจมากชักชวน

เพื่อนบ้านมาร่วมกันทำความดีโดยการให้ทานรักษาศีล โยมทั้งหลายได้ขออนุญาตถามว่า เมื่อก่อนนั้นท่านทั้งสองอยู่ที่ไหน บิดา มารดาของท่านสบายดีไหม ท่านบวชแล้วเดินทางมาตามป่าเขาพวกสัตว์ร้ายมาทำร้ายเบียดเบียนท่านหรือไม่ รวมทั้งการขบการฉันในป่านั้นเป็นอย่างไรบ้าง อาตมาเล่าให้ฟังว่า บิดา มารดาได้เสียชีวิตตั้งแต่อาตมาอายุได้ ๗ ขวบ และได้บวชเป็นสามเณรตอนอายุได้ ๑๖ ปี สัตว์ร้ายก็มี เช่น หมี ช้าง เสือ ฯลฯ ก็กลัวบ้าง ส่วนเรื่องอาหารข้าวปลาก็อดอยากลำบาก แต่ก็บิณฑบาตได้จากชาวเขาบ้างเล็กน้อยพอประทังชีวิตไปวันๆ อาตมาหวังเพียงอย่างเดียวนั้นคือพระนิพพานอันประเสริฐ จากนั้นแสดงธรรม

พระบุญมากแสดงธรรม

ขอให้โยมทั้งหลายจงรู้จักรักษาศีล ให้ทาน ฟังธรรม เพราะความดีเหล่านั้นจะติดตามตัวเรานี้ไปตลอด ขอให้มีจิตใจแน่วแน่ต่อพระรัตนตรัย เวลาจะยืน เดิน นั่งหรือนอน ก็ให้ระลึกถึงตลอดเวลา เมตตาธรรมให้รักษาเอาไว้จึงจะใช่วิถีชาวพุทธ ส่วนสมบัติข้าวของเงินทองนั้นตายไปก็เอาไปไม่ได้ สามี ภรรยาบุตรและญาติพี่น้องของตนสุดท้ายก็ต้องพลัดพรากจากกัน กายของเรานั้นเต็มไปด้วยของไม่สะอาด มันดีหรือร้ายให้ตรึกตรองดูเอาเถิด

พอเทศนาจบ อาตมาให้พร จากนั้นญาติโยมทั้งหลายพากันก้มลงกราบไหว้ลากลับที่พักของตน เหลือแต่พระที่มาคอยรับฟังธรรมเทศนา

อาตมาเทศน์ต่อไปว่า ในพระพุทธศาสนาของเรานั้นสิ่งที่สำคัญก็คือ คาถา *(ปริยัติ)* และวิปัสสนา *(ปฏิบัติ)* ทั้งสองคำนี้ทำให้คล่องแคล่วก็แล้วกัน เมื่อพระเหล่านั้นได้ฟังธรรมแล้วก็มีจิตใจโสมนัสอย่างยิ่ง แล้วบอกให้สามเณรไปจัดที่พักให้ดี ทำให้เรียบร้อย แล้วก็นิมนต์อาตมาและสามเณรไปพักในวัด พอไปถึงที่พักสามเณรน้อยก็น้อมนำเสื่อ น้ำ มาถวาย พอตะวันใกล้ตกดินก็ทำสมาธิภาวนา บำเพ็ญเพียรทางจิต และแผ่เมตตาไปให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย ขอให้อยู่เป็นสุขเป็นสุขเถิด น้อมภาวนาในใจตามจารีต พิจารณาขันธ์ ๕ ว่ามันไม่เที่ยงผันแปรเปลี่ยนไปเนืองๆ ตามเหตุปัจจัย พอเมื่อดวงจันทร์คล้อยตก ดาวประกายพรึก

เคลื่อนเลยศีรษะ ดาวห่าว[๔๐] เคลื่อนคล้อยจึงพักผ่อน ตื่นมาเมื่อได้ยินเสียงไก่ขันแสงอรุณเริ่มสว่าง แล้วจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย บำเพ็ญเพียรจนถึงเช้าวันใหม่ก็ออกรับบิณฑบาตไปทางด้านทิศตะวันตก ชาวบ้านย่านตลาดได้พร้อมกันตักบาตร กลับคืนสู่วัดฉันภัตตาหารเสร็จก็ทำความเพียรต่อ จนหลายเดือนผ่านไป อาตมาและสามเณรก็ออกเดินทางต่อ ไปตามทางเปลี่ยวคดเคี้ยวบนไหล่เขา ฝูงกาเหว่าร้องส่ง ชะนีไต่กิ่งไม้ร้อง ผัว ผัว ลิงร้องครางหาคู่ นกกระทานกยูงลำแพนหางกระพือปีกร้อง นกกระจิบ นกกระจาบร้องเบาๆ ฝูงจักจั่นเรไรขับกล่อมไพรพนา อาตมาและสามเณรมองดูฝูงหมู่สัตว์ในป่า น้อมนึกถึงเรื่องเล่าว่าสมัยพุทธองค์บำเพ็ญบารมีอยู่นั้น *(พระสุวรรณสามกุมาร)* ได้ออกผนวชเป็นฤาษีอยู่ในป่าก็ได้สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนไปไหนก็ไปด้วยกัน ฝูงหมีหาหัวมัน ลิง ค่างนำผลไม้มาให้ เมื่อคิดคำนึงถึงแล้วก็เห็นตามคำสอนที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ ตอนที่เดินป่ามานั้นแสนลำบาก มุ่งมั่นเดินไปเรื่อยตามเขา อยากจะให้พ้นป่ารกชัฏที่มีแต่อันตรายเพื่อจะได้เข้าสู่เขตแดนสงบและปลอดภัย หลบหลีกฝูงช้างมากมาย พอเดินพ้นจากป่านั้นมา เข้าเขตหมู่บ้าน ก็แวะพักใกล้ๆ ต้นจันแดง รู้สึกอ่อนแรงอิดโรยทั้งใจและกาย โยมทั้งหลายเมื่อได้เห็นอาตมาและสามเณรต่างก็นำยาสูบ หมากพลู และน้ำมาถวาย หมู่บ้านนี้มีชื่อว่าบ้าน **"เขียดโง้ง"**[๔๑] มีวัดสวยงามอยู่บนภูอาสา[๔๒] เป็นวัดเก่ามีพระสงฆ์ได้สร้างไว้นานมาแล้ว พอโยม

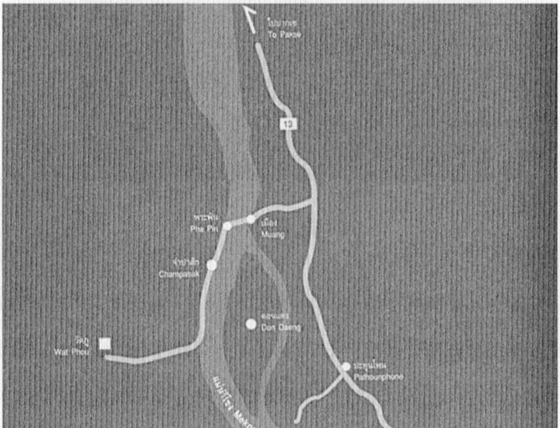
---

[๔๐] ดาวห่าว คำว่า ห่าว หมายถึง กับดักหรืออุปกรณ์ล่าสัตว์ สากลเรียกกลุ่มดาวนายพรานจะปรากฏในส่วนที่เป็นเข็มขัดนายพราน ภาคกลางเรียกกลุ่มดาวเต่า เป็นกลุ่มดาวฤดูหนาว ขึ้นทางทิศตะวันออกลับฟ้าทางทิศตะวันตกเป็นกลุ่มดาวที่เด่นชัดเพราะรวมเวลาอยู่บนท้องฟ้านานประมาณ ๑๑ ชั่วโมง: ที่มาแผนที่ดาว ประยูร ร่มโพธิ์, ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๔๔.

[๔๑] เขียดโง้ง ปัจจุบันคือ บ้านเกียดโง้ง เป็นชุมชนของลาวลุ่มที่นับถือพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น เป็นชุมชนขนาดกลางมีประชากรประมาณ ๑๒๐ หลังคาเรือนอยู่ห่างจากตีนภูเกียดโง้งหรือภูอาสา หรือภูพระสา ซึ่งถือเป็นชายเขตป่าสงวนเซเปียนไปทางทิศตะวันออกเพียง ๒๐๐ เมตร

[๔๒] ภูอาสา การขึ้นสู่วัดภูอาสาจะต้องเดินเท้าแหวกไปตามรอยแยกของผืนป่าไต่ขึ้นสู่ที่สูงเรื่อยๆ ไปจนถึงพะลานหิน รวมระยะทางประมาณ ๑ กิโลเมตรเศษ

ได้ทราบความประสงค์ของอาตมาก็ได้นิมนต์ให้ขึ้นไปพักที่วัด จะได้บำเพ็ญเพียรไม่ขาด พอได้โปรดญาติโยมผู้ขาดอกุศลธรรมให้สร้างบุญกุศล โยมได้พาอาตมาและสามเณรขึ้นไปถึงวัด เล่าประวัติให้ฟังว่า วัดนี้สร้างขึ้นกลางหุบเขา[๔๓] ไม่มีพระสงฆ์อาศัยรกร้างมานานแล้ว ดังเห็นได้จากใบเสมาที่ปรากฏอยู่ ด้านกำแพงแก้วมีต้นจำปา[๔๔] ต้นใหญ่ใบหนาปลูกล้อมรอบ ขณะเดินสำรวจจนถึงถ้ำที่ครูบาอาจารย์สมัยก่อนใช้เป็นสถานที่ภาวนา ภายในถ้ำมีสระน้ำใสสะอาด ปลากุ้ง ว่ายไปตามสะพังวังโบก

ภูอาสา

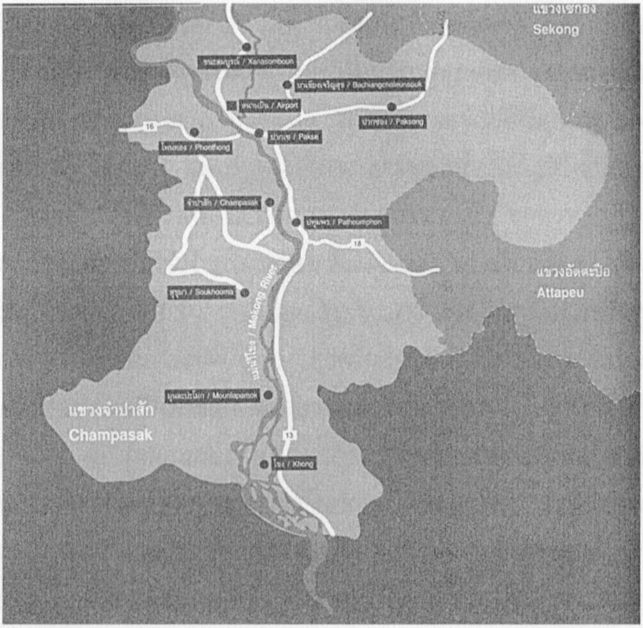
[๔๓] วัดบนภูอาสา มีเรื่องเล่าว่าพระอาสาเกียดโง้งสร้างวัดขึ้น โดยใช้กำลังของชาวบ้านผู้ศรัทธาซึ่งอพยพมาช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก จนทำให้เจ้าผู้ครองนครจำปาสักไม่พอใจ กลายเป็นจุดจบของพระภิกษุรูปนี้

[๔๔] ต้นจำปา หรือคนไทยเรียกว่าดอกลั่นทมหรือลีลาวดี เป็นดอกไม้สัญลักษณ์ประจำชาติลาว เป็นต้นไม้ที่สามารถปลูกและขึ้นได้เองตามธรรมชาติ พบเห็นได้โดยทั่วไป โดยเฉพาะในแขวงจำปาสักทางตอนใต้ของประเทศลาว

ต้นจำปา

พอเดินมาถึงยอดเขารู้สึกจิตใจเบิกบาน มองดูภูเขาป่าไม้ สายลมพัดใบไม้ปลิวล่วง เข้าไปสำรวจถ้ำ ในถ้ำเต็มไปด้วยโขดหินใหญ่ขวางตามทางยาว จากนั้นลงจากยอดเขาเดินเรียบสระน้ำมาทางใต้ถึงที่เก็บบริขารไว้ก็กางกลดแล้วนั่งพักผ่อน ตอนเย็นเมื่อโยมกลับแล้ว อาตมาและสามเณรได้บำเพ็ญเพียรเดินจงกรม เมื่อความมืดปกคลุมทั่วผืนป่า นกทั้งหลายบินสับสนหาคอน จิกตีกันร้องบริเวณพงป่า อาตมาก็ได้บำเพ็ญเพียรสร้างกุศลธรรมไม่ย่อหย่อน อิดโรยก็พักที่ต้นจำปาใหญ่ อาตมาและสามเณรนั่งบริกรรมนิ่ง พอดาวเคลื่อนใกล้สว่างจึงพักผ่อน ไม่นานก็แจ้งอาทิตย์สาดแสงส่องมา อาตมาและสามเณรครองผ้าแล้วพากันเดินลงจากภูเขาเพื่อรับบิณฑบาต เส้นทางนั้นลำบากมาก กว่าจะถึงตัวหมู่บ้าน “เขียดโง้ง” พอไปถึงโยมทั้งหลายตั้งใจทำบุญตักบาตร ถวายทานพอสมควรแล้วย้อนกลับขึ้นเขา เมื่อฉันเสร็จก็ประกอบความเพียรภาวนาเดินจงกรมเป็นอยู่อย่างนี้ทุกวัน หลายวันผ่านไป อาตมาและสามเณรก็เดินทางออกจากที่นั่นในตอนเช้า เดินเข้าเขตดอยที่เต็มไปด้วยอันตราย อาตมาเดินไปเรื่อยๆ มองข้างหน้าเป็นป่ารก มีเทือกเขาเรียงรายลดหลั่นกันไป ได้ยินเสียง

อัตตะปือ

ร้องสนั่นที่ปลายไม้เป็นที่น่าแปลกใจจริงๆ ฝูงหมู่สัตว์ป่ามากมาย ฝูงนกป่า ช้างป่า ชะนีส่งเสียงร้องห้อยโหนบนต้นไทร เห็นห่าน ไก่ กวาง เก้ง ละมั่ง หมี เสือ ช้างตกมัน จึงได้พากันเดินอย่างรีบเร่งจนเหงื่อท่วมตัว ในใจนั้นน้อมระลึกถึงแต่คุณพระรัตนตรัย หลายวันผ่านไปด้วยความทุกข์ยากอดข้าวอยู่บนเขาก็มาถึง **"นครอัตตะปือ"**[๔๕] จึงได้หยุดพักและบำเพ็ญเพียรที่นี่สามวัน หลังจากนั้นก็พากันเดินทางต่อจนถึง **"วัดฝั่งแดง"** โยมทั้งหลายได้เห็นก็ดีใจมาก จัดหาหมาก พลู มาถวาย โยมถามถึงเหตุการณ์เรื่องต่างๆ เช่น บ้านของท่านอยู่ที่ใด บิดา มารดา ของท่านสบายดีไหม การบวชของท่านเป็นอย่างไรบ้าง อาตมายิ้มแล้วตอบว่า บ้านของอาตมานั้นอยู่เมืองกลาง จำปาสักโน้น ส่วนบิดามารดาท่านได้เสียชีวิต

---

[๔๕] อัตตะปือ เป็นแขวงที่อยู่ทางใต้ ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขา ทิศตะวันตกติดกับประเทศเวียดนาม มีที่ราบน้อย ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงอาศัยอยู่ตามภูเขา ประกอบด้วยชาวไท เวียดนาม กัมพูชา ส่วย และข่า

แล้วยังเหลือแต่ญาติพี่น้องเท่านั้นแหละโยม อาตมาก็คิดถึงพ่อแม่บ้าง คิดว่าทำอย่างไรจะตอบแทนบุญคุณท่านได้หมด ก็เห็นอยู่ทางเดียวคือการบวช จึงได้บวชอุทิศส่วนกุศลให้คิดว่าทางนี้ดีที่สุด และยังได้โปรดสรรพสัตว์ทั้งหลาย *ฉะนั้นอาตมาขอฝากให้ญาติโยมทั้งหลาย จงตั้งใจอยู่ในศีล ในธรรม โยมทั้งหลายจะได้พ้นจากวัฏฏะสงสาร* เมื่อแสดงธรรมจบแล้วก็อวยพรให้โยม ชาวบ้านทั้งหลายต่างลากลับ อาตมาและสามเณรจึงเข้าไปกราบไหว้เจ้าอาวาส ว่ากระผมทั้งสองขอพักอยู่กับท่านสักหนึ่งคืนจึงจะเดินทางต่อไป เจ้าอาวาสยินดีที่จะให้พักด้วย อาตมาและสามเณรเข้าพักที่ศาลาใหญ่บำเพ็ญเพียรตามปกติ เมื่อดาวจะลาลับขอบฟ้าจึงพักผ่อน รุ่งเช้าออกรับบิณฑบาตที่ตลาดในเมือง แล้วกลับมาฉันเช้าที่วัด จากนั้นอาตมาและสามเณรอำลาสมภารและญาติโยม เดินรีบเร่งจนถึง **"วัดป่ากรรมฐาน"** พระสงฆ์ที่นั่นแก่ชราร่างกายซูบผอมต่างพร้อมกันมาต้อนรับกราบไหว้ อาตมาได้สอบถามเกี่ยวกับอริยมรรคอันประเสริฐ พระสงฆ์เหล่านั้นถึงจะมีอายุมากแต่เพิ่งบวชได้ไม่นานจึงไม่สามารถตอบได้ อาตมากล่าวว่าอย่าไปคิดเรื่องชราให้มากเลย ชีวิตเราเปรียบได้ดั่งไม้ที่ใกล้ฝั่งแล้ว กามทั้งหลายมันลากตัวเรา ส่วนโภคทรัพย์ก็เปรียบได้ดั่งเชือก ยิ่งดึงก็ยิ่งรัด ตัวตัณหา *(ความอยาก)* อวิชชา *(ความไม่รู้แจ้ง)* มันบดบังสัตว์ทั้งหลายดิ่งลง ถ้าคนไหนปัญญาน้อย ก็ไม่สามารถสู้กับมันได้ ยกเว้นคนที่มีปัญญา มีความเพียร อดทนจึงจะสู้กับมันได้ เพราะฉะนั้นกระผมขอนิมนต์ท่านให้อยู่เถอะ ให้ตั้งต่อไตรสิกขาแก้วสามประการ ให้ตั้งต่อสมาธิจนปัญญาแจ้งผ่องใส สามารถช่วยสรรพสัตว์ทั้งหลายได้ กิเลสตัณหา[๔๖] เปรียบเหมือนดั่งไฟที่มันไหม้อยู่มิได้หยุดหย่อน ให้ตั้งใจต่อพระนิพพาน ที่นี่ ไม่มีเกิดไม่มีตาย ถ้าใครได้ไปอยู่ที่นั่นแล้ว ก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ ถ้าหากว่าแก้วสามประการเกิดในใจของเราแล้ว ไม่ว่าจะเป็นภูตผี ปีศาจก็ไม่สามารถกล้ำกลายเราได้ ก่อนจบการแสดงธรรมอาตมา

---

[๔๖] ตัณหา = ความทะยานอยาก หมายถึง กามตัณหา (ความทะยานอยากในกาม), ภวตัณหา (ความทะยานอยากได้ อยากมี อยากเป็น), วิภาวตัณหา (ความทะยานอยากไม่อยากได้ ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น)

ให้พร พระภิกษุทั้งหลายชื่นชมยินดีในพระธรรมเทศนาของอาตมา และขอเป็นศิษย์ เพื่อจะได้ให้อาตมาสั่งสอนอบรมตนตลอดไป อาตมารับพระเหล่านั้นเป็นศิษย์ เสร็จแล้วพระเหล่านั้นก็นิมนต์อาตมาเข้ากุฏิสรงน้ำปฏิบัติธรรมต่อไป อยู่ตรงนั้นก็หลายวัน อาตมาได้เทศนาสั่งสอนประชาชนตลอดถึง "พระยาหลวง" *(เจ้าเมือง)* ก็เกิดซาบซึ้งในรสพระธรรม จึงนำไพร่ฟ้าประชาชนเข้าอบรมฟังธรรม รักษาศีล ให้ทาน พร้อมด้วยพระภิกษุ สามเณร ทั้งหมดมอบตัวเป็นศิษย์ของอาตมา มีสามเณรสามรูป กับเด็กชายหนึ่งคนที่จะมากับอาตมา ถึงเวลาเดินทาง "พระยาหลวง" ได้ออกมาส่ง

รถแล่นไปตามถนน อาตมามองป่าเขาและพันธุ์ไม้ ยามที่รถแล่นผ่านป่าเห็นเสือ ช้าง หมู่นกเป้าเคียงคู่นกสาลิกา นกยูงจับกิ่งต้นไทรอยู่ริมถ้ำ รถแล่นผ่านเข้าใกล้ช้างก็ส่งเสียงร้อง รถวิ่งเลาะเลียบเชิงเขาไปถึง **"ดอนจัน"** หยุดพักสักครู่ก็เดินทางต่อ รถวิ่งเร็วขึ้นเพราะกลัวโจรที่คอยดักปล้นคนที่ผ่านไปมา รถแล่นมาจอดที่ **"บ้านโผน"** อาตมาเห็นเนื้อกวาง เก้ง เมย มั่ง วัวกระทิง ไก่ ควาย เยือง ดูแดงเรื่อเรือง ตามบ้านมีเนื้อหลายอย่างที่ย่างแผ่ไว้ขาย

ความหลงเข้าครอบงำจิตใจจนมืดมัวกล้าฆ่าสัตว์ต่างๆ แค่เห็นแก่เศษเงินเพียงเล็กน้อย ใครหาเงินได้มากๆ ถือเป็นมหาลาภ เรื่องบุญ-บาปพวกเขาไม่ได้คิดกัน

ขณะนั้นอาตมาน้อมระลึกถึงคำสอนของพระพุทธองค์ *"ให้สังเกตโลกในวันข้างหน้า ยิ่งเวลาเนิ่นนานออกไปผู้คนก็ยิ่งไกลหลักธรรมคำสั่งสอน"*

รถแล่นลิ่วตามทางเลาะเลียบเชิงเขามาเรื่อย หมู่เมฆน้อยใหญ่ลอยนิ่งเป็นทิวแถว ป่าแถบนี้มีเมฆปกคุมทำให้ชุ่มชื้นอยู่ตลอด จนกระทั่งมาถึง **"บ้านท่าแตง"** จึงแวะพัก อาตมามองดูชาวบ้านทั้งหลาย ทุกคนล้วนทำสวน กาแฟ อ้อย และอื่นๆ ชายหญิงส่วนใหญ่ทำปอป่านไว้ขาย ทั้งสินค้าทางการเกษตรก็มีแทบทุกอย่างเต็มไปตามถนนดูแล้วเขียวชอุ่ม เมื่อเห็นดังนั้นแล้วจึงเกิดความสงสารการทำงานตั้งมากมายแสนลำบาก ถึงร้อนเหงื่อไหลก็ทนทำ อาตมาดูกิจกรรมต่างๆ ของชาวสวนซึ่งห่างไกลบ้าน จึงบอกสามเณรที่ติดตามมาด้วย

ให้มีจิตใจมั่นคงอย่าได้วิตกกังวลคิดถึงบ้านที่จากมา รถแล่นมาถึง **"ปากช่อง"** แวะพักที่ตลาด สามเณรชะเง้อมองดูพวกพ่อค้าต่างชาติ ว่าค้าขายอะไรบ้าง จากนั้นรถได้แล่นมาถึงทางแยกไซง่อนใต้ รถมุ่งหน้าเข้าสู่เมืองปากเซ อาตมาพร้อมคณะลงจากรถแวะเข้าพักที่ **"วัดโพนกุง"** เห็นการประดับโคมไฟตามเรือสว่างไปทั่ว มีพิณ มโหรี ปี่ ขับกล่อมกันทั้งชายหญิง อาตมาบำเพ็ญเพียรภาวนาพอเมื่อดาวประกายพรึกเคลื่อนคล้อยได้ยินเสียงไก่ขันกระชั้นถี่ขึ้นจึงพักผ่อน ไม่นานก็รุ่งเช้าพระอาทิตย์ส่องแสงจ้าจึงออกรับบิณฑบาต โยมที่นี่ฉลาดรู้จักทำบุญให้ทาน สมควรแล้วจึงกลับที่พัก มาฉันภัตตาหารเช้าเรียบร้อยแล้วต่างก็เตรียมตัวเดินทางต่อ สังเกตเห็นว่ามีเรือที่ล่องขึ้นไปทำการค้าขาย พอดีเรือหางยาวผ่านมา อาตมาจึงขออาศัยไปด้วย สองฝั่งแม่น้ำที่ลงไปทางใต้มีแต่ภูเขาตั้งสูงตามตลิ่ง มีผีเสื้อ ผึ้ง บินตอมดอกต้นคันทะนาดที่กำลังบานสะพรั่ง นกเงือกกระพือปีกส่งเสียงร้อง ลิง ค่างร้องตะโกนกระโดดโลดเต้นไปตามกิ่งไม้ ขณะที่กำลังล่องไปนั้นมีคลื่นน้ำพัดกระแทกเข้าที่กาบเรือเสียงดังเปรี้ยงป้าง เห็นเถาวัลย์ หญ้าขึ้นเขียวขจี ตามริมโขง อีกทั้งถั่ว แตง ขนุน มะม่วง ต้นตาล มะพร้าว กล้วย ลูกเหว่อที่ชาวบ้านปลูกไว้ก็เขียวชอุ่มน่าชื่นใจ เรือล่องผ่าน **"ดอนแดง"** มองเห็นเครือหวายขึ้นผสมอยู่กับก่อไค่เครือมันแกวขึ้นผสมอยู่กับต้นฝ้าย จนมาถึงแก่งใหญ่ที่มีหาดทราย ได้ยินเสียงน้ำไหลตกกระทบแก่ง ตามคุ้งน้ำมีฝูงนกกินปลามาคอยดักหาอาหารอยู่ พวกปลาซิว ปลาขาว ปลาสร้อย ปลาหมอลอยเล่นน้ำไปเป็นฝูง

จำพรรษาที่บ้านหนองผำ หนึ่งพรรษา

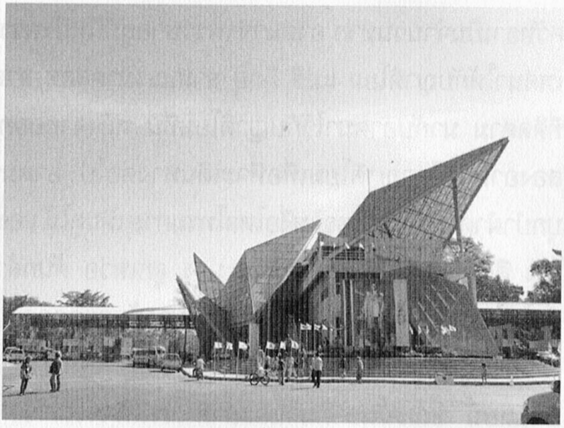
ถึงที่จอดเรือแล้ว อาตมาและคณะก็พากันขึ้นจากเรือ ที่นั่นเป็นหมู่บ้าน **"บ้านหนองผำ"** โยมเห็นแล้วต่างรีบมารับบริขารและนิมนต์ให้อาตมาและคณะพักอยู่ที่นั่น อุบาสกก็มาต้อนรับ ถวายหมาก ยาสูบ เมื่อสนทนากับญาติโยมตามเวลาสมควร โยมช่วยนำเครื่องบริขารมาส่งยังที่พัก อาตมาบำเพ็ญเพียร ตั้งมั่นอยู่ในพระรัตนตรัย เคร่งครัดในข้อวัตรปฏิบัติ รวมทั้งธุดงควัตร และรักษาศีลบริสุทธิ์ จนกิตติศัพท์การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของอาตมาเลื่องลือไปทั่ว มีผู้คน

ศรัทธาเป็นจำนวนมาก อาตมาจำพรรษาอยู่ที่นี่หนึ่งพรรษา ช่วงเข้าพรรษาอาตมาเทศนาให้กับญาติโยม แม่ชี ภิกษุ สามเณรมาตลอด อาตมามอบสามเณร เด็กชายที่ติดตาม มากับอาตมาไว้กับญาติโยมที่นี่ หลังจากออกพรรษาแล้ว ช่วงเดือนสิบสองอาตมาก็ลาญาติโยมเพื่อที่จะเดินทางต่อไป อาตมาและสามเณรสีพากันเดินบุกป่าฝ่าดงอันกว้างใหญ่เหงื่อไหลโทรมกาย เดินดูไม้ มองเห็นหมู่แมกไม้ใกล้ๆ แม่น้ำโขง สีเขียวสด มีต้นขนุน ต้นมะม่วง ลูกเหว่อ ต้นกล้วยขึ้นปะปนกับต้นมะพร้าว ต้นไม้ในป่าบางต้นใบเหลืองร่วงหล่น บางต้นออกดอกชูช่อ บางต้นมีผลดกเต็มก้าน เห็นฝูงหมู่กวาง เก้ง กระจง เสือ ช้าง หมี และละมั่ง สัตว์เหล่านั้นชื่นชอบไม้ในป่าแถบนี้ ขณะนั้นอาตมาและสามเณรสีพิจารณาว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงล้วนมีลักษณะเป็นไตรลักษณ์ จากนั้นอาตมาและสามเณรก็เดินทางต่อไปจนถึง **“บ้านเมืองเก่า”** แวะพักเอาเรี่ยวเอาแรง กระทั่งมีรถวิ่งมา โยมจึงนิมนต์ให้ขึ้นรถผ่าน **“บ้านโพนทอง”** *(ปัจจุบันคือเมืองโพนทอง)* ผ่าน**บ้านหนองไฮ บ้านวังเต่า อำเภอพิบูลมังสาหาร** รถแล่นไปจอดที่ **“อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”** อาตมาและสามเณรมองดูไปรอบๆ แล้วลงจากรถเข้าพักที่โรงหลวงกางกลด บำเพ็ญความเพียรตามปกติ พอรุ่งเช้าได้ยินเสียงไก่ขันก็เตรียมออกรับบิณฑบาตแต่มีโยมมานิมนต์ไว้บอกว่า ไม่ต้องบิณฑบาตหลอกมันลำบาก เดี๋ยวพวกโยมจะนำอาหารมาถวายเอง อาตมาไม่ขัดศรัทธาญาติโยม พอฉันเสร็จอาตมาและสามเณรขึ้นรถเดินทางมาถึง **“หาดสวนยา”** อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เห็นเรือกำปั่นและรถวิ่งไปมา ทั้งสองฝั่งน้ำมีผู้คนมากมายหลายเชื้อชาติต่างภาษากำลังทำการค้าขายสินค้ากันอยู่

อาตมาและสามเณรเดินทางเข้าถึงในเมือง เห็นพ่อค้าแม่ขายร้องเชิญชวนให้ซื้อสินค้ามากมายหลายอย่างไม่สามารถพรรณนาได้หมด ระลึกถึงคำโบราณกล่าวไว้ว่า

“อนัตตาเป็นขี้ข้า อนิจจาบ้าใบ้หมู่ ทุกขังขีนเป็นคู่โค่เคียงข้างก้อมสม ความระทมเป็นข้า ความไอ่เขลาเป็นน้ำท่า อวิชชาเป็นแว่นแก้วแยงเลื้อยอยู่บ่วาย ความฉิบหายเป็นเสื้อผ้า แพรกระสาตุ่มห่ม ความนิยม

ด่านฝั่งไทย

ด่านฝั่งลาว

เขตแดนลาวไท

พ่อค้าแม่ขาย

เป็นดอกไม้บานบ้างกลิ่นบ่หอม ความบ่ยอมเป็นสายสร้อยสวมกายเกี้ยวอยู่ ความข่มขู่เป็นหวีแว่น น้ำหอมฮ่องเฮ้าบ่มีเศร้าอยู่ถัน กามตัณหาเป็นบุตรแก้วเสมอตาถ้วนถี่ ภาวะตัณหามีเป็นคู่ใคร่นอนกลิ้งกล่อมสอง วิภาวะตัณหาหอมให้ฟืนไฟใต้ส่อง”

จากนั้นเก็บบริขารเดินทางไปทิศตะวันตก เดินไปไม่ได้หยุดจนกระทั่งถึงตอนเช้า แม้จะยากลำบากแต่เมื่อระลึกถึงพระพุทธองค์ครั้งบำเพ็ญเพียรสร้างพระโพธิญาณอันยอดยิ่งหลายภพหลายชาติยังไม่สามารถข้ามพ้นโลกแห่งกามได้ ด้วยศรัทธาอันแรงกล้า ปัญญาพร้อมสรรพ บวกกับวิริยะอันยิ่งของพระองค์เอง จึงตรัสรู้แจ้ง ก้าวพ้นโลกวัฏฏะสงสาร อาตมาเดินทางลัดทุ่งไกล ยามบ่ายแดดร้อนอบอ้าวจนเหงื่อไหลไคลย้อยกระหายน้ำแทบหมดแรง พวกแมลงก็มากบินมาตอมจนน่ารำคาญ หนทางลำบากทุรกันดารก็ไม่ท้อยังคงเดินไปเรื่อย อาตมาเดินข้ามทุ่งมานั่งพักใต้ต้นกระเบาริมน้ำ ดื่มน้ำ สรงน้ำ พอได้เวลาสมควรจึงเดินทางต่อ มาถึงบ้านชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ได้เข้าพักที่ **“วัดบ้านชีทวน”** พระสงฆ์ที่นั่นเดินมารับเครื่องบริขาร จัดหาที่พักให้ พอแดด

หายร้อน คณะสงฆ์ถวายขันเทียนธูปคารวะอาตมา อาตมาได้เทศนาสอน พระสงฆ์ที่นั่นฟังแล้วเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งว่า "ขอให้สงฆ์อยู่ภายใต้ศีล ๔[๔๗] เป็นอย่างแรกสำคัญมากให้รักษาไว้อย่าได้ปล่อยปละละเลย มุ่งสู่พระนิพพาน ข้ามพ้นชาติ (เกิด) ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา พิจารณาให้เห็นว่ามรรคเป็นหนทางนำสู่พระนิพพาน ปฏิบัติพร้อมธุดงควัตร ๑๓ อย่าได้ใส่ใจกับการอิจฉาริษยาโกหกหลอกลวงให้ผู้อื่นหลงเชื่อ ยกย่องว่าตัวเองดี สิ่งนั้นผิดทำนองคลองธรรม หากนำมาประพฤติปฏิบัติ อย่าได้หวังมรรคผลนิพพานจักบังเกิดขึ้น เป็นการสูญเปล่า พระพุทธองค์ตรัสไว้อย่างนั้น"

เดินทางเข้าเขตยโสธร

"ขอให้พวกท่านทั้งหลายเดินทางสายตรง อย่าได้หลงใหลในกามคุณ หมั่นระวังและบำเพ็ญเพียรทุกวันคืน" ก่อนจบอาตมาให้พรสี่ประการแก่พระสงฆ์ จากนั้นเดินจงกรมภาวนา ใกล้สว่างจึงเอนกายพักในอิริยาบถสีหไสยาสน์ รุ่งเช้าอาตมาพร้อมคณะสงฆ์ออกรับบิณฑบาต กลับมาฉันเช้าที่วัด เสร็จแล้วต่างแยกกันบำเพ็ญเพียร อาตมาได้แสดงธรรมโปรดญาติโยมในละแวกบ้านนั้นอีกหลายวัน จึงออกจากบ้านชีทวน เดินไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ อาตมาและสามเณรสีเดินลัดเข้าป่าดง ระยะทางนั้นไกลกว่าที่คิดทั้งยังทุรกันดารมาก เหงื่อไหลอยู่ไม่ได้ขาดสาย หลายวันผ่านไปก็ถึง **"จังหวัดยโสธร"** บริเวณท่าเรือแม่น้ำชี ชาวบ้านประเคนถวายของ เห็นรถสินค้าวิ่งไปมาส่งเสียงดังไปทั่วเมือง ผู้คนต่างดิ้นรนแสวงหาในสิ่งที่ต้องการ น้อมระลึกในธรรมแล้วสมอย่างที่พระพุทธองค์สอนไว้ทุกประการ

---

[๔๗] ศีล ๔ ปาริสุทธิ ศีล ๔ ประกอบด้วย ๑. ปาติโมกขสังวร สำรวมในพระปาติโมกข์ เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม ทำตามข้อที่พระองค์อนุญาต ๒. อินทรียสังวร สำรวมอินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้ายในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจ ๓. อาชีวปาริสุทธิ เลี้ยงชีวิตโดยทางชอบ ไม่หลอกลวงเขาเลี้ยงชีวิต ๔. ปัจจยปัจจเวกขณะ พิจารณาเสียก่อนจึงบริโภคปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชไม่บริโภคด้วยตัณหา

ท่านว่าน่าสงสารโลกเรานั้นได้ถูกตัณหาทั้งสามห่อหุ้มบดบังไว้ อนิจจัง ความไม่เที่ยงเหมือนดังสายลมที่เกิดอยู่ไม่มีหยุดทั่วฟ้าทั้งแผ่นดิน หลงสมุทัย จึงไม่อาจข้ามพ้นฝั่งโลกกาม

เดินทางถึงวัดป่าพะยอม

ใคร่ครวญแล้วเดินทางต่อกึ่งไปทางทิศเหนือ แว่วยินเสียงนกกาเหว่าส่งเสียงร้อง นกเอี้ยง นกเป้า เกาะตามต้นไทร ไกลออกมาทำให้หวนนึกถึงนิทานชาดกเรื่องพระเวสสันดร "ครั้งนั้นพระเวสสันดรหนีจากความสุขสำราญในเมืองออกมาเผชิญกับความลำบากจนร่างกายสูบผอมหมองหม่น อาศัยแต่ผลไม้ป่าแทนข้าวปลาอาหาร ทุกข์ยากแสนสาหัสในการบำเพ็ญเพียรสร้างบารมีแสวงหาพระโพธิญาณ มุ่งหวังสวรรค์ชั้นนิรมานก็ยังแสนยาก ลูกทั้งสองและพระนางมัทรีได้ติดตามไม่เหินห่าง แม้จะรักปานแก้วตาดวงใจยิ่งกว่าสมบัติใดๆ ยังไม่เสมอเหมือนพระโพธิญาณอันยอดยิ่ง เมื่อระลึกได้ดังนี้แล้วทำให้ยิ่งมีความศรัทธาและออกเดินทางต่อ อาตมาและสามเณรเดินทางจนใกล้ค่ำ เมฆคล้อยต่ำบรรยากาศมืดครึ้มเย็นลง เข้าเขตหมู่บ้าน **"โคกก่อง"** จึงแวะพักเอาแรง พอรุ่งเช้ามุ่งหน้าไปยัง **"วัดป่าพะยอม"** พระสงฆ์ต่างออกมาต้อนรับและนิมนต์ให้ไปฉันภัตตาหาร อาตมาเดินเข้าไปนั่งที่ศาลาได้แสดงธรรมอบรมแก่พระสงฆ์ทุกรูปในอาวาสนั้น ขอให้ท่านทั้งหลายจงตั้งจิตใจให้มั่น ถึงจะทุกข์ยากขนาดไหนขออย่าได้ละความเพียร ให้เดินตามทางที่พระพุทธองค์ได้ทรงสั่งสอนไว้ทุกประการ

อนึ่ง อย่าเลี้ยงชีพในทางที่ผิดคือหลอกลวงเขาเลี้ยงชีพ มันนำไปสู่อบายภูมิ[๔๘] *เป็นสิ่งที่ไม่ดี*

อนึ่ง อย่าได้ทำผิดประเวณีเสพสมทั้งมนุษย์และสัตว์

อนึ่ง อย่าได้อวดอุตตริที่ไม่มีจริงในตน เพื่อให้เขาหลงเชื่อเพราะความโลภ ทำให้ศีลเศร้าหมอง ธรรมเสื่อม

---

[๔๘] อบายภูมิ = ภูมิที่ปราศจากความเจริญ ได้แก่ นรก เปรต อสูรกาย และดิรัจฉาน

อนึ่ง อย่าได้เป็นคนโมโหร้าย ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตให้เป็นเวรกรรมต่อกัน เหล่านี้คือคำสอนของพระพุทธองค์

อนึ่ง อย่านอนมาก ให้พิจารณากองสังขารจนรู้แจ้งด้วยปัญญา จึงจะทำให้พ้นจากกาม

อนึ่ง อย่าได้ละเมิดหรือเหินห่างจากพรหมวิหาร ๔[๔๙] *สิ่งนี้ช่วยให้สรรพสัตว์ทั้งหลายอยู่ด้วยกันอย่างสันติ*

อนึ่ง อย่าได้กลัวเกรงกุศลทานจะสูญเปล่าโลกทั้งสาม[๕๐] *อันเป็นเบื้องสูงย่อมหวังผลได้แน่นอน สมกับที่พระพุทธองค์ให้ถือนิสสัย ๔*[๕๑] *ปฏิบัติตามทางมรรค ๘*[๕๒] *เพิ่มเข้าไปจนเป็นนิสัยแล้ว ผลที่ได้ย่อมนำสู่โลกทั้งสามไปจนถึงโลกุตระอย่างแน่นอน*

พอจบพระธรรมเทศนาก็ให้พร จากนั้นอาตมาได้บำเพ็ญเพียรภาวนาต่อรุ่งเช้าจึงได้ออกรับบิณฑบาตในหมู่บ้านแล้วกลับมาฉันภัตตาหารที่วัด โยมมุ่งหวังคุณพระรัตนตรัยน้อมนำให้เกิดบุญกุศลจึงเข้าฟังอาตมาแสดงธรรมสั่งสอน

ญาติโยมเกิดศรัทธาเลื่อมใสได้ขอแสดงตนเป็นศิษย์ อาตมาอนุโมทนา สาธุขอให้ญาติโยมทุกคนจงบำเพ็ญสร้างบารมียิ่งๆ สืบต่อไป จากนั้นจึงแยกย้ายกันกลับด้วยจิตใจที่เบิกบาน อาตมากลับเข้าที่พักกระทำความเพียรมิได้หยุดหย่อนทั้งยืน เดิน นั่ง นอนก็น้อมในพระธรรม หลายวันต่อมา อาตมาและคณะรวมหกรูปได้เดินทางไปยังวัดเก่าที่เคยพัก พอเข้าไปในอารามก็มีโยมนำน้ำฉันมาถวาย

เมื่อฉันแล้ว อาตมาได้สนทนาสอบถามสารทุกข์สุกดิบกับญาติโยม โยมกล่าวตอบว่าอยู่ดีมีสุขกันถ้วนหน้าเพราะกษัตริย์ทรงเอาพระทัยดูแล

---

[๔๙] พรหมวิหาร ๔ = เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา

[๕๐] โลกทั้งสาม = มนุษยโลก เทวโลก และพรหมโลก

[๕๑] นิสสัย ๔ = เครื่องอาศัยของบรรพชิต คือ ๑. บิณฑบาตเป็นวัตร ๒. นุ่งผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ๓. อยู่โคนต้นไม้เป็นวัตร ๔. ฉันยาน้ำมูตรเน่าเป็นวัตร

[๕๒] มรรค ๘ อ้างถึงเชิงอรรถ ๒๕

อุปถัมภ์ ท่านจากนครจำปาสักไปวิปัสสนาบำเพ็ญบารมีนานเท่าใดแล้วจึงได้กลับมาโปรดญาติโยมทางนี้ วัดและญาติโยมที่ท่านจากมาเป็นอย่างไรบ้าง ฝนฟ้าตกชุ่มฉ่ำดีไหม ขนบธรรมเนียมประเพณีการสร้างศีลทานทางโน่นกับทางนี้จะดีจะร้ายแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร อาตมาตรึกตรองแล้ว ตอบไปว่า

"สัตว์พวกใดที่ยังไม่ละกามตัณหา ก็จะเป็นบาปกรรมติดตัว ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนตำบลใด วิบากกรรมทำไว้จะมาตัดรอน เว้นไว้แต่ผู้เจริญฌานสมาบัติจึงจะตัดสิ่งเหล่านั้นได้ ทั้งสุขและทุกข์ให้วางไว้ ประพฤติศีลธรรม ไม่เศร้าหมองก็จะนำเราไปสู่แสงสว่าง ถ้าประพฤติไม่ได้ดังนี้ต้องตกอยู่ในกาม ตายอยู่ในภพทั้งสาม[๕๓] *ไม่อาจจะสาธยายได้หมดทั้งสามโลก*[๕๔] *อันต่ำนี้ สิ่งเหล่านี้นั้นจะอยู่ที่ไหนก็ไม่ต่างกัน"*

เมื่อโยมได้ฟังแล้วก็อัศจรรย์ใจในคำเทศน์ยิ่งนัก สัตว์โลกต่างจมอยู่ในกองสุขทุกข์แสนน่าสงสาร โยมขอนิมนต์อาตมาช่วยโปรดเมตตา อาตมาไม่ขัดศรัทธาตกลงรับนิมนต์ โยมดีใจรีบกลับไปประกาศให้ชาวบ้านทราบและเข้าวัดมาฟังพระธรรมเทศนา ดังนั้นแล้วอาตมาได้แสดงธรรมชี้ให้ญาติโยมเข้าใจใน*บาปบุญคุณโทษ ให้หันมารักษาศีล ๕ ศีลอุโบสถ ถึงจะลำบากขนาดไหนก็ขอให้อดทน วันคืนล่วงไปศูนย์เปล่าวัยชราล่วงเข้ามาแทนที่ แม้นมีทรัพย์มากมายก็ไม่อาจรักษาไว้ได้ เกียรติยศศักดิ์ศรีไม่สามารถต่อกรได้เช่นกัน ทุกชีวิตต้องตายมีแต่ดินกลบหน้า เมื่อตายลงแล้ว คู่รัก บิดา มารดา ญาติพี่น้องทั้งหลายรวมถึงอำนาจก็ไม่สามารถนำติดตัวไปได้ ก็มีแต่บุญที่เคยทำเท่านั้นที่จะนำติดตัวไปได้ ขอให้โยมบำเพ็ญบุญกุศลไว้จึงดี เพราะสามโลกนี้มีความไม่เที่ยงเป็นไปตาม*

---

[๕๓] ภพ ๓ = โลกที่เป็นอยู่ของสัตว์ ๑. กามภพ (ภพของสัตว์ผู้ยังเสวยกามคุณคืออารมณ์ทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ได้แก่ อบาย ๔ มนุษยโลก และกามาวจรสวรรค์ทั้ง ๖) ๒. รูปภพ (ภพของสัตว์ผู้เข้าถึงรูปฌาณ ได้แก่ รูปพรหมทั้ง ๑๖) ๓. อรูปภพ (ภพของสัตว์ผู้เข้าถึงอรูปฌาณ ได้แก่ อรูปพรหม ๔)

[๕๔] โลก ๓ = สังขารโลก : สภาวะธรรมที่ประกอบด้วยขันธ์ ๕, สัตวโลก: ได้แก่ สังขารที่มีวิญญาณ, โอกาสโลก: ได้แก่ แผ่นดิน แผ่นฟ้าที่อาศัยของหมู่สัตว์

สังขารกิเลสร้อน เหมือนนอนในหม้อไฟที่กำลังร้อน ไม่เหมือนคุณความเย็นของพระนิพพานอันประเสริฐ ขอให้ยึดมั่นในพระรัตนตรัย ประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีล สมาธิและปัญญา เมื่อตายลงคุณแห่งบุญศีล สมาธิและปัญญา จะติดตัวตามเราไปตลอด เส้นผมจะเสมือนแทนดอกบัวบูชาพระรัตนตรัย สิบนิ้วพนมแทนเทียนธูปถวาย มอบกายแทนดอกไม้บูชา ดวงจิตขอให้แทนกลิ่นจันหอม เสมือนเพชรมณีอันมีค่าล้วนประเสริฐคู่ควรแก่การบูชา

เมื่อจบเทศนาแล้วอาตมาก็ให้พรญาติโยม จากนั้นอาตมาและพระสงฆ์แยกย้ายกันบำเพ็ญภาวนานั่งสมาธิเดินจงกรม ถึงเวลาเย็นได้พร้อมกันทำวัตรเย็นบำเพ็ญเพียรต่อจนกระทั่งดาวช้าง[๕๕] คล้อยใกล้สว่างจึงพักผ่อน รุ่งเช้าออกรับบิณฑบาตในหมู่บ้าน โยมต่างก็ตักบาตรทำทาน พอประมาณกลับวัดฉันเช้าประพฤติดำเนินอยู่อย่างนั้นรวม ๑๐ วัน จึงเดินทางออกจากที่นั่นมา ระหว่างเดินทางก็พิจารณาใคร่ควรหาเหตุเพื่อดับทุกข์ อาตมาพิจารณาเห็นกรรมเก่าๆ หลายเรื่อง อย่างครั้งเป็นนายสำเภาเรือ ทำการค้าขายฝ่ากระแสคลื่นลมมรสุม หมู่พ่อค้าต่างโกลาหลไม่รู้จะทำอย่างไร แต่นายสำเภาเรือกลับนั่งภาวนานิ่งอยู่เพราะมั่นคงรักษาศีลห้า เมื่อเรือกำลังจะล่ม พวกพ่อค้าเหล่านั้นเห็นนายสำเภาเรือนิ่งอยู่จึงได้เข้าสอบถาม นายสำเภาเรือบอกว่าได้รักษาศีลจึงไม่วิตกกังวลเหมือนท่านทั้งหลาย ถ้าใครหมั่นรักษาศีลตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ พวกพ่อค้าทั้งหลายเหล่านั้นต่างได้ขอสมาทานศีลห้า เมื่อครบทั้งห้าข้อแล้ว เรือก็ล่ม จมลงในแม่น้ำใหญ่ทุกคนตายและได้ขึ้นสวรรค์กันทั้งหมด ท่านก็หวังให้พ้นโลกวัฏฏะสงสาร แม้ว่าความตายจะมาถึงก็จะไม่เสียใจ อาตมาตรองเห็นตามนั้น โลกวัฏฏะเปรียบเสมือนน้ำที่เต็มตลิ่ง

เดินทางถึงวัดป่า บ้านเปลือย เสลภูมิ

หลายวันผ่านไปเดินทางไปถึง **"วัดป่าแห่งหนึ่ง หมู่บ้านเปลือย อำเภอเสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด"** พระสงฆ์ทั้งหลายเมื่อเห็นอาตมาและสามเณรก็รีบพากัน

---

[๕๕] ดาวช้าง = ดาวจระเข้ กลุ่มดาวฤดูร้อน

มาต้อนรับปฏิสันถาร รับบริขาร ถวายหมาก พลู ยาสูบ หม้อน้ำ อาตมาแจ้งข้อประสงค์ให้หมู่สงฆ์รับทราบ จากนั้นพระผู้เฒ่าจัดกลดและมุ้งให้ นิมนต์เข้าพักใต้ร่มต้นมะขาม พร้อมทั้งขอให้พักบำเพ็ญเพียรอย่างมีความสุขต่อไป อาตมายินดีและคิดว่าตัวเองมีบุญที่พระผู้เฒ่ารูปนั้นจัดที่พักให้ จึงเข้าพักผ่อนเอาแรง ครั้นตกเย็นได้ประชุมสงฆ์ทำวัตรแล้ว อาตมาได้แสดงพระธรรมเทศนาเรื่องบาปบุญที่บรมครูเคยเทศน์สั่งสอนไว้

เมื่อบวชแล้วอย่าไปพรรณนาคิดแต่เรื่องเก่าในอดีตที่ผ่านมา ขอให้ตั้งใจบำเพ็ญสมถะและวิปัสสนาให้ยิ่ง สิ่งอื่นอย่างอื่นนั้นให้วางไว้ก่อน เพราะเวลาล่วงไปพาเราสู่ความตาย ล่วงเข้าวัยชราจำต้องเตรียมละสังขารกองนี้ไป ด้วยว่าความชราเปรียบกับละอองฟองน้ำในทะเล เพียงลมพัดเพฟองน้ำก็แตกสูญ ชีวิตคนเราก็เหมือนกับละอองฟองน้ำนั้น ขอพระสงฆ์จงตั้งใจบำเพ็ญเพียรอย่าหลงใหลในกามตัณหา ความตายนั้นรอเราอยู่ ความแก่ชราก็มาถึงแล้ว วันคืนผ่านไปอย่างไม่รู้ตัว เพราะอวิชชา[๖] *มันปกปิดไม่ให้มองเห็น ส่วนวิญญาณตัวรู้เร่งเร้าอยู่ในนามรูป อินทรีย์เนื้อมันชักดึงเราไว้ เวทนาความสุขทุกข์เป็นช่องทางให้กามตัณหาเข้ามา อุปทานจะคอยเวียนซ้ำเติมเข้าไปอีก จนเกิดภพชาติและขันธ์ห้าธาตุสี่เวียนมาเกิดแก่เจ็บตายอีกครั้ง หากรู้ไม่เท่าทันอวิชชาก็จะไม่สามารถคลายกังวลดับความเร่าร้อนได้ สัตว์โลกทั้งหลายทั้งปวงถูกอวิชาห่อหุ้มให้มืดแปดด้านไม่เห็นมรรคผล จึงไม่สามารถรู้แจ้งธรรมทั้งหลาย เดือดร้อนวุ่นวายไม่จบสิ้น หากไม่สามารถควบคุมตัณหาอวิชชาอันเป็นหลักกรรม ก็จะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนั้น ขอให้ท่านทั้งหลายจงตรึกตรองความตายเกิดจึงจะบรรลุมรรคผลทางประเสริฐ*

เมื่อแสดงธรรมจบ อาตมาก็ให้พรแล้วปลีกวิเวกปฏิบัติธรรมเพียงลำพัง เมื่อดาวช้างเคลื่อนคล้อยใกล้สว่าง ไม่นานวันใหม่ก็มาถึง พระสงฆ์พากัน

---

[๖] อวิชชา = ความไม่รู้แจ้ง, ไม่รู้จริง กล่าวสั้นๆ คือ ไม่รู้ในอริยสัจ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค)

เตรียมตัวออกรับบิณฑบาตในหมู่บ้าน ตั้งจิตเป็นกุศล บิณฑบาตเสร็จแล้วก็กลับมาฉันอยู่ที่วัด เมื่อเวลาค่ำลงถึงเวลาประชุมสงฆ์ ทำวัตรสวดมนต์เย็น ญาติโยมทั้งหลายได้นำดอกไม้ธูปเทียน (เทียนขี้ผึ้ง) มาถวาย สมาทานศีล ๕ อาตมากล่าวให้ศีลแสดงธรรมแก่พระสงฆ์และญาติโยมทั้งหลายในที่นั้น ขอให้น้อมนำประพฤติปฏิบัติศีลธรรมจะได้เป็นดังเช่นกระจกเงาสำรวจจิตใจตนเอง กุศลธรรมเป็นทางอันประเสริฐ ทั้งมนุษย์และสัตว์ที่เกิดมาล้วนต้องอาศัยทานธรรมเป็นที่ตั้ง ไม่ให้หลงไปเมามัวเกือกกลั้วความชั่วจนตกต่ำ มีแต่นำความทุกข์ร้อนมาสู่ตัว ไม่เหมือนแก้วมณีใสศีลทานที่เราต่างรู้ดี กรรมอันใดที่เราสร้างไว้ย่อมทิ้งไว้คือดีชั่ว ต่างกับพระขีณาสพท่านละทิ้งเสียทั้งบุญบาปไม่เดือดร้อนเหมือนกับพวกเรา ดังนั้นขอให้โยมทั้งหลายจงประพฤติศีลธรรมภาวนา อย่าได้หลงพาตัวให้ตกต่ำ ให้สร้างบุญกุศลไว้ทุกวัน เมื่อเวลาความตายมาถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสวงหา ทั้งบุตรสามีภรรยาตลอดญาติพี่น้องไม่สามารถนำพาไปด้วยได้ ฉะนั้นอย่าประมาท เพราะมีแต่ตัวเราเท่านั้นที่จะต้องข้ามทะเลวัฏฏะไปให้พ้น พระสงฆ์ทั้งหลายได้ฟังแล้วก็แจ้งแก่ใจทุกองค์ เห็นมีแต่ความพากเพียรจึงพ้นได้ เทศนาจบอาตมาให้พรทั้งพระสงฆ์และญาติโยมต่างดีใจที่ได้ฟังธรรมเพราะไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน เหล่าญาติโยมนั้นเคยสร้างแต่บาปกรรมเอาไว้มากนับไม่ถ้วน มัวแต่โลภแสวงหาแต่โภคทรัพย์ เลยไม่รู้หนทางใดเป็นกุศลผลบุญจึงหามีความสุขไม่ ตกอยู่ในกามกิเลสตัณหามานานเพราะไม่มีครูผู้สอนชี้แนะญาติโยมทั้งหลายจึงขอถึงพระไตรสรณคมน์เป็นที่พึ่งมีพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เสร็จแล้วต่างแยกย้ายกลับบ้านด้วยจิตใจที่เบิกบาน หลายวันผ่านไป อาตมากับคณะรวม ๗ รูปออกเดินข้ามทุ่งไกลท่ามกลางอากาศร้อนมาทางทิศใต้ไกลลิบเห็นแต่ขอบฟ้าจรดกับพื้นดิน คราวนั้นอาตมาระลึกตรึกตรองเห็น “เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นพระมหาชนก ตอนที่เรือสำเภาแตกจมลงกลางมหาสมุทร พระชนกเพียรพยายามว่ายน้ำเพื่อที่จะเข้าหาฝั่งเหมือนกับเพียรให้ทานรักษาศีลภาวนา ส่วนพวกพ่อค้านั้นตายหมดกลายเป็นอาหารของฝูงปลาเพราะไม่เคยได้สร้างสมมาดังพระชนก ทานบารมีนำไปสู่สิ่งที่ดี พระชนกว่ายน้ำครบ ๗ วันหมดแรงเกือบจะจมแล้วจึงได้ตั้งใจสมาทานศีล ๘ จากนั้นพระชนกก็หมดสติ นางมณีเมขลา

จึงได้ลงมาอุ้มพระชนกกลับขึ้นฝั่งไปถึงเมืองมิถิลา แล้วก็วางพระองค์ไว้ที่ในสวนหลวง สุดท้ายก็ได้ถูกอำมาตย์ทั้งหลายเชิญเข้าสู่นคร ก็ด้วยเพราะพระบารมีที่พระชนกสั่งสมไว้" อาตมาเดินมาไกลจนถึงกลางทุ่งแดดร้อนจัดมากหิวน้ำแทบหมดแรง ย้อนระลึกถึงสิ่งมุ่งหวังตั้งแต่แรก วิริยะบารมีที่สะสมมาไม่ควรจะปล่อยวางพิจารณาแล้วจึงเดินต่อไป ไม่นานคณะสงฆ์ทั้งหมดก็ถึงแม่น้ำมูลแวะพักผ่อนสรงน้ำ เสร็จแล้วรีบเดินทางไปจนถึงวัดที่อยู่ในละแวกนั้นติดกับแม่น้ำมูลเป็นที่เงียบสงบดีมาก พระสงฆ์ในวัดให้การต้อนรับอย่างดีได้นำขันหมากพลู ดอกไม้ ธูปเทียนมาขอขมาคารวะอาตมา อาตมาอโหสิกรรมให้ทุกอย่างไม่ว่าจะเคยล่วงเกินกันทางใดก็ตาม ขออย่าได้จองเวรกันเลยตั้งแต่อดีตชาติก่อนก็ตามที และขอให้พวกท่านทั้งหลายเดินตามทางมรรค ๘ แสวงหาพระนิพพานจงเพียรฝึกนิสัย ๔ ตามโอวาทของพระอุปัชฌาย์ที่สั่งสอนเมื่อครั้งอุปสมบทในอุโบสถ

เมื่อออกบวชแล้วให้ปฏิบัติในทางที่ชอบตามแบบสงฆ์ จงกรมภาวนารักษาความเพียรให้มั่นคง ครองสมณเพศนี้แล้วให้หมั่นระวังตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ อาตมาให้คำแนะนำสั่งสอนแก่พระสงฆ์ในอาวาสนั้นให้เห็นแจ้งภัยในสันดานตน อย่าได้สันโดษไปในทางที่ผิดวิบัติเสื่อมเพราะเป็นทางโทษพาลงสู่นรกอเวจีหาความสุขไม่ได้ มีแต่ร้อนรนหมกไหม้ ทุกวันคืนให้หมั่นระวังรักษาศีลและตั้งตรงต่อไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา รวมทั้งมรรคแปด ผู้ปฏิบัติทั้งหลายอย่าได้เกรงกลัว เพราะศีล สมาธิ และปัญญา เป็นทางดำเนินตรงแล้ว สมาทานธุดงค์วัตรสมถะและวิปัสสนาให้มั่น สิ่งสำคัญของดีที่เรามีแล้วอยู่ในตัว คือขันธ์ห้า พิจารณาสุขทุกข์ให้เห็นแจ้งในนั้นเถิด พระพุทธองค์ตรัสรู้ชอบแล้วสอนให้เราตรึกตรองตาม สงบกาย วาจา ใจ ตามรอยพระกัมมัฏฐาน วางกิจการงานต่างๆ ที่พาเราวุ่นวาย แล้วเข้าวิปัสสนา อันเป็นทางที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินข้ามวัฏฏะสงสารนี้ และชี้ให้เห็นว่าเป็นประโยชน์สูงสุด ใครมีความสันโดษมักน้อยเท่านั้นจึงจะล่วงพ้นจากกามตัณหา วิราคะธรรมตั้งรออยู่แค่ตรงหน้าพระนิพพานก็ขยับเข้ามาใกล้ ล้วนเห็นแจ้งด้วยปัญญาทั้งสิ้น จบแล้วอาตมาให้พรโยมต่างยินดี ทั้งหมดก็ขอเป็นลูกศิษย์อาตมา

พระบุญมากและคณะสงฆ์ ๘ รูป

โยมทั้งหลายต่างขอพึ่งบารมีอาตมาช่วยคุ้มครองรักษาอย่าได้ให้ทุกข์ยากลำบาก อาตมากล่าวสั้นๆ กลับไปว่า *"สิ่งทั้งหลายที่ปฏิทานไว้ล้วนดีเลิศประเสริฐยิ่ง จะไม่เสื่อมสลายสูญหายไปไหน"* เมื่อเลิกแล้วญาติโยมพร้อมกันกลับบ้าน พระสงฆ์ก็แยกกันออกไปทำความเพียรจนอาทิตย์กลบแสงดาว เปิดฟ้าสว่างสดใส นกทั้งหลายต่างส่งเสียงร้องโบยบินออกหากิน พระสงฆ์ได้ออกรับบิณฑบาตโปรดญาติโยม พอประมาณจึงกลับมา ฉันเสร็จบำเพ็ญเพียรสร้างบุญบารมีอยู่ที่นี่ได้ประมาณ ๖ วันก็ลาญาติโยม อาตมาพร้อมคณะรวม ๘ รูป ออกเดินไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เส้นทางทุรกันดาร แห้งแล้งไม่ค่อยมีร่มเงาไม้ ขณะนั้นอาตมาได้น้อมระลึกถึง "สมัยที่พระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นพระเตมีย์กุมารสร้างขันติบารมีไม่พูดจากับใครๆ แม้กระทั่งบิดา มารดา ทำเป็นง่อยเปลี้ยเดินไม่ได้ บ้าใบ้หูหนวก ตาบอด *(ทำเป็นคนไม่รู้ไม่ชี้)* พระนางจันทาผู้เป็นมารดาและเหล่าเสนาได้ทดลองด้วยวิธีต่างๆ เช่น ทำให้หนาวบ้าง ร้อนบ้าง ให้ผู้หญิงมายั่วบ้าง ทำทุกวิถีทางก็ไม่สามารถทำให้เตมีย์กุมารพูดได้

สุดท้ายฝ่ายบิดาเกิดเดือดร้อนใจกลัวบ้านเมืองเกิดอาเพศ ก็สั่งให้เอาไปทิ้งในป่า เมื่อถูกปล่อยป่าเตมีย์กุมารใบ้ก็ทรงผนวชสร้างบารมีต่อเติม เมื่ออาตมาพิจารณาได้ดังนี้ อาการกระหายน้ำจากการเดินทางไกลฝ่าแดดร้อนมาก็รู้สึกผ่อนคลายลงทันที จึงอดทนเดินทางสู้แดดต่อ ถึง **"อำเภอศรีขรภูมิ"** แวะพักสรงน้ำ เวลาค่ำเห็นนกจับกิ่งไม้นอน จึงพากันเข้าไปพักที่วัด พระสงฆ์ในอาวาสนั้นมาต้อนรับ และถามข่าวคราว สมควรแก่เวลาก็แยกย้าย บำเพ็ญเพียรภาวนาและแผ่เมตตา พอดาวคล้อยบ่ายไก่เริ่มขันก็เอนกายพักในอิริยาบถสีหไสยาสน์ รุ่งเช้าพระสงฆ์ออกรับบิณฑบาตในตลาด กลับมาฉันภัตตาหารที่วัดเรียบร้อยแล้ว ลาพระสงฆ์ในอาวาสนั้นเดินทางไปยังสถานีรถไฟ นายสถานีถามว่าจะลงที่ใด จึงตอบว่าไปลงที่โคราช ญาติโยมทราบดังนั้นจึงตีตั๋วรถไฟชั้นหนึ่งถวาย

ผ่านสุรินทร์ บุรีรัมย์ โคราช

ถึงเวลารถไฟแล่นออกจากสถานีช้าๆ ล้อหมุนไปตามราง เร่งความเร็วขึ้นเรื่อยๆ รถไฟวิ่งข้ามทุ่งดงดอน ถึง **"สถานีสุรินทร์"** รถหยุดพักรับผู้โดยสาร มีพ่อค้าแม่ค้าร้องขายสินค้ากันอลม่านมากมายหลายภาษา ทั้งหาม หิ้ว แบกคอน อุ้ม หาบ วางเทินศีรษะ ดึง ลาก จูง ไม่รู้ว่าสุขทุกข์เป็นอยู่อย่างนี้ เมื่อน้อมนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับหนทางแห่งมรรคช่างห่างกันไกล เสียงแตรเตือนให้ระวัง จากนั้นรถแล่นออกจากสถานีเร่งความเร็วเหมือนกับสายลมเสียงรถไฟดังก้องไปไกล ผ่านทุ่ง ดงดอน ห้วย หนอง จนมาถึง **"จังหวัดบุรีรัมย์"** เห็นบ้านเรือนเรียงรายเต็มไปหมด รถหยุดพักรับผู้โดยสาร ผู้คนขึ้นลงแล้ว รถก็ออก ผ่านอีกหลายสถานี พระอาทิตย์เริ่มจะตกดินแล้ว เห็นบ้านเมืองกว้างและใหญ่โตมากเรียงรายไปสุดสายตา ถึง **"สถานีโคราช"** ค่ำพอดี ต่างคนก็ต่างรีบลงจากรถ มีโยมบางคนจะเข้ามาช่วยยกของสัมภาระลงจากรถไปวางข้างล่างให้ ขณะนั้นอาตมาพลันนึกถึงคำเก่าที่ว่า เมืองโคราชนั้นมีพวกลักเล็กขโมยน้อยมาก จึงรอให้หมู่พระสงฆ์ลงไปรอด้านล่างก่อน แล้วจึงส่งของสัมภาระให้ทีหลัง

ถึงวัดสมอลาย โคราช

เมื่ออาตมาและหมู่พระสงฆ์ลงจากรถแล้วก็วางบริขารไว้ข้างทาง พวกรถสามล้อก็วิ่งแย่งผู้โดยสาร บางคนว่าจะไปส่งราคาไม่แพง องค์ละ ๑ บาท แต่อาตมาไม่ยอมขึ้น พาคณะเดินข้ามถนนผ่านมาเรื่อยๆ เห็นผู้คนเนืองแน่นมุ่งตรงไปทางทิศตะวันออก ไม่นานก็ถึง **"วัดสมอลาย"** แวะพักสรงน้ำเรียบร้อย จึงให้พระสองรูปเข้าไปกราบเรียนเจ้าอาวาส พอถึงเวลาค่ำได้ยินเสียงระฆังกลองตีดังขึ้นจนสะเทือนถึงเท้า อาตมาและหมู่พระสงฆ์ได้นั่งภาวนานิ่ง ดูดาวห่าว[๕๗] สักพักมีเสียงดนตรีประโคมเล่นดังขึ้นมาอีก อาตมาและหมู่พระสงฆ์จึงพากันพักในอิริยาบถสีหไสยาสน์ พอเกือบจะหลับต้องสะดุ้งตื่นได้ยินเสียงพวกพ่อค้าแม่ค้า

---

[๕๗] ดาวห่าว = กลุ่มดาวเต่า เป็นกลุ่มดาวฤดูหนาว

เข็นของขายผ่านมากันวุ่นวาย ไก่ขันเมื่อใกล้สว่าง อาตมาพร้อมคณะจัดบริขารแล้วมุ่งหน้าไปที่สถานีรถไฟ

คณะพระบุญมากเข้าคารวะสนทนาธรรมกับพระอาจารย์บุญมี

ที่สถานีนั้นมีของมาขาย อาหารมากมาย เช่น ของหวาน ของคาว ทอดแกง ผัด ขนม หมูปิ้ง ต้มไก่ ข้าวเหนียว ข้าวจ้าวใส่ใบตองแห้งห่อขาย มีมากมายหลายร้าน ผู้ที่รีบร้อนเดินทางมักซื้อไปกินบนรถด้วย เสียงแตรเตือนรถได้แล่นออกจากสถานี และหยุดรับส่งผู้โดยสารตามสถานีต่างๆ ซึ่งก็ใช้เวลาไม่นาน รถไฟแล่นข้ามดงดอนมาหยุดพักรถที่สถานีสูงเนิน อาตมาพร้อมคณะก็ลงจากรถเดินเท้ามุ่งหน้าไปยังวัดป่ากรรมฐานของพระอาจารย์บุญมี ท่านเป็นผู้มีความเมตตาสูงพร้อมด้วยข้อวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัด มีพระสงฆ์ฝึกอบรมอยู่กับท่านหลายองค์ หลังจากนั้นคณะของอาตมาได้แยกไปพักผ่อนที่กุฏิ พิจารณาเสนาสนะที่พักต่างๆ สมกับครูบาอาจารย์ที่บำเพ็ญกัมมัฏฐาน เวลาใกล้ค่ำคณะของอาตมาได้ถือขันดอกไม้ ธูปเทียนพร้อมไม้เจียเข้าไปกราบนมัสการพระอาจารย์บุญมี

ขออโหสิกรรมจากพระอาจารย์บุญมี ญาณมุนี วัดป่าสูงเนิน จ.นครราชสีมา

พระอาจารย์บุญมีถามอาตมาว่า

“ผมกับท่านได้แยกย้ายไม่พบกันก็นานแล้ว คราวนี้มีโอกาสได้เห็นกันถือเป็นเรื่องดี ผมคิดว่าท่านบุญมากสึกขาลาเพศนี้ไปแล้ว ข่าวของท่านบุญมากก็เงียบหายไป บัดนี้เราได้มาเจอกันเห็นท่านบวชอยู่ ยังไม่ได้สึกหนีหายไปไหนก็ขออนุโมทนาด้วย ส่วนข้อวัตรปฏิบัติท่านยังเคร่งครัดอยู่ หรือว่าปล่อยละแล้ว”

อาตมาประนมมือตอบว่า

“ถึงแม้กระผมจะไกลจากพระอาจารย์นานหลายปีแล้วก็ตาม แต่ข้อวัตรปฏิบัติตลอดจนพระธรรมวินัยนั้น ผมยังปฏิบัติอยู่อย่างเคร่งครัดด้วยความเพียรไม่ได้ขาด”

พอพูดจบจึงยกขันดอกไม้ธูปเทียนพร้อมกับกล่าวคำขอขมาลาโทษพระอาจารย์บุญมี “ขอให้พระอาจารย์อโหสิกรรมให้แก่กระผมและคณะด้วย ไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา หรือทางใจ ไม่ว่าจะเป็นพวกมารทั้ง ๕[๕๘] อวิชชาก็ให้หายเว้นเทอญ ขอให้มรรคผลเกิดสว่างแจ้งในจิตใจ พ้นจากเวียนว่ายตายเกิดในโลกทั้งสาม”

พระอาจารย์บุญมียกโทษอโหสิกรรมพร้อมรับขันดอกไม้จากอาตมา สั่งสอนอบรมต่อไปว่า สิ่งใดท่านตั้งใจเอาไว้ สิ่งนั้นจะต้องสมปรารถนาอย่างแน่นอน

ความสุขและมรรคผลจะเกิดได้นั้นต้องอาศัยความเพียรเป็นอย่างยิ่ง ขอให้จดจำคำสั่งสอนนี้ อนึ่ง ให้ระลึกกุศลมูล[๕๙] ให้เกรงกลัวต่ออกุศลมูล[๖๐] ที่จะเข้ามาเผาไหม้จิตใจซึ่งทำให้เสียอานิสงส์ที่บำเพ็ญสร้างไว้ ทั้งศีล สมาธิ ปัญญา นิสัย ๔ ไม่เจริญงอกงาม และอย่าได้ลืมธรรมอันประเสริฐคือ มรรค ๘ เมื่อเข้าถึงพระรัตนตรัย มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จิตย่อมสว่างไสว เมื่อนั้นปัญญาจะรู้แจ้งเห็นตามความเป็นจริง กิเลสเป็นสิ่งเร่าร้อน อวิชชาเป็นปัจจัยก่อให้เกิดสังขารที่ทำให้ไม่สามารถข้ามพ้นทะเลวัฏฏะ ไม่เหมือนกับอริยทรัพย์ ๗ ประการที่จะพาเราข้ามพ้นเปรียบปานเหมือนดังแก้วสัมฤทธิ์ลอยอยู่กลางฟ้า ขอให้ใช้ปัญญาเข้าช่วยพิจารณาจึงพ้นจากโลกต่ำทั้งสาม สู่ความดับสูญไม่เกิดไม่ตาย

---

[๕๘] มารทั้ง ๕ คือ

ขันธมาร	คือ ขันธ์ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
กิเลสมาร	คือ กามตัณหา ภาวะตัณหา วิภาวะตัณหา
อภิสังขารมาร	คือ ปุญญาภิสังขาร (บุญ) อปุญญาภิสังขาร (บาป) อเณญชาภิสังขาร (ความไม่หวั่นไหว)
มัจจุมาร	คือ ความตาย
เทวปุตตมาร	คือ ความมุ่งร้าย

[๕๙] กุศลมูล = อโลภะ : ไม่อยากได้, อโทสะ : ไม่คิดประทุษร้ายเขา, อโมหะ : ไม่หลง

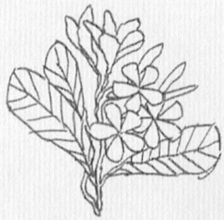
[๖๐] อกุศลมูล = โลภะ : อยากได้, โทสะ : คิดประทุษร้ายเขา, โมหะ : หลง

ดั่งคำสอนของพระพุทธองค์ เมื่อพระอาจารย์บุญมีเทศน์จบได้ให้พร พระสงฆ์ทั้งหลายได้รับการอโหสิกรรมโทษแล้ว ต่างมีจิตใจชื่นบาน จึงแยกย้ายกันกลับไปทำความเพียร

พอรุ่งเช้านกส่งเสียงร้องไก่ก็ขัน พระสงฆ์ออกบิณฑบาตที่ตลาดสูงเนินแล้วกลับมาฉันที่วัด พักอยู่ที่นั่นหลายวัน ธรรมทั้งหลายที่พระอาจารย์บุญมีได้อบรมสั่งสอนก็เข้าใจแจ่มชัดแล้ว อาตมาและคณะเห็นสมควรจึงได้ลากลับเพื่อเดินทางต่อไป พระอาจารย์บุญมี บอกให้รีบออกเดินทางเดี๋ยวไม่ทันรถค่อยฉันข้าวในภายหลัง ท่านอาจารย์ได้บอกโยมให้ซื้อตั๋วและอาหารถวายทุกองค์แล้ว ใกล้ได้เวลาก็รีบเดินทางไปรออยู่ที่นัดหมาย พอเมื่อพระอาทิตย์ส่องแสงสว่างขึ้นมองเห็นผู้คนต่างมาคอยรถ มีคนมาเร่ข้าวเหนียว ปิ้งไก่ ราคาแพงเกินสินค้าของขาย ไม่นานรถก็เข้ามารับผู้โดยสารที่สถานีรถไฟ คราวนั้นอาตมาระลึกถึงพระอาจารย์บุญมีที่เมตตาช่วยเหลือต่างๆ จากนั้นโยมที่มาส่งก็มาช่วยขนของสัมภาระขึ้นรถไฟอย่างรีบด่วนจนครบทุกรูป

อาตมาได้ขอบใจและลาโยม เมื่อถึงเวลารถออกจากสถานีไป ได้ชมป่าดงดอยที่เป็นธรรมชาติ มีเถาวัลย์เกิดขึ้นอยู่ตามช่องเขารอบๆ ห้วย ยามเมื่อแดดส่องลงมากระทบเห็นเป็นสีเขียวชอุ่มดูสดชื่นมีสายธารไหลผ่านภูเขาที่เรียงรายซ้อนกันเป็นชั้นๆ *(เขื่อนลำตะคลอง)* รถไฟแล่นไปตามช่องเขาผ่านชะเงื้อมหินสวยงามมาก ถึงสถานี **"ปากช่อง"** รถก็หยุดพักรับส่งผู้โดยสาร พ่อค้าแม่ค้าจำนวนมากเร่ขายของดูแล้วก็เพลิน ขณะนั้นได้มีเด็กขายข้าวปลาอาหารเดินเข้ามา อาตมานำปัจจัยที่โยมถวายไว้เปลี่ยนเป็นอาหาร จากนั้นพระทุกรูปก็ฉันเช้าสักพักมีเสียงแตรเสียงระฆังดังขึ้นรถเคลื่อนไปข้างหน้า เมื่อฉันเสร็จก็นั่งชมวิวมองเห็นภูเขาใหญ่น้อยมากมาย ดอกไม้เต็มไปหมด เป็นดอกตูมบ้าง ดอกบานบ้างมีทั้งสีขาว สีเขียว สีแดงคล้ำ สีเหลือง สีทอง ส่งกลิ่นหอมสดชื่นอุรา ผึ้ง แมลงภู่เชยชมเกสร นกแก้ว นกสาลิกา นกเป้า บินข้ามเขา

รถแล่นผ่านทิวเขาคณะสงฆ์มองดูแล้วรู้สึกเบิกบาน จนมาถึงเขากวาง บริเวณนั้นเต็มไปด้วยแมกไม้ รถหยุดสับเปลี่ยนหัวรถจักรที่สถานี **“แก่งคอย”** แล้ววิ่งต่อไปใกล้ถึงสระบุรี พุ่มไม้เขียวชอุ่มไปตามริมทาง รถก็ถึงสถานีชุมชนพอดี

ประมวลลำดับเหตุการณ์

ประมวลลำดับเหตุการณ์
พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

พ.ศ. ๒๔๕๒ พระอาจารย์บุญมาก เกิดเมื่อวันเสาร์ เดือน ๙ ปีระกา

ชีวิตในวัยเยาว์

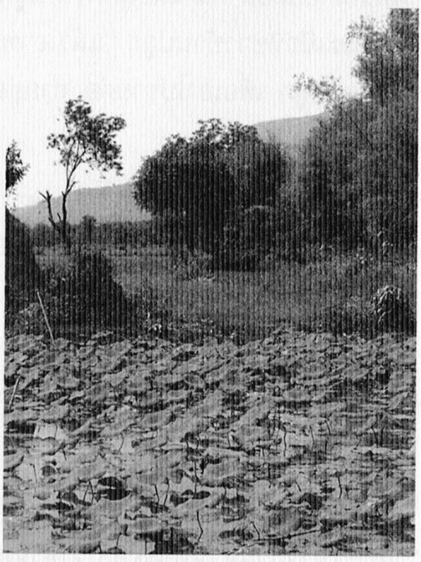
ท่านเกิดที่เมืองกาง ตำบลเมืองกาง (ปัจจุบันเป็นตำบลหนองเวียง) แขวงจำปาสัก บิดาชื่อนายพันธ์ มารดาชื่อนางอ่อน มีพี่น้องรวมทั้งหมด ๖ คน ท่านเป็นบุตรคนที่ ๓ ตอนท่านเกิดมีฝนตกฟ้าร้องอย่างหนัก บิดา มารดาจึงได้ตั้งชื่อให้ว่า บุญมาก (หมายถึง คนมีบุญมาเกิด) ครอบครัวของท่านนับว่ามีฐานะดี ประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำนา เวลาว่างจากการทำไร่ ทำนา ก็ขายของตามฤดูกาล เช่น แถวไหนไม่ค่อยมีปลากิน แต่ปลูกพริก ปลูกมะเขือเยอะ ท่านก็จะซื้อปลาไปแลกพริกแลกมะเขือที่ชาวบ้านปลูก แล้วเอาพริกกับมะเขือที่แลกมาได้นั้นไปในที่ๆ ไม่ค่อยมีคนปลูก เพื่อเอาไปขายต่อ ทำอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งถึงฤดูทำนาก็จะกลับมาทำนาตามเดิม

พ.ศ. ๒๔๖๒ เกิดโรคระบาดร้ายแรง ทำให้บิดามารดา และพี่น้องเสียชีวิตรวม ๕ คน เหตุการณ์ครั้งนั้นรุนแรงมาก ทำให้คนในครอบครัวรอดชีวิตเพียงท่านและน้องอีกสองคน ขณะนั้นเด็กชายบุญมากอายุเพียง ๙ ปี ท่านและน้องๆ ได้มาอยู่กับลุงและป้าซึ่งมีอาชีพทำนาและค้าขายเหมือนกัน ทรัพย์สินที่พ่อแม่มีเหลืออยู่ในตอนนั้น คือ วัวและควาย มีรวมกันทั้งหมด ๓๕ ตัว และทองคำอีก ๑ ไห

พ.ศ. ๒๔๖๘ บรรพชา ท่านบวชเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๖ ปี กับพระอุปัชฌาย์ท่านมหาพา (ชาวบ้านส่วนใหญ่เรียกว่าท่านมหาทา) ศึกษาอยู่ที่วัดเมืองกาง (วัดพุทธวนาราม) เมืองจำปาสัก สามเณรบุญมากเป็นคนที่มี

พระอาจารย์บุญมาก

วิวเมืองกาง

พระประธานภายในศาลาวัดกาง

ปฏิภาณไหวพริบ ท่านเรียนหนังสือด้วยตนเอง ภายในเวลา ๑ เดือน สามารถสวด ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนาน และท่องมนต์พิธีตำราหลวงจนจบได้ สมัยก่อนเครื่องเขียนแบบเรียนยังขัดสน ต้องอาศัยการท่องบ่นทรงจำเป็นส่วนใหญ่ ท่านเป็นเด็กฉลาด เวลาที่พระอาจารย์ท่านมหาพา (ทา) ใช้ให้ไปทำงาน จะให้แยกย้ายกันไปทำงานที่ตัวเองได้รับมอบหมาย ของใครของมัน ถ้าเกิดใครทำงานของตัวเองเสร็จแล้ว จึงจะให้พักเป็นเวลาว่าง สามเณรบุญมากมักทำงานเสร็จก่อนคนอื่นและเรียบร้อยตามที่ท่านอาจารย์มหาพาสั่งทุกอย่าง

พ.ศ. ๒๔๗๒ อุปสมบท เมื่ออายุ ๒๐ ปี เดือน ๘

ก่อนอุปสมบทท่านเป็นคนเรียบง่าย เวลาไปไหนมาไหนมักจะชอบถือดาบถือง้าว แต่ไม่ใช่คนอันธพาล ท่านมีเพื่อนคนหนึ่งรักกันมาก เพื่อนของท่านชอบเป่าแคน ส่วนท่านชอบร้องเพลง เมื่ออายุได้ ๒๐ ปี ลุงและป้าขอให้ท่านเข้าสู่ร่มผ้ากาสาวพัสตร์ ตัวท่านเองก็คิดอยากจะบวชอยู่เหมือนกัน จึงได้รับปากลุงกับป้า ท่านทั้งสองดีใจเป็นอย่างมาก จึงช่วยกันเตรียมเครื่องอัฐบริขาร พร้อม

แจ้งข่าวบอกญาติพี่น้องและชาวบ้าน งานอุปสมบทของท่านในครั้งนั้นนับว่าจัดใหญ่โตมาก

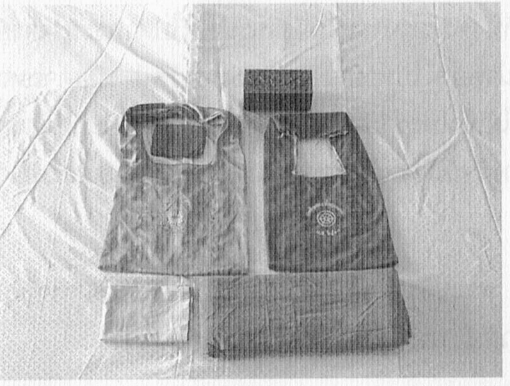
อุปสมบทที่วัดเมืองกาง ตำบลหนองเวียง แขวงจำปาสัก สมัยนั้นมีพระจำวัดอยู่ประมาณ ๖๐ รูป

พระอาจารย์ท่านมหาพา เป็นพระอุปัชฌาย์

พระอาจารย์คูสุ เป็นพระกรรมวาจาขวา

ในพรรษาแรกนี้ ท่านได้จำพรรษาที่วัดเมืองกาง วันหนึ่งได้ไปทำความสะอาดหอไตร บังเอิญเจอหนังสือใบลานเก่าๆ เล่มหนึ่ง ท่านเปิดอ่านได้นำไปศึกษาและปฏิบัติจึงรู้ว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับเรื่องของกสิน เมื่อศึกษาไปเรื่อยๆ เกิดข้อสงสัยในการปฏิบัติ ท่านเลยไปปรึกษาพระอาจารย์มหาพาซึ่งเป็นอุปัชฌาย์เพื่อถามในสิ่งที่ตนไม่เข้าใจ แต่พระอาจารย์มหาทาเองก็ไม่สามารถที่จะบอกให้เข้าใจได้ จึงได้ไปถามพระอาจารย์คูสุ แต่พระอาจารย์คูสุก็ไม่สามารถบอกได้เช่นกัน ท่านจึงนำหนังสือใบลานเล่มนั้นไปปรึกษากับพระกรรมฐานพรหม ที่วัดบ้านโคกก่อง (ปัจจุบันคือ บ้านแสนเหนือ) พระกรรมฐานพรหมแนะนำได้บ้างแต่ไม่ชัดเจน อุปนิสัยของพระอาจารย์บุญมาก ท่านเป็นคนมีจิตโลดโผน ชอบศึกษาด้วยตัวเองดูก่อน ถ้าไม่เข้าใจเรื่องไหนจึงค่อยเข้าไปปรึกษากับครูบาอาจารย์ ท่านศึกษาตามใบลานนั้นเป็นเวลาประมาณ ๓ ปี เกิดรู้เห็นธรรม รู้เห็นไม่มีประมาณ พอนึกอยากไปสวรรค์ก็ได้ไป นึกอยากจะเห็นนรกก็ได้เห็น จนทำให้คิดเห็นว่าตัวเองจะเป็นบ้า จึงได้นำข้อสงสัยนี้เข้าหาครูบาอาจารย์หลายๆ ท่านในแถบนั้น แต่ก็ไม่มีท่านใดสร้างความกระจ่างแจ้งได้

บังเอิญท่านทราบข่าวจากพ่อค้าเรื่องครูบาอาจารย์ทางฝั่งไทยว่ามีพระกรรมฐานอยู่ ๓ รูปที่สามารถเหยียบแผ่นดินสะเทือนมีชื่อเสียงทางด้านวิปัสสนากรรมฐาน คือ **พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล** ท่านจึงเดินทางไปกับสามเณรสีซึ่งเป็นน้องชายและพระที่มาจากทางเวียงจันทร์อีกหนึ่งรูป ครั้งแรกเข้าหาพระอาจารย์มั่น แต่

บริขารพระอาจารย์บุญมาก

พ่อใหญ่วอน ถวายจีวร
พระอาจารย์บุญมาก
ที่เก็บรักษาไว้สมัยบวชเณร

สัมภาษณ์พ่อกร พ่อวอน พ่อคม

ท่านไม่ได้รับไว้ เนื่องจากกุฏิเต็ม พระอาจารย์มั่นจึงแนะนำให้ไปหาพระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์เสาร์แนะนำต่อให้ไปหาพระอาจารย์ทองรัตน์ เมื่อตามหาพระอาจารย์ทองรัตน์พบแล้ว ได้เข้าไปกราบนมัสการท่าน เพื่อขอเรียนวิปัสสนากรรมฐาน ท่านพระอาจารย์ทองรัตน์มองหน้าพระอาจารย์บุญมาก และพระที่มาด้วยกันแล้ว ท่านก็ได้พูดขึ้นว่า

"พระองค์นี้ข่อยบ่รับ พระปาราสึก" (พระองค์นี้ไม่รับ พระปาราชิก) พระอาจารย์บุญมากตกใจจนตัวสั่น พระอาจารย์ทองรัตน์จึงพูดขึ้นว่า

"ข่อยบ่ได้ว่าให้เจ้า ข่อยว่าให้พระองค์นี้" (ผมไม่ได้พูดกับท่าน ผมพูดให้พระองค์นี้) คือพระที่มากับพระอาจารย์บุญมาก พระอาจารย์ทองรัตน์จึงให้พระรูปนั้นออกจากวัดไป จากนั้นพระอาจารย์บุญมากจึงได้อยู่เรียนอบรมวิปัสสนากรรมฐานกับพระอาจารย์ทองรัตน์

ท่านพระอาจารย์บุญมากถือปฏิบัติตามแบบอย่างหลวงปู่เสาร์ ทำวัตรสวดมนต์แบบสั้นคือ บูชาคุณพระพุทธ พระธรรม และพระอริยสงฆ์ จากนั้นแผ่เมตตานั่งสมาธิ บางวันท่านพระอาจารย์บุญมากก็เทศนาต่อจนถึงตี ๑ ตี ๒ ลงจากศาลาแล้วยังให้ไปนั่งสมาธิเดินจงกรมต่อเพื่อให้นอนน้อยๆ รู้จักทรมานตัวเอง มีสติอยู่กับตัวมากขึ้น ถ้าไม่เทศนาก็แยกย้ายกันไปทำความเพียร ท่านไม่ให้ลูกศิษย์อ่านหนังสืออย่างอื่น จะให้อ่านศึกษาก็แต่ นวโกวาท และพระธรรมวินัยเท่านั้น ให้แตกฉานเสียก่อน เพราะหลักปฏิบัติของท่าน ท่านจะเน้นให้ลูกศิษย์เริ่มต้นที่ศีลก่อน ครั้นเมื่อศีลสมบูรณ์ สมาธิจึงเกิดและปัญญาก็จะเกิดตามมาเอง แม้แต่เรื่องผ้าครอง (จีวร สังฆาฏิ สบง) ก็จะต้องเย็บและย้อมด้วยมือตนเอง เพราะท่านถือว่าเป็นการภาวนาอย่างหนึ่ง[๑]

---

๑ สัมภาษณ์จารย์กร จันทะบัณฑิต อายุ ๖๓ ปี จารย์วอน เคนะวงศ์ อายุ ๖๕ ปี และพ่อใหญ่คม เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

หอไตรวัดกาง

พ.ศ. ๒๔๗๘ พระอาจารย์บุญมากพาลูกศิษย์เดินทางโดยการธุดงค์เพื่อมาฟังคำอบรมแนะนำสั่งสอนจากพระอาจารย์เสาร์ ซึ่งทราบว่าพระอาจารย์เสาร์อยู่ที่ "วัดป่าสุทธาวาส" อ.เมือง จ.สกลนคร พระอาจารย์บุญมาก พร้อมด้วย พระอาจารย์กิ ธัมมุตฺตโม[๒] พระสุด สามเณร ถึง สามเณรจำปา สามเณรปุ้ย สามเณรจัน ฯลฯ รวมแล้วประมาณ ๑๐ รูป พากันเข้ากราบคารวะพระอาจารย์เสาร์ เมื่อออกพรรษาแล้ว พระอาจารย์บุญมากพร้อมพระอาจารย์กิ ฯลฯ เดินทางไปกราบนมัสการพระอาจารย์ทองรัตน์ ซึ่งจำพรรษาที่วัดธาตุศรีคูณ อ.นาแก จ.นครพนม[๓]

---

[๒] พระอาจารย์กิ ธัมมุตฺตโม วัดป่าสนามชัย อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลฯ เกิด พ.ศ. ๒๔๕๘ ณ บ้านหนองผำ แขวงจำปาสัก มรณภาพเมื่อ ๒๒ ธ.ค. ๒๕๔๒. ท่านเป็นผู้รอบรู้เชี่ยวชาญภูมิประเทศทั้งภูเขาและถ้ำในแดนลาวและแถบชายแดนภาคอีสาน

[๓] คณะศิษยานุศิษย์. "พิมพ์ถวายเนื่องในงานสมโภชหอพระไตรปิฎก หลวงปู่กิ ธัมมุตฺตโม". วันที่ ๑๓-๑๔ ธ.ค. ๒๕๔๖ ณ วัดป่าสนามชัย จ.อุบลราชธานี. บริษัท ศิลป์สยาม บรรจุภัณฑ์และการพิมพ์ : พิมพ์ครั้งที่ ๒. หน้า ๑๐-๑๑.

พ.ศ. ๒๔๗๙ พอออกพรรษาแล้ว ได้ร่วมเดินทางออกติดตาม ไปกราบนมัสการพระอาจารย์เสาร์ ที่วัดป่าอรัญญิกาวาส จ.นครพนม ซึ่งในคราวครั้งนั้น พระอาจารย์เสาร์เดินทางกลับ วัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร มาเป็นประธานในการฉลองศาลาการเปรียญของวัดป่าอรัญญิกาวาส ช่วงนั้นเป็นหน้าหนาว

ท่านพระอาจารย์กิ เล่าว่า ครั้งแรกท่านจะไปกราบคารวะท่านพระอาจารย์เสาร์ ที่วัดป่าสุทธาวาส พอดีทราบข่าวว่าพระอาจารย์เสาร์มารับถวาย "ศาลาหอแจก" ที่วัดโพนแก้ว จึงติดตามไป ปีนั้นหมอกลงหนาทึบแผ่ปกคลุมทั่วเมืองนครพนม อากาศหนาวเย็นมาก ยิ่งตอนเช้าเดินเหยียบย่ำน้ำค้างอันเย็นยะเยือกอยู่บนยอดหญ้า ฝ่าสายหมอก ลัดทุ่งไปบิณฑบาต ยิ่งหนาวเหน็บจนท้าวเป็นตะคริว ต้องอาศัยอังฝ่าเท้าด้วยกองไฟจากชาวบ้าน ที่ผิงไฟไล่ความหนาวอยู่หน้าบ้าน จนพอค่อยยังชั่ว จึงออกเดินบิณฑบาตต่อไปได้

กล่าวถึงศาลาการเปรียญหลังนี้ เป็นศาลาไม้พื้นฝากระดาน หลังคามุงแฝก ที่ชาวบ้านรวบรวมปัจจัยไปซื้อเรือนไม้เก่ามาปลูกสร้างเป็นที่พำนักฉันภัตตาหารและประกอบศาสนกิจ เมื่อเสร็จแล้วจึงพร้อมใจกันถวายเป็นสมบัติของสงฆ์โดยมีพระอาจารย์เสาร์เป็นประธานสงฆ์[๔]

หลังจากงานฉลองศาลาวัดโพนแก้วเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในท่ามกลางลูกศิษย์จำนวนมาก เป็นต้นว่า

พระเทพสิทธาจารย์ พระอาจารย์กู่ ธมฺมทินฺโน

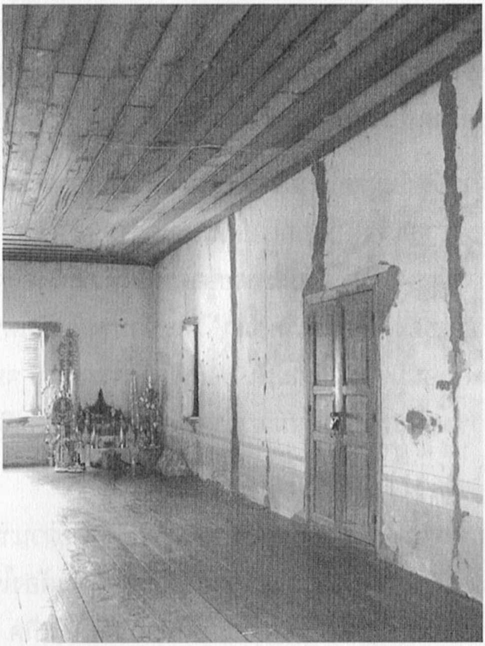
พระอาจารย์กว่า สุมโน

พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล

พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปญฺโญ

---

[๔] รศ.ดร.ปฐม-รศภัทรา นิคมานนท์. "พระครูวิเวกพุทธกิจ พระปรมาจารย์ใหญ่ฝ่ายกรรมฐาน โครงการหนังสือบูรพาจารย์ เล่ม ๕". บริษัท พี เอ ลีฟวิ่ง จำกัด : พิมพ์ครั้งที่ ๑. หน้า ๓๗๙-๓๘๒.

ภายในหอไตร

พระอาจารย์บุญมี ญาณมุนี (ชาวอำเภอสูงเนินซึ่งกลับจากไปธุดงค์ที่ประเทศพม่า) ที่มาชุมนุมคารวะพระอาจารย์เสาร์ องค์ท่านได้ปรารภที่จะกลับไปใช้ชีวิตบั้นปลายที่จังหวัดอุบลราชธานีบ้านเกิดมารดาและได้ปรึกษากันว่าทางเมืองอุบลฯ จะมีความยินดีให้การสนับสนุนหรือไม่ คณะสงฆ์เสนอขึ้นว่าควรจะปรึกษาหารือเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี และในเวลาต่อมาก็ได้รับคำตอบจากท่านเจ้าคุณพระศาสนาดิลก (เสน ชิตเสโน) วัดศรีทอง ท่านเจ้าคุณศรีธรรมวงศาจารย์ วัดสุปัฏนาราม ว่าต่างมีความยินดีให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่

พระอาจารย์เสาร์จึงได้นัดแนะให้ลูกศิษย์ของท่านไปชุมนุมรวมกันอีกครั้งเพื่อปรึกษาหารือร่วมกันทำบุญวันมาฆบูชาที่พระธาตุพนม วัดที่ท่านบูรณะไว้นั่นเอง

ครั้นถึงเวลาวันเพ็ญ เดือนสาม พ.ศ. ๒๔๗๙ คณะศิษย์ทั้งหลายทั้งใกล้ไกล ที่ทราบข่าวคราวการนัดหมายของพระอาจารย์ใหญ่ทั้งมวลต่างก็มุ่งหน้าทยอยกันมาอำเภอธาตุพนมอย่างไม่ขาดสาย

พระอาจารย์กิ ธัมมุตฺตโม เล่าว่า หลังจากที่ท่านได้กราบคารวะพระอาจารย์เสาร์ที่วัดอรัญญิกาวาสแล้ว ก็แยกย้ายกันเดินทางมาอำเภอธาตุพนมพร้อมกับคณะท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ ได้รับสะพายบาตรของท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ด้วย จนบ่าเป็นแผลพากันธุดงค์ล่องใต้เรื่อยมา ผ่านบ้านหนองจันทร์ ท่าค้อ ชะโงม บ้านกลาง นาถ่อน ดอนนาหงส์ แสนพัน หลักศิลา พระกลาง จนถึงพระธาตุพนม เห็นมีพระสงฆ์มาร่วมกันทำบุญกันมากมายหลายร้อยทำให้บริเวณวัดอ้อมแก้วแคบลงไปถนัดตา

เนื่องจากพระอาจารย์เสาร์ครองเพศบรรพชิตมายาวนานได้ ๕๗ พรรษา อายุล่วงเข้า ๗๗ ปี มีความชราภาพมากแล้ว เวลาเดินต้องใช้ไม้เท้าช่วยพยุงกายประกอบกับทางเมืองอุบลฯ ได้ตอบรับให้ท่านกลับถิ่นเกิด การชุมนุมครั้งนี้เป็นการชุมนุมใหญ่ครั้งสุดท้ายในจังหวัดนครพนม หลังจากนี้องค์ท่านก็ไม่ได้หวนกลับมาอีกเลย เวลาศิษย์ที่มีภารกิจที่ไม่สามารถติดตามไปเมืองอุบลฯ ได้ต่างพากันมารับฟังโอวาทเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะแยกย้ายกันไปประกอบสมณกิจตามแบบอย่างครรลองของพระบูรพาจารย์เจ้าต่อไป

พระอาจารย์เสาร์ได้ให้คณะศิษย์แยกย้ายกันออกเป็นหลายคณะ ศิษย์ผู้เป็นอาวุโสรับเป็นหัวหน้าแต่ละคณะพร้อมทั้งกำหนดหมู่บ้านต่างๆ ที่แต่ละคณะไปพำนักโปรดญาติโยมชาวอุบลฯ เช่น

พระอาจารย์ทองรัตน์ไปตั้งวัดจำพรรษาอยู่ที่บ้านชีทวน

พระอาจารย์บุญมากอยู่ที่บ้านท่าศาลา

พระอาจารย์ทอง อโสโก อยู่สวนงัว เพราะเคยอยู่มาก่อน

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน อยู่บ้านกุดแห่เพราะเป็นบ้านเกิด ส่วนตัวพระอาจารย์เสาร์เองนั้นจะได้ไปโปรดญาติพี่น้องที่บ้านข่าโคม บ้านเกิดของท่านซึ่งบ้าน

ข่าโคมนี้ก็อยู่ไม่ไกลกันนักกับบ้านชีทวน มีลำน้ำเซบายขวางกั้น ตั้งอยู่ห่างกันประมาณ ๘ กิโลเมตร

กองทัพพระกรรมฐาน จัดขบวนทัพออกจากธาตุพนมบ่ายหน้าไปทางทิศใต้จุดหมายปลายทางอยู่ที่เมืองอุบลฯ โดยแยกย้ายทยอยกันไปเป็นคณะย่อยๆ ด้วยเกรงว่าจะเป็นการลำบากแก่ชาวบ้านตามรายทางในการจัดหาภัตตาหารบิณฑบาต ทั้งยังได้เผยแพร่สั่งสอนอบรมศีลธรรมแก่ชาวบ้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เพราะคณะแรกผ่านไปแล้ว คณะต่อๆ มาก็ติดตามมาซ้ำอีก ชาวบ้านก็ได้มีการรับฟังธรรมจากครูบาอาจารย์หลายๆ ท่านอย่างทั่วถึง เมื่อคณะพระอาจารย์เสาร์เดินทางถึงเมืองอุบลฯ ได้เข้าพำนักรวมกันที่วัดบูรพารามซึ่งยังเป็นที่เงียบสงัดอยู่ท้ายเมืองอุบลฯ ณ วัดบูรพารามแห่งนี้ ที่สามเณรพุทธ (หลวงพ่อพุทธ ฐานิโย) ได้ประจำพำนักอยู่ก่อนแล้ว จึงเป็นโอกาสได้กราบคารวะรับฟังธรรมโอวาทจากพระบูรพาจารย์ใหญ่โดยใกล้ชิด กับทั้งยังได้ติดตามองค์ท่านที่บ้านข่าโคมอีกด้วย[๕]

พ.ศ. ๒๔๘๑ เมื่อออกพรรษา พระอาจารย์บุญมากพร้อมพระอาจารย์กิ เดินธุดงค์กลับจำปาสัก การกลับถิ่นมาตุภูมิครั้งนี้ ท่านพระอาจารย์บุญมากได้เผยแพร่พระธรรมแนวทางการประพฤติปฏิบัติตามแบบแผนของหลวงปู่เสาร์ มีผู้ศรัทธามากมาย น้อมตัวเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะอย่างแท้จริง พระอาจารย์บุญมากพร้อมพระอาจารย์กิ สร้างสำนักสงฆ์ป่าสาลวัน ต.หนองผำ[๖]

พ.ศ. ๒๔๘๓ พระอาจารย์เสาร์ปรารภกับพระอาจารย์ทองรัตน์ว่า ท่านจะไปทำบุญให้อุปัชฌาย์ ที่เมืองโขง แขวงจำปาสัก อุปัชฌาย์ของท่านคือ ท่านพระครูสีทา โชติปาโล หรือ พระครูสีทันดรคณาจารย์ อดีตเจ้าคณะใหญ่แห่งสีทันดรเขตเมืองไทย แขวงนครจำปาสัก

---

๕ ชมรมพุทธศาสน์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. “พระอาจารย์เสาร์ กันตสีโล”. บริษัท พิมพ์สวย จำกัด. หน้า ๑๒๕-๑๓๓.

๖ อ้างอิงเชิงอรรถ ๓.

พ.ศ. ๒๔๘๔ ก่อนเข้าพรรษา พระอาจารย์บุญมากปรารภกับพระอาจารย์กิว่าอยากให้ขึ้นมาเรียนปริยัติธรรม เพราะไทยไปปกครองจำปาสักแล้ว พระภิกษุสามเณรยังไม่รู้หนังสือไทย พระอาจารย์กิจึงเดินธุดงค์มาพักเรียนและสอบนักธรรมตรีที่ ต.ทรายมูล (ปัจจุบันเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดยโสธร) ขณะนั้นพระอาจารย์เสาร์เริ่มอาพาธ และได้ให้พระอาจารย์ทองรัตน์กับพระอาจารย์บุญมากมาที่บ้านแก่งยาง[๗]

พ.ศ. ๒๔๘๕ หลวงปู่เสาร์ได้ให้พระอาจารย์ทองรัตน์ พระอาจารย์บุญมากจำพรรษาที่บ้านแก่งยางเมื่อออกพรรษา หลวงปู่เสาร์ได้จัดพิธีวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างวัดป่าเทพบุรมย์ (พระอาจารย์บุญมากดำเนินงานสานต่อทำการก่อสร้างตามเจตนารมณ์) พระอาจารย์ทองรัตน์พร้อมคณะได้เดินเท้าต่อไป และพระอาจารย์กิ กับ พระอาจารย์บุญมากแยกเดินทางไปต่างหาก โดยมีจุดพักที่บ้านห้วยสาหัว ขณะนั้นหลวงปู่เสาร์และพระอาจารย์ดี ไปทำบุญที่วัดดอนฮี แล้วจึงมาพักอยู่ที่ภูหม้อออม ห่างจากจำปาศักดิ์ ๒ กิโลเมตร พระอาจารย์บุญมากจึงกลับมาที่วัดป่าสาลวันเพื่อจัดหาเรือ พระอาจารย์กิ มาที่ดอนไซเพื่อเตรียมที่พักถวาย การจัดหาเรือล่าช้ามากเนื่องจากเป็นเรือพ่วงและต้องหาคนแจวถึง ๔ คน จนถึงเดือนสามเพ็ญแล้วยังล่องเรือไปไม่ถึง ขณะนั้นพระอาจารย์เสาร์อาพาธหนักขึ้น คณะลูกศิษย์จึงขอความช่วยเหลือจากข้าราชการตำรวจช่วยนำเรือมาส่งผ่านทางดอนนางคอยด้านตะวันออก เป็นวันเดียวกันกับอาจารย์บุญมากร่องเรือมารับหลวงปู่ ก็ได้ไปรับอาจารย์กิที่ดอนไซก่อนแล้วล่องเรือผ่านดอนนางคอยฝั่งตะวันตกจึงเป็นเหตุให้ไม่เจอกัน และพระอาจารย์เสาร์ได้พักที่วัดอำมาตยาราม แล้วจึงมรณภาพลง เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ สิริรวมอายุได้ ๘๓ ปี ๖๓ พรรษา จึงได้ตั้งสรีระท่านหลวงปู่เสาร์ให้โยมทางจำปาสักทำบุญได้สามคืน หลังจากนั้นได้เอาสรีระท่านกลับอุบลฯ โดยพระอาจารย์ทองรัตน์และพระอาจารย์บุญมากเป็นผู้นำคณะมา อุปัชฌาย์เม้า จัดทำหีบไม้

---

[๗] อ้างอิงเชิงอรรถ ๓.

ตะเคียนถวายองค์ท่านกลับอุบลฯ เมื่อนำสรีระท่านมาถึงวัดบูรพาได้ทำบุญเตรียมงานต่างๆ ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๖ เมษายน ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ จึงได้ทำการถวายพระเพลิงสรีระองค์ท่าน โดยมีพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต เป็นองค์ประธานงาน มีพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็นผู้ดำเนินงาน ในงานมีคณะสงฆ์และฆราวาสมาร่วมเป็นจำนวนมากจนวัดบูรพาที่เคยกว้างกลับเนืองแน่นไปด้วยคน หาทางเดินแทบไม่ได้ หลังเสร็จงานถวายพระเพลิงสรีระองค์ท่านแล้ว พระอาจารย์ทองรัตน์และคณะได้ไปพักที่วัดเทพบุรมย์พร้อมกับพระอาจารย์บุญมาก อยู่ระยะหนึ่งแล้วออกธุดงค์ต่อไปหลายหมู่บ้านด้วยกัน[๘]

สำหรับในประเทศลาว พระอาจารย์ทองรัตน์ได้วางรากฐานแห่งการปฏิบัติพระกรรมฐานไว้ โดยที่วัดภูมะโรง นครจำปาสัก และมีศิษย์สืบทอดมรดกธรรมต่อมา คือ พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ และพระอาจารย์กิ ธัมมุตฺตโม ซึ่งได้ติดตามปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่ใหญ่เสาร์และหลวงปู่มั่น[๙]

พ.ศ. ๒๔๙๕-๒๔๙๘ บนสถานที่ภูพร้าว

จากลิขิตบันทึก **พระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล)**[๑๐] เขียนว่า เมื่อก่อนธรรมชาติยังอุดมสมบูรณ์ ธรรมชาติของภูเขาลูกนี้ มีพิเศษ แปลก คือมีหินคล้ายลูกมะพร้าวเต็มไปหมด ทุบออกมาจะมีฝุ่นหรือเม็ดหินใสแวววาวระยับคล้ายเพชร-พลอย ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นหินศักดิ์สิทธิ์ เอาไปรักษาโรค เรียกมะพร้าวฤษีทำเอาไว้ จึงเรียกเขาลูกนี้ว่า **"ภูพร้าว"** ต่อมาคนมาเก็บเอาไปขายลูกละ ๒-๓ ร้อยบาท จนหมด

---

[๘] คณะเหลนศิษย์ ๒๕๔๖. "มณีรัตน์" ปาปิรุส พับลิเคชั่น : พิมพ์ครั้งที่ ๒. หน้า ๑๓๐-๑๔๑.

[๙] อ้างอิงเชิงอรรถ ๔.

[๑๐] พระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล) วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว ต.ช่องเม็ก อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี เกิด พ.ศ. ๒๔๙๓ ณ บ้านห้วยไผ่ ต.กุดชมภู อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี มรณภาพเมื่อ ๒๑ ก.ค. ๒๕๔๙.

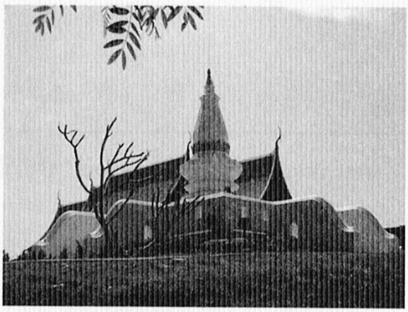
พระครูกมลภาวนากร พระอาจารย์กิ ธมฺมุตฺตโม

พระครูกมลภาวนากร

อุโบสถวัดสิรินธรวรารามภูพร้าว

เจดีย์พระครูกมลภาวนากร

ท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ ท่านเป็นศิษย์ผู้ใหญ่ในหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เป็นพระสุปฏิปันโนรูปสำคัญ ที่ถวายชีวิตมอบแก่พรหมจรรย์ เที่ยวประกาศพระศาสนาไปตามภูเขาต่างๆ ที่มีหมู่บ้าน ซึ่งล้วนเป็นคนยากจนในถิ่นทุรกันดารและยังเป็นมิจฉาทิฏฐิ ถือลัทธินอกพระพุทธศาสนา คือการนับถือผีสางเทวดา-อารักษ์ ให้หันเข้ามาถือไตรสรณคมน์ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ดำรงตนเป็นสัมมาทิฏฐิ คือถือศีล ๕ ประการ ซึ่งเป็นศีลที่ทำให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ และดำรงความเป็นมนุษย์ไว้มั่นคงตลอดทุกภพทุกชาติ ไม่พลาดพลั้งจากมนุษย์กลายเป็นเดรัจฉาน ที่เรียกว่าขาดทุนความเป็นมนุษย์ ท่านเคยเล่าว่า ไปอยู่ในหมู่บ้านหนึ่ง ๕๐๐ หลังคาเรือน ที่นับถือผีสางเทวดา มีการฆ่าสัตว์ ประพฤติผิดในกาม เป็นนักเลงสุราทั้งหมู่บ้าน ท่านอยู่ ๕ ปี โปรดโยม คือช่วยเหลือได้ ๕ หลังคาเรือนใน ๕๐๐ มีลูกศิษย์ถามว่าเมื่อเขาไม่เลื่อมใสศรัทธา ท่านอาจารย์ไปทนลำบากช่วยเหลือเขาทำไม ถิ่นอื่นที่อื่นที่เขาเลื่อมใสอาราธนานิมนต์ให้ท่านอาจารย์ไปโปรดไปอยู่กลับเขามีมากมาย ท่านบอกว่า *ข้าวไม่นึ่ง น้ำในบ่อลึกกินดื่มไม่ได้* การทำบุญทำกุศลอะไรจะประเสริฐยิ่งไปกว่าเพียรให้มนุษย์ที่หลงทาง ให้เขารู้ทางที่เขาจะไปได้ถูกต้องหรือเขากำลังจะถูกประหาร เราเพียรพยายามช่วยเหลือไถ่ถอนเขาให้พ้นจากการประหารทั้งครอบครัว ให้รอดตายจากเพชฌฆาตคือโมหะมาร ให้พ้นจากความเห็นผิดกลับเป็นความเห็นชอบ มนุษย์เราตายได้หลายวิธี แต่ตายจากคุณความดี บุญกุศล เป็นการตายที่ไร้ค่าและสูญเปล่า เมื่อมีศีล มีคุณความดีที่กระทำแล้วให้ตน ให้โลกจะเป็นผู้ไม่ตาย ที่เราอดทนทั้งที่ตนลำบาก ก็เพราะเราเมตตาสงสารคนที่หลงทำบาป สร้างกรรมที่ไม่ดี แม้เขาจะมั่ง จะมี กินได้ เดินได้ ที่จริงความจริงนั้นเขาตายแล้ว และกำลังจะตาย คือตายจากความดีที่เป็นกุศล และกำลังจะคิดทำแต่สิ่งเป็นอกุศล นั่นคือคนกำลังจะตาย คือกำลังจะตายจากความเป็นมนุษย์ เป็นคำเทศนาบางตอนที่ท่านได้ให้ข้อคิดแก่ศิษย์เอาไว้ พื้นเพท่านบ้านเกิด ท่านเป็นคนฝั่งลาวจำปาสัก ร่วมกับท่านพระอาจารย์กิ ประธานสงฆ์วัดป่าสนามชัย พระอาจารย์กิ เป็นศิษย์ของท่าน พระอาจารย์บุญมาก และพระอาจารย์สายวัดป่าบ้านหนองยาว อ.เดชอุดม

ท่านพระอาจารย์บุญมาก ท่านขึ้นมาเผยแผ่อบรมสมาธิทางฝั่งไทย ท่านได้มาพักปักกลดที่ภูพร้าวแห่งนี้ ในราวปี พ.ศ. ๒๔๙๗-๙๘ ถึง ๒๕๑๖ ท่านได้มาขอบิณฑบาตสถานที่บนภูพร้าวนี้เป็นวัดจากทางหน่วยทหาร จากทางราชการนายอำเภอพิบูลมังสาหาร ในราวปี พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๑๔ ขณะกำลังมีการสำรวจระดับที่จะสร้างเขื่อนสิรินธร ทางหน่วยทหาร-ทางราชการอำเภอ จึงให้ตั้งชื่อวัดเป็น **วัดสิรินธรวราราม** ซึ่งมีหลักฐานในแผนที่ทางทหาร ท่านได้สร้างศาลาขึ้นหลังหนึ่งไม่ใหญ่นัก พอเป็นที่พักรับรองญาติโยม ซึ่งได้หมดสภาพสูญสลายไปนานแล้ว ซึ่งได้สร้างจำลองของเดิมท่านไว้แทนหลังหนึ่งที่เห็นอยู่นี้ ท่านได้จากสถานที่แห่งนี้ไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ และท่านก็ได้มรณภาพลงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ที่ภูมะโรงวัดในถิ่นกำเนิดบ้านเกิดท่าน

สถานที่ภูพร้าวแห่งนี้เป็นที่ท่านอธิษฐานและรู้ด้วยญาณ ท่านได้ปรารภกับศิษย์ไว้ว่า “เธอคอยดูต่อไปในอนาคต จะมีผู้มีบุญจะมาบำเพ็ญบารมีของเขาให้เต็มบริบูรณ์ เขาจะมาสร้างสถานที่แห่งนี้ให้รุ่งเรือง จะมีพระสงฆ์ อุบาสก-อุบาสิกา จำนวนมากมาในสถานที่แห่งนี้ ปราชญ์บัณฑิตจะแวะมาพักอาศัยมิได้ขาด”

การทำบุญ กุศลในครั้งนี้ วันนี้ ทุกท่านควรภูมิใจสิ่งที่ท่านปรารภเมื่อร่วม ๕๐ ปีมาแล้วเป็นจริงตามนั้น ขออนุโมทนา กลับคณะศรัทธา ผู้มีบุญได้มาบำเพ็ญบารมีตามนั้นแล

เกล็ดสาระจากพระครูกมลภาวนากร

ครูบาอาจารย์บุญมาก ซึ่งเป็นศิษย์ของครูบาอาจารย์ทองรัตน์ อยู่ที่ภูมะโรง แขวงจำปาสัก ประเทศลาว วันหนึ่งได้ทราบข่าวว่าครูบาอาจารย์ทองรัตน์จะไปเยี่ยม จึงได้ให้พระเณรเก็บกวาดทำความสะอาดสถานที่ให้เรียบร้อย เพื่อต้อนรับครูบาอาจารย์ทองรัตน์ และได้ให้โยมซื้อน้ำหอมมาพรมตามกุฏิและที่อาสนะรองรับเพื่อให้เกิดความหอม ทั้งๆ ที่รู้ว่าครูบาอาจารย์ทองรัตน์ท่านเน้นหนักมากเรื่องนี้ จะเป็นการลองหรืออย่างไรนั้นไม่สามารถทราบได้

เมื่อครูบาอาจารย์ทองรัตน์มาถึงได้เข้าไปรับย่าม ล้างเท้าให้ท่าน และนำนิสีทนะท่านไปปูทับอาสนะที่จัดไว้แล้ว เมื่อครูบาอาจารย์ทองรัตน์ท่านได้ไปถึงกำลังก้มกราบพระประธานอยู่นั้น ท่านได้กลิ่นน้ำหอมขึ้น ท่านจับผ้านิสีทนะได้พร้อมกับพูดในเชิงดุว่า "พระนี่มันบ่ฮู้จัก หยั่งตั๋ว อยู่ไกลหมู่ไกลพวก เฮ็ดไปมะลำมะลอยนี่" (พระนี่ไม่รู้จักอะไร อยู่ไกลหมู่คณะ ไกลครูบาอาจารย์ อยากทำอะไรก็ไม่คำนึงถึงพระธรรมวินัย) และได้เดินลงกุฏิไปปูผ้านิสีทนะที่ใต้ร่มไม้ครูบาอาจารย์บุญมากจึงได้ไปกราบท่านและแกล้งกราบเรียนท่านว่า "ขอโอกาสขะน้อย โยมเขามีศรัทธาสร้างกุฏิใหม่ จึงอยากให้ครูบาอาจารย์ได้อนุโมทนาตามประเพณีเขาให้แน่" ครูบาอาจารย์ทองรัตน์ฉุกคิดชั่วขณะแล้วพูดเรื่องอื่นต่อไป

"การทำให้ดูดีกว่าพูดให้ฟัง" เป็นการสอนที่ครูบาอาจารย์ชอบใช้กับลูกศิษย์ เพราะการใช้คำพูดบางครั้งบางสถานการณ์อาจดูไม่เหมาะสม แต่ถึงอย่างไร การเตือนหรือการให้สติ ก็เพื่อมุ่งประโยชน์ต่อผู้ถูกเตือนเพราะความผิดพลาด ถ้าดูเองแก้ไขเอง บางครั้งอาจมองเห็นไม่ทั่วถึงทุกอย่าง ครั้งหนึ่งครูบาอาจารย์ชา วัดหนองป่าพง ซึ่งอยู่ในย่านที่ใกล้ความเจริญ ท่านจะกลัวลูกศิษย์เพลิดเพลินในเอกลาภหรืออย่างไรไม่อาจทราบได้ ได้ไปกราบครูบาอาจารย์บุญมากที่ภูมะโรง ประเทศลาว ปกติของครูบาอาจารย์บุญมากท่านชอบลองชอบทดสอบถึงความรอบคอบในธรรมวินัยต่างๆ ท่านทราบว่าครูบาอาจารย์ชา เป็นพระที่ละเอียดในธรรมวินัยรูปหนึ่ง ท่านจึงได้จัดกุฏิรกรุงรังไม่เหมือนกับที่เคยทำในปกติ ที่เคยนุ่งห่มผ้าแก่นขนุนก็เก็บผ้านั้นไว้ทำผ้าสีเหลืองสีขาวที่ไม่ได้ย้อมมานุ่ง นำสบงมาห่มแทนจีวร แล้วนั่งสูบบุหรี่มวนโตๆ พร้อมเคี้ยวหมากให้หกเรี่ยราดเต็มไปหมดไม่เหมือนกับที่เคยปฏิบัติมาทุกวัน เมื่อครูบาอาจารย์ชาไปถึงไม่รู้ว่าจะกราบลงตรงไหน เพราะมีแต่ของ ฝุ่นเต็มไปหมด ครูบาอาจารย์ชาได้พูดเชิงตำหนิว่า "โอ้ยครูบาอาจารย์จักเฮ็ดจังได๋ เฮ็ดบ่ให้ลูกศิษย์เอาแบบอย่างได่" (โอ้ยพระอาจารย์ไม่ทราบยังไร ทำไมให้ลูกศิษย์เอาเป็นตัวอย่างได้) ครูบาอาจารย์บุญมากเลยพูดขึ้นว่า "โอ้ยจักสิเฮ็ดจังได๋แล้ว แนวพระบ้านนอกคอกนาสิเลือกไซ่ เลือกสอยคืออยู่ในเมืองมันกะบ่ได๋แหล๋ว" (โอ้ยไม่รู้จะทำอย่างไรอยู่ตามชนบทจะ

เลือกใช้เลือกสอย เหมือนกับอยู่ในเมืองมันก็ทำไม่ได้) มีอีกคราวหนึ่งครูบาอาจารย์บุญมากมาเยี่ยมครูบาอาจารย์กิที่วัดป่าสนามชัย อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี ปกติครูบาอาจารย์กิท่านไม่ชอบแปรงฟัน ทำให้มีกลิ่นปากเวลาไปพูดกับคนที่ไปร่วมเสวนาด้วย ทำให้เกิดความรังเกียจ เมื่อครูบาอาจารย์บุญมากกลับไปไม่นานได้ฝากไม้เจีย ที่พระใช้เป็นแปรงสีฟัน และยาสีฟันมาให้ครูบาอาจารย์กิ พร้อมมีจดหมายว่า "ท่านกิให้ช่วยใช้ด้วย" พอกะว่าจะหมดจะฝากมาอีกทำอยู่อย่างนั้นหลายครั้งจนครูบาอาจารย์กิยอมใช้"[๑๑]

พระครูอรัญกิจโกศล (หลวงปู่พุทธา พุทฺธจิตฺโต) เจ้าอาวาสวัดป่าหนองยาว อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

หลวงปู่พุทธา ท่านเมตตาเล่าให้ฟังว่าปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ท่านพระอาจารย์ปู่สาย จารุวัณฺโณ ได้พาคณะศิษยานุศิษย์ไปสัมผัสและศึกษาข้อวัตรปฏิบัติธรรมกับพ่อแม่ครูบาอาจารย์ที่ภูมะโรง พักอยู่ประมาณ ๓ - ๔ คืน พระอาจารย์สายได้บอกกับอาตมาว่า

"ท่านพุทธา ให้เธอไปบีบนวดพ่อแม่ครูบาอาจารย์ (พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปญฺโญ) ในระหว่างบีบนวดนั้นให้ท่านทำจิตใจให้ปกติที่สุด ให้สงบที่สุดทำถวายเป็นอาจาริยะคาราวะกา เวลาท่านถูกสัมผัสในการนวดหนักๆ เข้า ท่านจะนิ่งเธออย่าคิดเอาเองว่าท่านหลับแล้ว และอย่าละทิ้งความเพียรเสีย ในขณะเดียวกันท่านจะใช้โสตประสาทหรือจิตตะของท่านเฝ้ามองพฤติกรรมเธออยู่ตลอดเวลาให้ทำด้วยความเคารพไปเรื่อยๆ หากเวลาใดที่ท่านขยับบ่อยๆ คือท่านต้องการอยากให้บีบอีกไม่น้อยชั่วโมงอาจจะเป็น ๒ - ๓ ชั่วโมงก็ได้ เป็นการหยั่งดูว่าเธอมีความเพียรมากแค่ไหน"

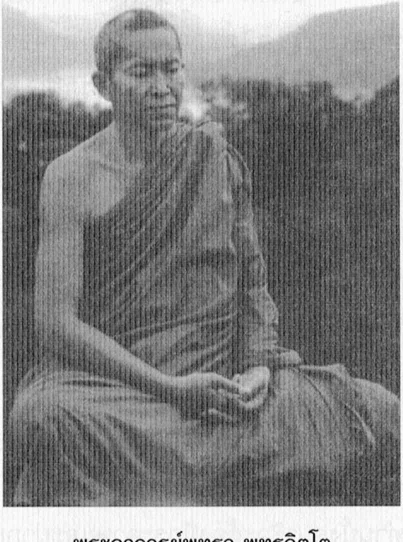
[๑๑] อ้างอิงเชิงอรรถ ๘.

พระอาจารย์บุญมากกับพระพุทธรูปเสี่ยงทาย

พระอาจารย์สาย จารุวณฺโณ

พระอาจารย์พุทธา พุทฺธจิตฺโต
ลูกศิษย์หลวงปู่สาย

อาตมาจึงทำตามที่หลวงปู่สายบอกทุกประการ หลังจากบีบนวดถวายจนเวลาผ่านไปพอสมควร ท่านจึงได้ลุกขึ้นมาถามอาตมาว่า *"ศิษย์วัดหนองยาวภาวนาเป็นหรือยัง"*

อาตมาจึงตอบกลับไปว่า *"ขอกราบไหว้ครูบาอาจารย์ที่เคารพยิ่ง กระผมเป็นภิกษุใหม่ ประสบการณ์ใหม่พึ่งเริ่มการภาวนาก็มีระแคะระคายเกิดปีติขึ้นบ้างจากการพิจารณาอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ขอวอนไหว้ให้ครูบาอาจารย์ช่วยอบรมสั่งสอนชี้แนะกระผมด้วย"*

ท่านจึงได้บอกกับอาตมาว่า *"เรื่องภาวนาไม่ยากหลอกแต่เธอจะทำถึงขั้นนั้นหรือเปล่า คือถ้าจิตฟูหรือจิตฟุ้งให้ข่มมันเอาไว้ จิตจมให้ยกมันขึ้นมา จิตเป็นกลางให้ประคองไว้ให้ใช้กุสโลบายของตัวเธอเองว่าต้องทำอย่างไร"*

พอถวายนวดท่านเสร็จจึงได้ถอยออกมา จากนั้นได้เดินทางไปกราบนมัสการพระอาจารย์กิ ธมฺมุตฺตโม ที่บ้านหนองผำ ขณะนั้นพระอาจารย์กิยังไม่ได้ขึ้นมาอยู่เมืองไทย คณะทั้งหมดจึงได้เดินทางกลับเมืองไทย

ปีพ.ศ. ๒๕๑๑ พระอาจารย์บุญมากขึ้นมาเยี่ยมที่เมืองไทยพักที่วัดป่าหนองยาว อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี และท่านพระอาจารย์บุญมากได้นำพระพุทธรูปองค์หนึ่งติดมาด้วยท่านเรียกพระเสี่ยงทายนี้ว่า "พระคุณเจ้า" ถ้าใครอยากรู้อะไรก็มายก ถ้าถามอะไรแล้วอธิษฐานให้เบา เวลายกองค์พระก็จะเบา จนคนที่ยกแทบจะหงายหลัง แต่ถ้าอธิษฐานให้หนักแล้วองค์พระก็จะหนักเหมือนกับภูเขา วันหนึ่งมีช่างภาพเข้ามาในวัดและเห็นท่าน จึงได้พูดขึ้นว่า *"หลวงพ่อกระผมขอถ่ายรูปหน่อยนะครับ"* จากนั้นก็ถ่ายรูปท่านอยู่พักหนึ่ง ถ่ายจนฟิล์มหมดม้วนแล้วจึงเลิกถ่าย แต่พอเมื่อไปล้างฟิล์มกลับไม่พบอะไรเลย เพราะว่าช่างภาพคนนั้นถือวิสาสะถ่ายรูปท่านโดยที่ท่านยังไม่อนุญาตนั่นเอง

ท่านจะมีนิสัยอยู่อย่างหนึ่งคือ เวลาที่ท่านจะประกอบพิธีกรรมอะไรก็ตามเป็นงานพิธีมงคลต่างๆ ท่านจะต้อง **"สัคเค"** (สวดชุมนุมเทวดา) เวลาที่ท่านนั่งสมาธิจะต้องมีกระดาษและปากกาไว้ข้างๆ เสมอ เพื่อจดข้ออรรถข้อธรรม

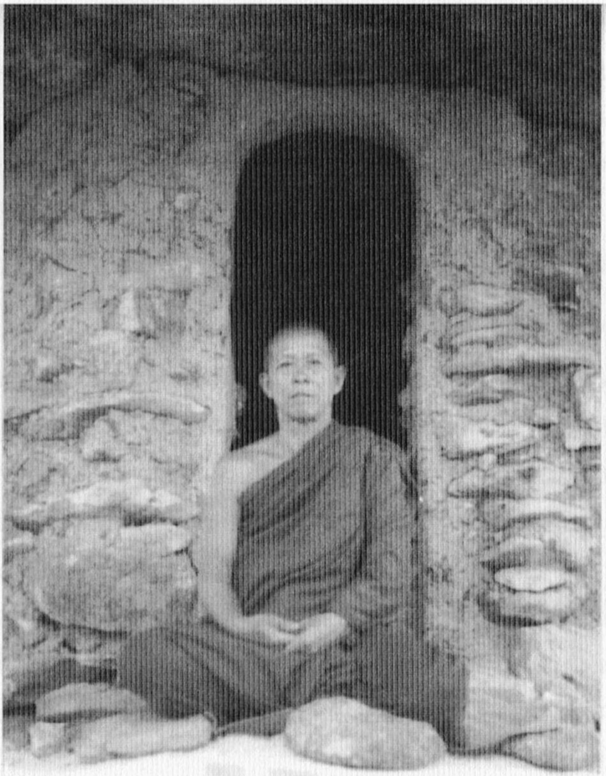
ที่เกิดขึ้นในขณะเวลาที่กำหนดสมาธินั้น ครั้งหนึ่ง ได้มีโยมผู้หญิงชาวอำเภอพิบูลมังสาหารเข้าไปกราบท่านที่วัดภูมะโรง เพราะทราบมาว่าท่านเป็นคนมีบุญมาก เหล่าเทวดาตามรักษาคุ้มครองถึง ๒๗ องค์ ผู้หญิงคนนั้นพูดว่า *"ถ้าเทวดาเยอะขนาดนั้นก็ช่วยโผดผายข้าน้อยแน (ขอหวย)"* ท่านจึงพูดเป็นกลอนเกี่ยวกับตัวอีแร้ง พอผู้หญิงคนนั้นได้ยินจึงได้ไปซื้อหวยที่เกี่ยวกับตัวอีแร้งต่อมาจึงได้ถูกหวย พอได้เงินใช้แก้ปัญหาไป

พระอาจารย์บุญมาก ปรารภขึ้นว่า "ลูกศิษย์วัดหนองยาวโปรดฟังและบอกต่อกันไปเรื่อยๆ ว่า วันหนึ่งข้าพเจ้านั่งอยู่ที่ท่าน้ำภูมะโรงได้มีชายแก่คนหนึ่งเดินขึ้นจากท่าน้ำ เข้ามากราบแล้วบอกว่าตัวเขาเป็นวิญญาณของพญาเมืองฮาน เมืองฮานเป็นเมืองเมืองหนึ่งของลาวสมัยนั้นใช้กฎหมายอาญาสิทธิ์ราชกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายได้ทำความผิดหนักหนาจนต้องตกขุมนรกอเวจีขุมนรกที่เขาอยู่เป็นขุมนรกที่ใหญ่มากเป็นเปลวไฟเร่าร้อนและเขาได้ถูกเปลวไฟนั้นเผาอยู่ตลอดเวลาแต่เมื่อคราใดที่พระผู้ปฏิบัติในสายกัมมัฏฐานนั้นช่วยอุทิศส่วนกุศลแผ่เมตตาให้ เปรียบดังละอองฝนช่วยดับความเร่าร้อนจากไฟนรกนั้นให้พอทุเลาขึ้นได้ ดังนั้นขอให้พระสงฆ์ทั้งหลายช่วยกัน อย่าได้ลืมบำเพ็ญกุศลผลบุญแผ่เมตตาจิตสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยเถิด"

เกล็ดสาระจากพระอาจารย์กิ ธัมมุตฺตโม

พระอาจารย์กิ ธัมมุตฺตโม เป็นชาวจำปาสัก บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพัทธสีมาวัดห้วยเงินแขวงจำปาสักและเป็นที่เมตตาของพระอาจารย์บุญมาก

พระอาจารย์กิได้ญัตติเป็นธรรมยุต ณ พัทธสีมาวัดโพธิสมพร จ.อุดรธานี มีฉายาใหม่ว่า ธัมมุตฺตโม ได้ธุดงค์ไปตามป่าเขาลำเนาไพรทั้งไทยและลาว พระอาจารย์กิมีความเคารพในพระอาจารย์บุญมากเป็นอย่างยิ่งถือเสมือนว่าเป็นผู้ชักนำให้เข้าสู่พระธรรมยุต เมื่อธุดงค์จากป่าเขาลำเนาไพรก็จะแวะนมัสการพระอาจารย์บุญมากอยู่เป็นประจำ

พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ เป็นผู้พาพระอาจารย์กิมากราบนมัสการพระอาจารย์เสาร์ที่นครพนม โดยมีพระอาจารย์ทองรัตน์นำเข้าฝากตัวกับพระอาจารย์เสาร์อีกที ทั้งพระอาจารย์บุญมากและพระอาจารย์ทองรัตน์ต่างก็เป็นพระธุดงคกรรมฐานศิษย์ของพระอาจารย์เสาร์ ที่ได้รับการยกย่องจากพระอาจารย์เสาร์ว่า ทั้งสององค์นี้มีวาสนาเอาตัวรอดได้แปลว่าบรรลุภูมิจิตภูมิธรรมขั้นใดขั้นหนึ่งแล้ว ก่อนที่พระอาจารย์บุญมากจะได้มรณภาพ ท่านได้สร้างต้นผ้าป่าไม้ต้นหนึ่ง โดยร่วมกันกับญาติโยมจำนวน ๒๙ คนและสามเณร ๑ รูป ถ้ารวมทั้งพระอาจารย์บุญมากด้วยก็เป็นจำนวน ๓๑ ท่านด้วยกัน ที่สร้างต้นผ้าป่านี้

ต้นผ้าป่าหรือต้นบังสุกุลนี้ สร้างไว้บนยอดเขาแห่งหนึ่ง ณ ชายแดนไทย-ลาว แต่ไม่ได้ระบุไว้ว่า เป็นภูเขาอะไร? อยู่ตรงไหน? พระอาจารย์บุญมากได้บอกกับพระอาจารย์กิไว้ว่า (บอกก่อนมรณภาพ) ต้นผ้าป่านี้ใครมีวาสนาก็จะไปพบเอง โดยพระอาจารย์บุญมากได้ตั้งจิตอธิษฐานไว้ ขอให้ทวยเทพในภูเขาช่วยปกปักรักษาต้นผ้าป่าไว้ให้ดีและยังได้อธิษฐานขอให้บรรดาเสือโคร่งในป่าในภูเขาอย่าได้ทำอันตรายกับผู้เดินทางมาแสวงบุญในภูเขาลูกนั้น ขอให้เสือโคร่งทุกตัวช่วยคุ้มครองรักษาต้นผ้าป่าด้วยเช่นกัน หากผู้มีวาสนาเดินทางมาถึงภูเขาแล้ว ขอให้เสือโคร่งจงเป็นผู้นำทางผู้นั้นไปยังต้นผ้าป่า

พระอาจารย์กิ เล่าว่า ประมาณหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไม่นาน อาตมาได้ออกเที่ยวธุดงค์จากวัดบ้านหนองผำ จำปาสัก มีสามเณรติดตาม ๕ รูป และเด็กวัด ๑ คน วันที่ออกเที่ยวธุดงค์ตรงกับเดือนยี่ เดินธุดงค์เข้าป่าเข้ามาตามชายแดนไทย-ลาว เขตติดต่อระหว่างจำปาสักกับอำเภอบุณฑริกและอำเภอพิบูลมังสาหาร ประเทศไทย วันหนึ่งมาถึงภูอีด่าง หลังจากฉันจังหันเช้าแล้วก็บอกกับชาวบ้านที่ตีนภูอีด่างว่า อาตมาและลูกศิษย์ที่ติดตามมาจะขึ้นไปบำเพ็ญสมณธรรมบนภูอีด่าง ขอให้ชาวบ้านช่วยบอกเส้นทางขึ้นสู่ยอดเขาให้ด้วย ชาวบ้านได้ยินดังนั้นก็ตกใจ ต่างร้องห้ามไว้อย่าขึ้นไปเพราะภูอีด่างเป็นดงช้างดงเสือที่ดุร้ายมาก นอกจากเสือชุกชุมแล้วบนยอดภูอีด่างยังมีโขลงช้างใหญ่จำนวนเกือบ ๒๐๐ เชือกมาชุมนุมกันอยู่ที่นั่น ก่อนที่โขลงนี้จะเดินทางลงไปยังแดนเขมรต่ำในเดือนสามเดือนสี่ เพื่อไปหากิน บ้านหัวนาและบ้านเชียงโคก ที่อยู่เชิงภูอีด่างนี้ ชาวบ้านเป็นพรานล่าสัตว์และหาของป่าจึงมีความรู้ดีในเรื่องธรรมชาติของสัตว์ป่า พวกชาวบ้านยังได้บอกอีกว่า ระยะนั้น เป็นระยะเดือนอ้ายเดือนยี่ ธรรมชาติของเสือโคร่งจะขึ้นไปเที่ยวเล่นสนุกกันอยู่ตามหลังภู (ยอดเขา) ถ้าพระอาจารย์กิพาลูกศิษย์ขึ้นไปตอนนี้ ต้องเจอเสือเป็นฝูงแน่ๆ

พระอาจารย์กิ พาสามเณรและศิษย์วัดไต่ขึ้นเขาเมื่อเวลา ๘ โมงเช้า กว่าจะขึ้นไปถึงบริเวณหลังเขาต้องใช้เวลาปีนป่ายอยู่ถึง ๘ ชั่วโมง คือขึ้นไปถึงพะลานหินใกล้หลังเขาในเวลาบ่าย ๔ โมง เป็นพะลานหินที่มีบริเวณกว้างขวาง

มีแอ่งน้ำใสสะอาด เหมาะที่จะเจริญสมณธรรม พระอาจารย์กิเล่าว่า "นานหลายปีมาแล้ว อาตมาเคยขึ้นมาบำเพ็ญสมณธรรมบนภูอีด่างนี้กับหลวงปู่องค์หนึ่ง จึงพอที่จะคุ้นเคยสถานที่แห่งนี้อยู่" ยอดเขาที่เทลาดเรียกกันว่าส้วมท้าวส้วมนาง สามเณรเห็นแสงเรื่อเรือง พระอาจารย์กิมองไปก็เห็นเป็นต้นไม้ขึ้นอยู่บนกองหิน เป็นต้นไม้ที่ตกแต่งคล้ายต้นเทียนหรือต้นผ้าป่า แปลกใจเมื่อเห็นเสือโคร่งตัวใหญ่หมอบอยู่ อาตมาจึงพาสามเณรเดินลงไปทางผาขาดบนยอดเขาแห่งนั้น ไปดูต้นไม้ต้นนั้น พอไปถึงก็หวนระลึกได้ว่า "นี่เป็นต้นผ้าป่าหรือต้นบังสุกุลที่พระอาจารย์บุญมากได้มาสร้างไว้นานหลายปีแล้ว" เสือฝูงนี้จะต้องเป็นเสือที่พระอาจารย์บุญมากอธิษฐานจิตสั่งให้พวกมันคอยเฝ้าดูแลต้นผ้าป่า มันเรื่องแปลกประหลาดที่ว่าบนยอดเขาบริเวณผาขาดนั้น กระแสลมแรงมากใบไม้ที่ร่วงหล่นอยู่จะถูกลมพัดลงไปตกเหวหมด บริเวณนั้น จึงไม่มีใบไม้หล่นอยู่สักใบ สะอาดเหมือนมีคนมาปัดกวาดไว้ทุกวัน ต้นผ้าป่ายังคงยืนต้นอยู่บนกองหินเป็นปกติ เพียงแต่ว่าข้าวของกองผ้าป่าที่ผูกไว้ตามกิ่งต้นผ้าป่านั้น ได้ขาดตกลงมากองอยู่รอบๆ ต้นผ้าป่า น่าอัศจรรย์ที่สิ่งของหล่นลงมากองอยู่รอบๆ ต้นผ้าป่านั้น ไม่ได้ถูกกระแสลมพัดปลิวหายไป เป็นต้นว่า ซองใส่เงิน แพรผ้าขาว ๔ วา ดอกไม้เงินดอกไม้ทอง กระดาษสีต่างๆ ที่ตกแต่งต้นผ้าป่า มันขาดตกลงมากองอยู่รอบๆ ไม่ถูกลมพัดไปไหนเลย มีกระดาษแผ่นหนึ่งหล่นอยู่ เขียนว่า "ข้าพเจ้า ๒๙ คน รวมทั้งพระอาจารย์บุญมากและสามเณรรวม ๓๑ คนด้วยกัน ได้ร่วมใจกันสร้างต้นผ้าบังสุกุลนี้ไว้ในวาระใกล้กึ่งพุทธกาล" ใครผู้ใดมีวาสนามาพบเข้า จงชักบังสุกุลเอาไป แล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้พวกข้าพเจ้าด้วยเถิด อาตมาจุดธูปเทียนกับสามเณร ชักบังสุกุลเอาผ้าป่าต้นนี้ อนุโมทนาสาธุการตามธรรมเนียม

ผ้าป่าที่ได้มาพระอาจารย์กิได้นำไปบริจาคแจกจ่ายแก่สงฆ์ที่ขาดแคลนตามวัดต่างๆ ในเขตใกล้เคียงกับวัดของท่านในเขตจำปาสักและนับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่พระอาจารย์กิได้ชักผ้าป่าเสือสมิงที่เต็มไปด้วยอันตรายและได้ประจักษ์ต่ออำนาจแห่งสัตยาธิษฐานของพระอาจารย์บุญมาก ที่กระทำไว้ต่อต้นผ้าป่า

ภาพพระอาจารย์ทองรัตน์บนศาลาการเปรียญวัดภูมะโรง

ซึ่งแม้แต่ภัยธรรมชาติอันเกิดจากฝนลมและไฟป่าตลอดจนความกระทบกระเทือนต่างๆ มิได้กล้ำกลายแก่ต้นผ้าป่า[๑๒]

---

๑๒ นิตยสารธรรมสมาธิ. “โลกทิพย์” ฉบับที่ ๑๐, ปีที่ ๒ : เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๖. ศรีสยามการพิมพ์. หน้า ๑๒๓-๑๒๘.

พ.ศ. ๒๔๙๙ พระอาจารย์ทองรัตน์มรณภาพ ๒๑ กันยายน ๒๔๙๙ พระอาจารย์บุญมากได้เป็นองค์ประธาน การจัดสรีระ พร้อมคณะพระเถระโดยมีพระอาจารย์ชา สุภัทโท วัดหนองป่าพง พระอาจารย์สาย จารุวัณโณ วัดป่าหนองยาว พระอาจารย์กิธัมมุตฺตโม วัดป่าสนามชัย พระอาจารย์อวน ปคุโณ วัดป่าจันทิยาวาส[๑๓]

สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ท่านพระอาจารย์บุญมากได้ลงไปทางใต้ของลาว ไปสร้างวัดหนองสะพัง เมื่อก่อนที่ตรงนั้นมีภูมิเจ้าที่แรงเป็นกลางดอน ป่ารก ตอนแรกที่ท่านเดินเข้าไปนั้นปรากฏว่าเหมือนจะมีคนมาเดินอยู่รอบๆ ตัวท่าน แต่เดินอยู่ห่างๆ พระอาจารย์บุญมากท่านรู้ท่านจึงพูดขึ้นว่า "อันนี้บ่แม่นสายสินธ์ที่สิมากันพวกเจ้าบ่ให้เข้าไปดอก แต่มันเป็นสายไฟเอามาเฮ็ดให้พวกเจ้าเห็นหุ่งบ่ต้องย่านดอก" (อันนี้ไม่ใช่สายสินธ์ ที่จะเอามากั้นไม่ให้พวกเจ้าเข้าไปหรอก แต่มันเป็นสายไฟ ที่จะมาทำให้พวกเจ้าได้เห็นแสงสว่างไม่ต้องกลัวหรอกนะ) เพราะตอนนั้นท่านพระอาจารย์บุญมากท่านได้ถือสายไฟอยู่เสียงนั้นจึงเงียบไป แล้วท่านก็ได้นำพระและญาติโยมบำเพ็ญภาวนาต่อไปเสร็จแล้ว ก็แผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลไปให้ วันที่สองท่านก็พาพระและญาติโยมภาวนาตลอดทั้งวันทั้งคืนเป็นการฉลองวัด ท่านได้บอกกับลูกศิษย์ว่าได้นิมิตเห็นมีแม่ออกมาบอกว่า (แม่ออกหมายถึง อุบาสิกา) "วันนี้ให้ท่านอาจารย์ฉลองก่อนเมื่ออื่นพวกข่าน้อยสิฉลองบ้าง" (พรุ่งนี้พวกโยมจะฉลองบ้าง) ปรากฏว่าวันที่สามฝนได้ตกลงมาอย่างหนัก ตลอดทั้งวันทั้งคืน แต่ท่านพระอาจารย์บุญมากก็ได้รู้อยู่ก่อนเหมือนกัน พอถึงวันที่สามท่านก็ได้พาพระและญาติโยมกลับออกมาก่อนท่านรู้ว่าถ้าเกิดญาติโยมอยู่ก็คงจะเปียกกันเป็นแน่ท่านจึงได้ให้กลับ ต่อมาได้มีญาติโยมที่มีจิตศรัทธามาสร้างศาลาและกุฏิให้ ท่านจึงได้จำพรรษาอยู่ที่นั่นอยู่ ๑ พรรษา มีพระเณรกับท่านประมาณ ๔ รูป ต่อมาท่านจึงได้กลับภูมะโรง[๑๔]

---

[๑๓] อ้างอิงเชิงอรรถ ๘.

[๑๔] อ้างอิงเชิงอรรถ ๑.

พ.ศ. ๒๕๑๖ พระอาจารย์บุญมาก กลับวัดภูมะโรง เนื่องด้วยลาวเกิดมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

พ.ศ. ๒๕๑๗ ลาวทำสงครามปลดปล่อยประเทศให้เป็นอิสระจากอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา

พ.ศ. ๒๕๑๘ ลาวได้ทำการสถาปนาเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป.ลาว

พ.ศ. ๒๕๑๙ กลางปี พระอาจารย์กิได้นำภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาจำนวนหนึ่ง เดินทางไปร่วมปฏิบัติธรรมฟังคำอบรมแนะนำสั่งสอนจากพระอาจารย์บุญมาก ที่วัดพระธาตุพระครูโพนสะเม็ก (ยาครูขี้หอม) เกาะดอนแดง เมืองจำปาสัก ประมาณ ๑๐ วัน แล้วจึงเดินทางกลับวัดราชสัมพันธวงศ์ หลังจากนั้นพระอาจารย์กิ ก็ไม่ได้พบกับพระอาจารย์บุญมากอีก[๑๕]

พ.ศ. ๒๕๒๔ พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ มรณภาพลงที่วัดภูมะโรง

พ.ศ. ๒๕๒๕ ประชุมเพลิงสรีระท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ มีชาวบ้านลูกศิษย์และพระสงฆ์ที่ศรัทธาในตัวท่านเป็นจำนวนมากมาร่วมงาน มีกองบวช ๒๐ กอง พระสงฆ์มาร่วมงาน ๘๐-๙๐ รูป วัดภูมะโรงสมัยนั้นยังไม่มีเมรุจึงได้ใช้ฟืนมาวางเรียงกันเป็นชั้นขึ้นไปให้สูงพอประมาณ แล้ววางสรีระของท่านไว้ข้างบน หลังประชุมเพลิงได้ ๓ วัน จึงบรรจุอัฐิเข้าสู่เจดีย์ ณ วัดภูมะโรง

---

[๑๕] อ้างอิงเชิงอรรถ ๓.

สถานที่ถวายเพลิงวัดภูมะโรง

ประชุมเพลิง

พระสงฆ์ร่วมงาน

ญาติพระอาจารย์บุญมาก

คณะจัดทำหนังสือประวัติ
ถ่ายภาพร่วมกับญาติพระอาจารย์บุญมาก
แม่หยาด แม่ใส

หลวงปู่กรองแก้ว ธนปญฺโญ เจ้าอาวาสวัดเทพบุรมย์ บ้านแก่งยาง อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

หลวงปู่กรองแก้ว เล่าว่า สมัยที่อาตมาได้จำพรรษาอยู่กับพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปญฺโญ ที่วัดภูมะโรง ครั้งหนึ่ง ท่านได้พาคณะศิษย์รวมทั้งหมด ๔ รูป เดินธุดงค์จากวัดภูมะโรง จนถึง ภูสารแพ ดอนแห่ ประเทศเขมรเรื่อยไป ข้ามฝั่งโขงมา พักปักกลดบำเพ็ญภาวนาอยู่ที่ หลี่ผี ๗ วัน และ มาพักปฏิบัติธรรม ที่วัดป่าโพนสะเม็ก ดอนฮี เป็นเวลา ๑ เดือน จึงเดินทางกลับวัด

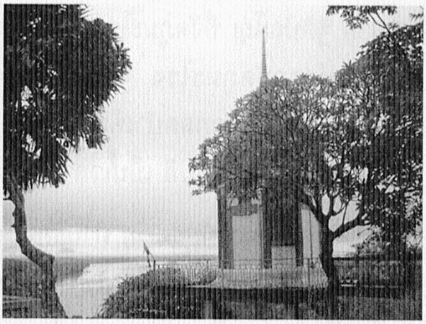
พระอาจารย์บุญมาก ท่านมักจะทดสอบกำลังจิตกำลังใจของลูกศิษย์เสมอ และท่านได้ทดสอบอาตมาโดยใช้ให้ไปปักกลด นั่งสมาธิแผ่เมตตา ตรงบริเวณถ้ำเสือ ซึ่งห่างจากวัดภูมะโรงออกไป ประมาณ ๔ กิโลเมตร อาตมาปฏิบัติ บำเพ็ญภาวนาอยู่ที่นั้นทุกวันอย่างปกติ เสือก็ไม่ได้มาเบียดเบียนทำร้ายแต่อย่างใด พักอยู่ได้ ๒๙ วัน พระอาจารย์บุญมากจึงเรียกให้กลับวัด

พระอาจารย์บุญมาก ท่านเป็นผู้มีจิตใจเมตตาสูง สงเคราะห์ญาติโยม ไม่ว่าจะฝั่งไทยหรือฝั่งลาว ช่วยแก้ไขจัดปัญหาในเรื่องต่างๆ ให้สงบ เรียบร้อยเป็นอย่างดี อย่างเช่น ที่เขื่อนเซละมัม เมืองคง ประเทศลาว ปรากฏมีงูใหญ่และจระเข้ เข้าไปหากินวัว ควาย สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านในบริเวณนั้นมาก ชาวบ้านจึงไปขอกราบอาราธนานิมนต์ปรึกษาพระอาจารย์บุญมาก ท่านจึงเดินทางไปโดยอาตมามีโอกาสติดตามไปด้วย ท่านไปพักปฏิบัติธรรม พาญาติโยม ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิแผ่เมตตา อุทิศส่วนกุศลแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายตามแนวทางของพระพุทธองค์ พักได้ ๑๐ กว่าคืนจึงกลับวัด เหตุการณ์ต่างๆ ก็สงบเรียบร้อยเป็นปกติ

หลายปีต่อมาขณะนั้นประเทศไทยได้กำลังก่อสร้างเขื่อนสิรินธรขึ้นที่ จ.อุบลราชธานี เกิดมีคนงานตายทุกวันๆ ละ ๔-๕ คน เนื่องด้วยบริเวณนั้นเป็นป่ารกทึบมีหุบเขา ถ้ำเหวมากมาย ตลอดถึงสัตว์ป่าเต็มไปหมด จนทำให้

หลวงปู่กรองแก้ว

เจดีย์พระอาจารย์บุญมาก ณ วัดภูมะโรง

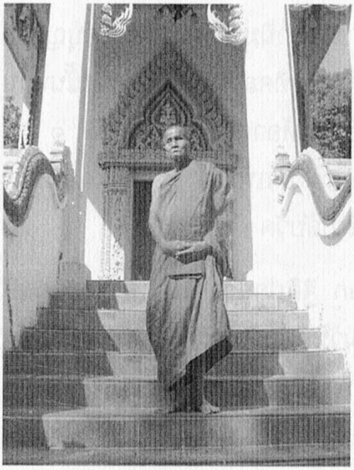
กุฏิเก่าพระอาจารย์บุญมาก วัดแก่งยาง

หัวหน้าช่างและคนงานรู้สึกไม่ดี เข้าไปกราบอาราธนานิมนต์พระอาจารย์บุญมาก ขอให้ขึ้นที่บริเวณที่กำลังก่อสร้างเขื่อนเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศล ครั้งนั้นท่านติดกิจนิมนต์อยู่ที่เมืองโขง ประเทศลาว ท่านจึงให้อาตมาและพระอีก ๑ รูป มาแทน อาตมาเข้าไปปักกลดที่ปากถ้ำคำน้ำปุ้น บำเพ็ญภาวนาตามแนวทางครูบาอาจารย์อบรมสั่งสอน เป็นเวลา ๒๑ วันจึงกลับวัด

ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปญฺโญ ละสังขารลง จนปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้จัดพิธีถวายเพลิงสรีระ สามวันต่อมาคณะศิษยานุศิษย์ตลอดญาติโยมช่วยกันนำอัฐิของท่านบรรจุไว้ ณ เจดีย์บนวัดภูมะโรง

พระครูสุกิจจากร (หลวงปู่บุพผา ผาสุโก) วัดบ้านระเว ต.บ้านระเว อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี
ผู้ปฏิบัติธรรมอยู่กับพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปญฺโญ เป็นเวลา ๒ ปี ที่วัดภูมะโรง
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

หลวงปู่บุพผา เล่าว่าพระอาจารย์บุญมาก ได้มีโอกาสเรียนกัมมัฏฐานอยู่กับท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโลและท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ กันตสีโล พระอาจารย์บุญมากท่านมีสีลาจารวัตรงดงามอยู่อย่างเรียบง่าย ไม่ถือตัวตน อยู่ไหนก็อยู่ได้ ท่านบิณฑบาตในหมู่บ้านไม่ห่างไกลจากวัดมากนัก อาหารพอเพียงต่อการขบฉันไม่ได้ฝืดเคือง ท่านจะให้พระเณรตีระฆังรวมทำวัตรเช้า เวลา ๐๔.๐๐ น. - ทำวัตรเย็นเวลา ๑๘.๐๐ น. สวดมนต์ทำวัตรแบบสั้น ตามแนวทางของพระบูรพาจารย์ คือพระอาจารย์เสาร์ เน้นหนัก พระธรรมวินัยและจิตภาวนา ท่านเป็นคนเสียงดี แต่เวลาที่ท่านสวด สำเนียงของท่านจะออกไปทางลาวอยู่บ้าง บางวันท่านก็ไม่ทำวัตรด้วย ท่านนั่งเฉยๆ เป็นประธาน ให้ลูกศิษย์สวดทำวัตรกันเอง

หลวงปู่บุพผา

ด้านข้างศาลาโรงฉัน

ศาลาฉันหลังเก่าติดกับริมโขง

ท่านเป็นผู้มีความรอบรู้พิเศษในศาสตร์หลากหลายแขนง เช่น ว่านยาสมุนไพรรักษาโรค หรือใช้วิชาโหราศาสตร์บ้างในบางครั้งคราว ท่านต้องใช้สมาธิมาก เพื่อแก้ไขปัญหาให้ญาติโยม เพราะสมัยนั้นวิชาการด้านต่างๆ ยังไม่เจริญ ชาวบ้านได้เจ็บป่วยล้มตายด้วยโรคระบาด ไม่รู้สาเหตุ บ้างว่าผีปอบเข้า บ้างก็ว่าภูมิอารักษ์บ้าง เชื่อเรื่องผีสางนางไม้กันมาก สมัยนั้นชาวบ้านต่างเลื่องลือว่าท่านพระอาจารย์บุญมากมีวิธีรักษาโรคปอบเข้าสิงคนใครที่ผีปอบเข้าสิงก็จะมาหาท่าน

ในครั้งนั้นศาลาหรือหอฉันที่วัดภูมะโรงมีพื้นเป็นสองพัก (เป็นสองชั้น) พระอยู่ด้านบนโยมอยู่ด้านล่าง ญาติโยมที่อยู่ละแวกในวัดนั้นก็มาทำวัตรด้วย (ภายในวัดท่านได้สร้างโรงเรือนสำหรับรับคนที่ป่วยหนักๆ เรียกว่าพวกผีปอบเข้าสิง ไม่สามารถอยู่ร่วมในหมู่บ้านได้ มีทั้งคนทางใกล้ ทางไกลมาอาศัยรักษาตัวอยู่กับท่าน มีด้วยกันประมาณ ๑๐ ครัวเรือน พอหายดีแล้วก็จึงกลับไปอยู่บ้าน) ท่านขุดสระใหญ่และลึกที่ด้านหลังของอุโบสถ สระที่ท่านขุดนั้นเทด้วยปูนซีเมนต์ แต่ไม่นานปูนก็แตกร้าวเก็บน้ำไม่อยู่

ธุดงค์วัตรคือ ฉันเอกา (ฉันครั้งเดียว) ท่านบอกโยมว่ามีอะไรถวายก็เอามาก็เอามาครั้งเดียวไม่ต้องยุ่งยากหลายครั้ง นักปฏิบัติแม้เมื่อร่างกายหิวก็ให้บอกว่าไม่หิว ร่างกายมันบอกว่าหิวมากๆ ต้องกินเร็วๆ ก็กินมันช้าๆ มันบอกว่าต้องกินแต่ของอร่อยๆ ก็กินแต่ของที่มันไม่อร่อย อย่าทำมักง่ายตามใจตัวเอง ต้องข่มใจให้ชนะใจตน ต้องข่มใจตนให้ชนะเราตรำตัวเอง-เดียวอาทิตย์ สิ่งนี้ แล้วเราทำอะไรต้องมีสติตลอด เดิน นั่ง ยืน หรือแม้แต่กระทั่งเวลานอนก็ต้องมีสติให้รู้สึกตัวและมีสติอยู่ตลอดทุกอิริยาบถ ให้หูกว้างตาไกล (หูตากว้างไกล) มองไปว่าจะทำอะไรก็ให้คิดไกลๆ คิดกว้างๆ คิดให้เรียบร้อยถี่ถ้วน อย่าคิดสั้นๆ ให้คิดเผื่อไว้ด้วย เวลาพูดให้พูดค่อยๆ ไม่เสียงดังเกินไป พูดน้อยๆ ให้ได้ความ ไม่พูดมากให้ทำความเพียรภาวนา ตื่นแต่เช้าและอย่าได้ขี้เกียจเป็นอันขาด

ยามเมื่อท่านแสดงธรรม ท่านจะนั่งหลังตรงไม่กระดุกกระดิก ไม่เหลียวซ้ายขวา มีความสงบเสงี่ยม สง่างาม ไม่มักอวดอ้าง อารมณ์ดี บางวันท่าน

รับญาติโยมตั้งแต่เช้าจนค่ำ ท่านก็นั่งเทศน์อยู่อย่างนั้น จนกว่าจะกลับกันหมด (ด้วยอารมณ์ขันของท่าน พอญาติโยมกลับกันแล้ว ท่านก็ค่อยๆ ยืดขาออกทีละข้าง แล้วร้องเรียกให้เณรน้อยมาบีบนวดให้) ท่านยังมีความเมตตาเอ็นดู บอกสอนเด็กๆ

ท่านพระอาจารย์บุญมากมาอยู่ที่บ้านแก่งยาง ท่านพระอาจารย์สายก็มาอยู่ที่นั่นด้วยมาเรียนกรรมฐานแล้วพระอาจารย์สายถึงไปเรียนอยู่กับพระอาจารย์ทองรัตน์ พระอาจารย์บุญมากอยู่แก่งยางแล้วจึงได้กลับไปสร้างวัดภูมะโรง หลังจากนั้นอีกประมาณ ๓ ปี ท่านได้พาญาติโยมบ้านแก่งยางมาดูสถานที่ภูพร้าว เพื่ออธิษฐานขอตั้งเป็นวัดในพระพุทธศาสนา มาถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ลาวเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งสำคัญ ท่านจึงกลับสู่มาตุภูมิจนกระทั่งมรณภาพที่วัดภูมะโรง

นางทองพับ หอมรัศมี เกิดวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๔๙๑ เสียชีวิตวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๑

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

ข้าพเจ้าทองพับ ขอกราบนมัสการคุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระเถรานุเถระทุกพระองค์ โดยมีพระอาจารย์ปริญญา ติสฺสวโร สืบทอดต่อจากครูบาอาจารย์ และทองพับจะขอร่วมสร้างบุญบารมีตามกำลังสติปัญญาของข้าพเจ้าที่มี โดยจะขอเล่าประวัติที่มีความเกี่ยวข้องกันระหว่างครอบครัวของข้าพเจ้ากับท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ วัดจอมดอยมะโรงยาราม

สมัยข้าพเจ้าอายุ ๒๕ ปี ได้เจ็บป่วยมีอาการเจ็บปวดในท้อง รักษาพยาบาลอย่างไรก็ไม่หาย เลยไปหาพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ ให้ท่านเมตตาช่วยเหลือ ท่านจึงเอายารากไม้สมุนไพรมารากหนึ่งฝนใส่ลงในน้ำให้ดื่มพร้อมให้เสี่ยงทายพระคุณเจ้า ดื่มเพียง ๖ กลืน โรคร้ายก็ค่อยทุเลาหายไป (พระคุณเจ้าเป็นพระเสี่ยงทาย คือ อำนาจปุญญาบารมีของพระพุทธองค์ซึ่งเป็นพระประจำตัวคู่บารมีของท่านพระอาจารย์บุญมาก)

ครอบครัวหอมรัศมี ถวายอัฐบริขาร
พระอาจารย์บุญมาก แก่วัดสิรินธรวราราม

คุณคำพัน หอมรัศมี
พ่อใหญ่สวน ถ่ายภาพ
ร่วมกับเจ้าอาวาสวัดสิรินธรวราราม

ป้ายี คุณลักษณา คุณทองพับ
ถ่ายภาพ ณ อุโบสถวัดกาง

ทางขึ้นสมัยยังไม่มีบันได

บันไดขึ้นภูมะโรง

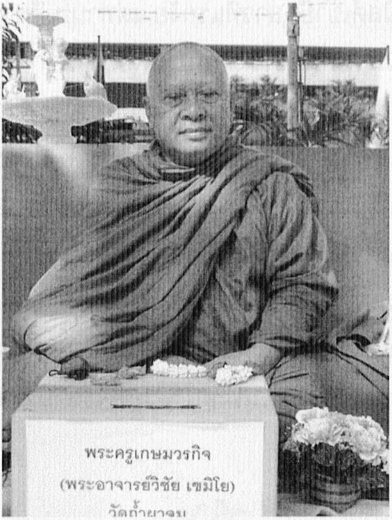
ข้าพเจ้าแต่งงานมีครอบครัวอยู่กินกันมานานยังไม่มีบุตร ได้ไปขอความเมตตาจากท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ และขอเสี่ยงทายกับพ่อคุณเจ้า ท่านพระอาจารย์บุญมากจึงให้ข้าพเจ้าจัดเครื่องสักการบูชาให้ครบถ้วน แล้วมาในคืนวันเพ็ญ เวลา ๒๔.๐๐ ข้าพเจ้าและสามี ได้ทำพิธีสักการบูชาพ่อคุณเจ้า โดยมีท่านพระอาจารย์บุญมาก เป็นผู้ทำพิธีให้ หลังจากนั้นข้าพเจ้าก็ตั้งครรภ์ และได้คลอดลูกสาวออกมาในวันเพ็ญ เวลาเที่ยงวัน ท่านพระอาจารย์บุญมาก ได้ตั้งชื่อให้ว่า จันทร์เพ็ญ หอมรัศมี พอลูกสาวมีอายุได้ประมาณ ๒ ปีกว่า เกิดเหตุการณ์บ้านเมืองไม่สงบในลาว สามีได้พาครอบครัวไปอยู่อาศัยในศูนย์ลาวอพยพ จังหวัดอุบลราชธานี จึงทำให้ไม่สามารถเดินทางไปไหนมาไหนได้ ขาดการติดต่อกับท่านพระอาจารย์บุญมาก จนกระทั่งปี ค.ศ. ๑๙๗๘ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ประมาณต้นปี ครอบครัวได้ย้ายไปอยู่ที่ U.S.A. ครอบครัวข้าพเจ้ายังระลึกถึงคุณครูบาอาจารย์ตลอด แต่ไม่สามารถเดินทางมาได้เนื่องจากเอกสารการเดินทางไม่ครบ จึงไม่ทราบข่าวการมรณภาพของท่านพระอาจารย์บุญมาก

คุณทองพลับ หอมรัศมี เป็นอุบาสิกาผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและมีจิตศรัทธาในท่านพระอาจารย์บุญมากเป็นอย่างมาก ได้รวบรวมจตุปัจจัยจำนวนหนึ่งบูรณะปฏิสังขรณ์ ก่อสร้างบันไดทางขึ้นภูมะโรง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ในขณะที่ยังป่วยด้วยโรคมะเร็งเต้านม โดยมีพระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล) และคณะศรัทธาจากไทยได้ร่วมกันจัดหาทุนและดำเนินการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ

เมื่อวันที่ ๑๕-๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ ทางคณะทำงานหนังสือประวัติท่านพระอาจารย์บุญมาก ได้เดินทางไปเก็บข้อมูลที่ภูมะโรงและบันทึกภาพ ซึ่งได้รับการต้อนรับและอำนวยความสะดวกเป็นอย่างมากจากคุณทองพลับ หอมรัศมี และครอบครัว ปัจจุบันเป็นที่น่าเสียดายที่คุณทองพลับ หอมรัศมี เสียชีวิตลงเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๑ ด้วยโรคมะเร็งเต้านม รวมอายุได้ ๕๙ ปี

พระครูเกษมวรกิจ (หลวงพ่อวิชัย เขมิโย) วัดถ้ำผาจม จ.เชียงราย

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๑

หลวงพ่อวิชัย

หลวงพ่อบุญมาก ท่านปฏิบัติกรรมฐานเป็นลูกศิษย์หลวงปู่เสาร์ ท่านปฏิบัติอยู่ที่ภูมะโรง คนไทยเราไปมาก็สะดวก แต่ก่อนก็ไปกัน ไปกันเรื่อยๆ แถวบ้านหลวงพ่ออยู่นี้ก็ไป แต่ก่อนที่วัดไปกันบ่อย ที่วัดอยู่อำเภอพิบูลนะ พวกพระเณรไปทุกองค์กลับมาเป็นไข้มาลาเรียหมดทุกองค์ หลวงพ่อบุญมากมีอภิญญาองค์นี้ มีเสือตัวหนึ่งมันเคยกินคนมา ๘ คน ที่นีท่านก็เลยบอกว่ามันทำบาปมาก็มากแล้ว ท่านบอกว่าก่อนที่มันจะทำบาปมากต่อไป ท่านก็เลยกำหนดจิต เอาเสือตัวนั้นมานอนอยู่ในวัดเฉยเลย เอากำหนดจิตให้เสือตัวนั้นที่วัด ญาติโยมส่งอาหารวิ่งกันแจ้นเลย กลัว ท่านบอกไม่ต้องกลัวหรอกท่านควบคุมมันไว้แล้ว จากนั้นมันก็มาอยู่วัดกับท่านจนตายมั้ง ดังนั้นท่านมีฤทธิ์มาก แต่ก่อนว่ากันว่าคนเราไม่เข้าถึงธรรมเท่าไหร่นักที่ไปหาท่านก็ไปกันไปเอาเลขทั้งคนไทย-ลาว ภูมะโรงถือว่าเป็นภูที่สูงที่สุด ที่นี้ถ้าหากว่าเราไปถึงอำเภอพิบูลมังสาหาร ไปวัด

ภูเขาแก้วแล้วจะเห็นปลายของภูมะโรง สมัยก่อนท่านก็ขึ้นๆ ลงๆ แถวพิบูลแล้วก็ลงไปภูมะโรง ที่นี้ครั้งสุดท้ายพวกคอมมิวนิสต์เข้ามา อันนี้หลวงพ่อไม่เห็น หลวงพ่อมหาจิราเล่าให้ฟังเมื่อสมัยหลวงพ่อเป็นเณร คอมมิวนิสต์จะให้พระสึก หมดสมัยนั้น คอมมิวนิสต์เข้ายึดลาวที่แรกงัย แต่ท่านไม่สึก พูดถึงหลวงพ่อบุญมาก คนเคารพนับถือท่านมากที่ภูมะโรง หลวงพ่อบุญมากท่านดังเงียบๆ ดังสมัยสื่อสารมันยังช้าอยู่ ถ้าสมัยทุกวันนี้ก็คงจะระเบิด เพราะว่าคนรู้จักท่านมาก แถวอุบลฯนะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถวอำเภอพิบูล แถวบุณฑริก แถวตะเข็บชายแดนรู้จักท่านมาก ภูมะโรงถ้าคนไม่เก่งจริงๆ อยู่ไม่ได้หรอก ที่จริงไม่มีอะไรมาก คาถาของท่านคือคุณพระรัตนตรัยที่ท่านสอนมา ธรรมที่ท่านรักษาจริงๆ คือ คุณพระรัตนตรัย รวมแล้วคือคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ท่านไม่เอนเอียงไปทางไหนท่านยึดคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะสุดยอดของท่าน ท่านมีคุณธรรมมาก หลวงพ่อขออนุโมทนาด้วยที่จะทำประวัติของท่าน

ธรรมคลองพระไตรสรณคมน์

ก้มเอาแพรพาดบ่าเบื้องซ้าย นั่งคุกเข่ากราบ ๓ ครั้ง

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ **(กราบ)**

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ **(กราบ)**

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ **(กราบ)**

คำบูชาดอกไม้

อิมินา สักกาเรนะ ตัง พุทธัง อะภิปูชะยามิ

อิมินา สักกาเรนะ ตัง ธัมมัง อะภิปูชะยามิ

อิมินา สักกาเรนะ ตัง สังฆัง อะภิปูชะยามิ **(กราบ) (ถ้าหลายคน มิ เปลี่ยนเป็น มะ)**

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ ว่า ๓ จบ **(กราบ)**

พระไตรสรณคมน์

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ

ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ **(กราบ)**

บทเมตตาตนเอง

อะหัง สุขิโต โหมิ, นิททุกโข โหมิ, อะเวโร โหมิ, อัพพยาปัชโฌ โหมิ,

อะนีโฆ โหมิ, สุขีอัตตานัง ปะริหะรามิ สุขขี **(กราบ)**

เมตตาสัตว์ทั้งปวง

สัพเพ สัตตา สุขิตาโหนตุ
สัพเพ สัตตา อะเวรา โหนตุ
สัพเพ สัตตา อัพยาปัชฌาโหนตุ
สัพเพ สัตตา อะนีฆาโหนตุ
สัพเพ สัตตา สุขี อัตตานังปะริหะรันตุ สุขขี **(กราบ)**

เมตตาพรหมวิหาร ๔

วรรคเมตตา สัพเพ สัตตา สุขีโน โหนตุ อะสัมพาธัง อะเวรัง อะสัมปัตตัง สัพเพ สัตตา อะโรคาโหนตุ

วรรคกรุณา สัพเพ สัตตา สัพพะทุกขะปะมุนจันตุ

วรรคมุทุตา สัพเพ สัตตา ลัทธะสุขาสัมปัตติโต มา วิคัจสันติ

วรรคอุเบกขา สัพเพ สัตตา กัมมัสสะกา กัมมะทายาทา กัมมะโยนิ กัมมะพันธุ กัมมะปะฏิสะระณา ยัง กัมมัง กะริสสันติ กัลยาณังวา ปาปะกังวา ตัสสะทายาทา ภะวิสสันติ **(กราบ)**

อาราธนาคำปิติ

พุทโธ พุทโธ พุทโธ เจ้านี้ หากเป็นคุณของพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น เป็นต้นว่า อรหันต์มัคคญาณและสัพพัญญุตญาณ ชินนะสมิงเน พุทธวะโร เสฏโฐ ข้าพเจ้าขออาราธนาเอาคุณของพระพุทธเจ้า คุณของพระธรรมะเจ้า คุณของพระสังฆะเจ้า ข้าพเจ้าบำเพ็ญในครั้งนี้ ขอให้ปิติบังเกิดขึ้นในจักขุทวาร กายะทวาร มโนทวาร ข้าพเจ้าบำเพ็ญครั้งนี้ ขอให้ปิติบังเกิดขึ้น ในกาลบัดนี้เทอญ นิพพานะปัจจะโยโหตุฯ **(กราบ)**

พระไตรสรณคมน์

พุทโธ ธัมโม สังโฆ **(ว่า ๓ จบ)**

พุทโธ พุทโธ พุทโธ **(กราบ)**

แล้วนั่งขัดสมาธิต่อหน้าพระพุทธรูป ขาขวาทับขาซ้าย มือซ้ายหงายขึ้น มือขวาหงายทับมือซ้าย ตั้งตัวให้ตรง ตั้งจิตให้ตรง ไม่ให้เอียงซ้ายเอียงขวา ไม่ให้ก้มมากและเงยมาก ทำตัวให้เบา ทำจิตให้เบา ทำตัวให้สงบ ทำจิตให้สงบ หลับตามองลงตรงหัวใจทำให้สายตาสว่าง เปรียบเหมือนกันกับหลอดไฟฟ้า แล้วให้ใช้ปัญญาดึงดูดเอาศีลของตัวที่ได้รักษามาแล้ว สำรวจทุกตัว เห็นว่าตัวใดขาดแล้ว ให้ต่อด้วยวิรัตเจตนาครบถ้วน แล้วเอาลงใส่ที่หัวใจในที่สว่าง นิ่งให้สงบแล้วแต่ความเพียร หมดความเพียรแล้วกราบ ๓ ครั้ง ถอยออก ต่อจากนั้นเวลายืน เดิน นั่ง นอน ให้พูดว่า พุทโธ พุทโธ ลงตรงที่หัวใจ ให้รักษาศีลของตนส่วนใดวิรัตเจตนาในเวลาอยู่ในห้องสว่าง ในเวลานั่งนั้น ให้มีศีลอยู่ดังนั้นเสมอไป จึงจะได้ชื่อว่าถือแท้

ข้อห้ามไม่ให้ประพฤติขัดต่อทางหลักพุทธศาสนา คือพระไตรสรณคมน์

(๑) ไม่ให้ถือทิฐิ ทั้ง ๕ อย่าง

- ไม่ให้เห็นว่า สวรรค์ไม่มี นรกไม่มี
- ไม่ให้เห็นว่า สัตว์เคยเกิดเป็นสัตว์ มนุษย์เคยเกิดเป็นมนุษย์ ว่าเป็นอยู่ดังนั้น
- ไม่ให้เห็นว่า มนุษย์ สัตว์ ตายไม่ได้เกิด
- ไม่ให้เห็นว่า คุณบิดา มารดา ไม่มี
- ไม่ให้เห็นว่า มนุษย์และสัตว์เกิดมาไม่มีอะไรปรุงแต่ง ดีเอง

(๒) เวทย์มนต์กับคาถาภายนอกพุทธศาสนา และมูลพราหมณ์ต่างๆ ฤกษ์ยามสะเดาะเคราะห์ บูชาผีสางหลอกเด็ก ผีภูตาบ้าน (ภูตต่างๆ) ผีกะไท้ฟ้า มนต์เทวดา เป็นต้น

(๓) ไม่ให้บริโภคอาหารดิบ ปลาจ่อม ลาบ ก้อย กะปิ หม่ำ โตะโละ ปลาแห้ง สิ่งที่ไม่ได้สุกด้วยไฟ ส่วนเนื้อสัตว์อนุญาตให้กินได้ต้องทำให้สุกด้วยไฟ

เสียก่อนจึงกินได้ ไม่ให้ดื่มเหล้าเด็ด สาโท ยาเพี้ยน (เป็นยาเสพติด) กัญชา เป็นต้น

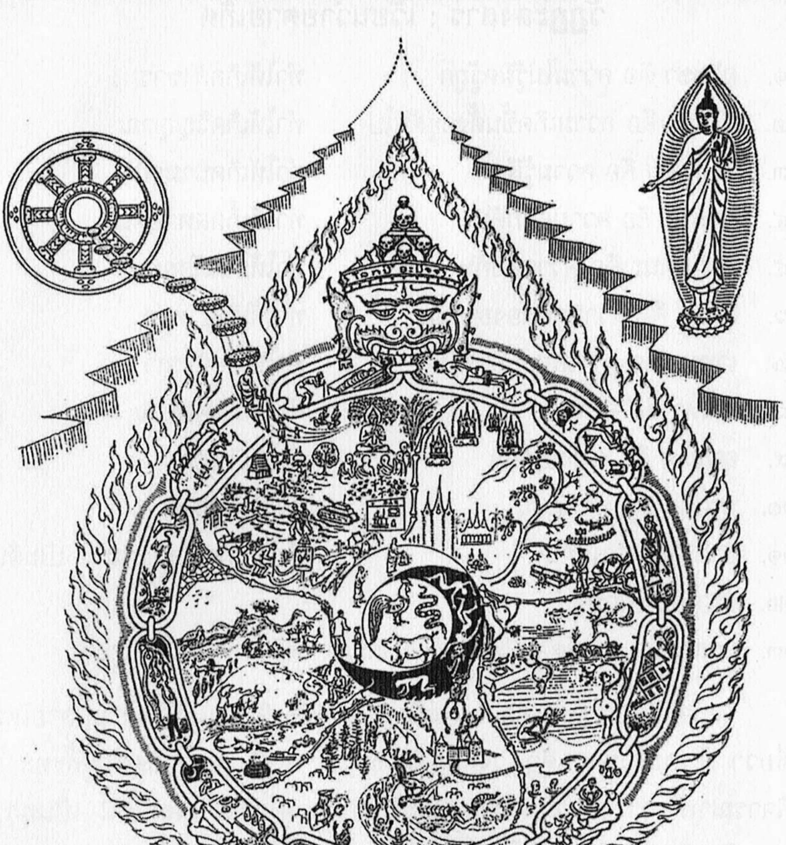
(๔) เนื้อ ๑๐ อย่าง

- เนื้อคน	- ราชสีห์	- ช้าง	- หมี	- เสือโคร่ง
- เสือเหลือง	- เสือดาว	- ม้า	- หมา	- งู

สิ่งเหล่านี้ ดิบก็กินไม่ได้ สุกก็กินไม่ได้ บางอย่างพระตรัยขาด บางอย่างพระตรัยเศร้าหมอง ส่วนที่ห้ามอยู่ข้างบนนั้น พระพุทธเจ้าไม่ให้ถือ ไม่ให้ประพฤติ ไม่ให้ดื่ม ไม่ให้บริโภค เพราะเป็นทางขัดแย้งต่อนโยบายพุทธศาสนา ซึ่งห้ามพุทธบริษัทผู้ถึงพระไตรสรณคมน์ไม่ให้ล่วงในข้อห้ามทุกข้อ **(จบข้อห้าม)**

นำมาเผยแพร่แก่พุทธบริษัทส่วนรวมเพื่อประโยชน์ในสันติสุข ตามความปรารถนานั้นเทอญ สุขโขโหตุ

พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

วัฏฏะสงสาร
เวียนว่ายตายเกิด

วัฏฏะสงสาร : เวียนว่ายตายเกิด

๑.	อวิชชา คือ ความไม่รู้ผิดรู้ถูก	ทำให้เกิดสังขาร
๒.	สังขาร คือ ความเกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไป	ทำให้เกิดวิญญาณ
๓.	วิญญาณ คือ ความรู้สึก	ทำให้เกิดนามรูป
๔.	นามรูป คือ ความแตกดับ	ทำให้เกิดสฬายตนะ
๕.	สฬายตนะ คือ ความต่อกัน	ทำให้เกิดผัสสะ
๖.	ผัสสะ คือ ความถูกต้องอารมณ์	ทำให้เกิดเวทนา
๗.	เวทนา คือ ความเสวยอารมณ์	ทำให้เกิดตัณหา
๘.	ตัณหา คือ ความอยาก	ทำให้เกิดอุปทาน
๙.	อุปทาน คือ ความยึดถือ	ทำให้เกิดภพ
๑๐.	ภพ คือ ความอยู่แน่น	ทำให้เกิดชาติ
๑๑.	ชาติ คือ ความเกิดขึ้	ทำให้เกิดชรา มรณะ เป็นต้น
๑๒.	ชรา คือ ความแก่	

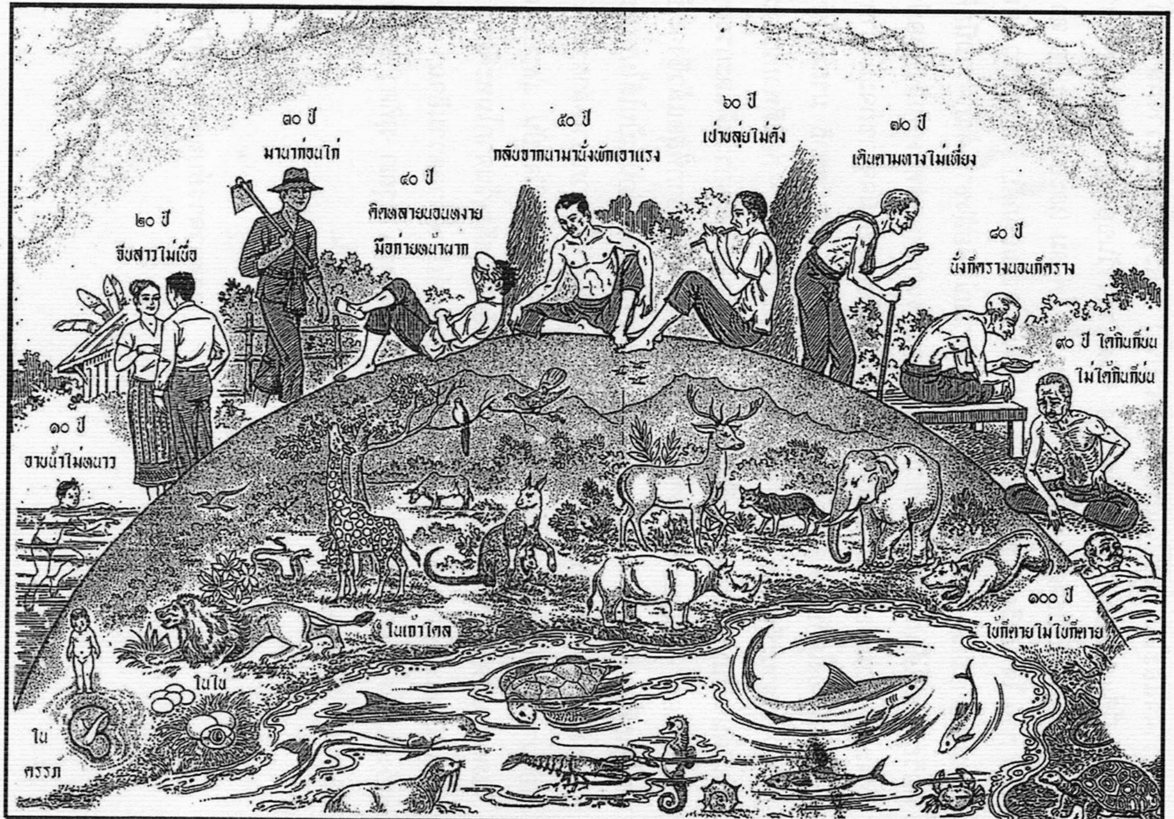
๑๓. มรณะ คือ ความตายนี้ทำให้เกิดความโศกเศร้ารำพัน เป็นต้นแล้ว.

แล้วก็เกิดอวิชชา คือ ความมืดมนมัวหมองอีกจนไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ จึงชื่อว่า วัฏฏะสงสาร คือ วงกลมลูกโซ่ ๑๒ วงนั่นเอง บุคคลผู้รู้ทั้งหลาย ได้พิจารณาเห็นว่า การเวียนว่ายตายเกิดคือตกอยู่ในวงกลมลูกโซ่นี้ เป็นทุกข์ คับแคบฝืดเคืองในจิตใจ จึงได้แสวงหาทางออกโดยทางศีล สมาธิและปัญญา เป็นสมถะภาวนาแล้ว จึงก้าวข้ามไปสู่ที่อยู่คือรูปฌาน ๕ อรูปฌาน ๔ ที่มีอยู่ใน วงกลมอันเป็นสายออกไปจาก วัฏฏะสงสาร นั้นแล้ว จึงไปบำเพ็ญทางวิปัสสนา ภาวนา อันเป็นทางที่สุดแห่งทุกข์ เรียกว่า กงธรรมจักรที่อยู่ในวงกลมข้างนอก นั้นว่า อริยมรรค ๔ อริยผล ๔ โดยมีนิพพาน ๑ ในวงกลมเล็กข้างในกงธรรมจักร นั้น.และองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ท่านจึงได้ชี้ทางแห่งวัฏฏะสงสารให้ พวกเราเห็นว่า ทางใดถูกให้ประพฤติเอา และทางใดผิดให้ละเสีย พร้อมทั้งให้ ทำจิตใจของตนให้ขาวสะอาด ท่านทั้งหลายจึงจะพ้นจากความทุกข์ยากลำบากใน

กายวาจาและใจ อันที่ได้แก่พระนิพพานนั้น และรูปในระหว่างกลางลูกโซ่ทั้งหน้านี้ที่แบ่งออกเป็น ๕ ภาค คือ ชีวิตประจำวันของสรรพสัตว์ทุกจำพวกอันประกอบไปด้วยธาตุ ๔- ขันธ์ ๕ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม และอายตนะ คือ ตา หู จมูก กาย ใจ ได้เรียกว่าขันธ์ ๕ คือ รูป ได้แก่ ความแตกดับ คือ เวทนา ได้แก่ความรับอารมณ์ คือสัญญาได้แก่ความจำอารมณ์ คือสังขารได้แก่ความนึกคิด คือวิญญาณได้แก่ความรู้สึกเข้าใจและแจ่มแจ้งแทงตลอดหมดทุกสิ่งทุกอย่าง จึงจะเว้นความเวียนว่ายตายเกิด ถ้ามิฉะนั้นแล้วพระยามัจจุราชก็จะมาทำการเกี่ยวข้องพ้องใจกับเราโดยมิต้องสงสัย ในเพราะชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ไม่ช้าก็เร็ว - ในฐานะที่พวกเราทั้งหลายได้เห็นรูปที่อยู่บนลูกโซ่นั้น - ก่อนที่พวกเราจะได้กำเนิดมาเป็นมนุษย์นี้สุดแสนดีแล้ว จะมีทุกข์หรือสุขก็ด้วยกรรมดีและกรรมชั่วของเราเอง - ในรูปภาพที่เราเห็นอยู่ข้างล่างนี้ก็แสนลำบากที่สุดแล้วซึ่งจะเป็นคนได้ในที่สุด ก่อนเราจะเป็นมนุษย์นี้ - จะเป็นลมเป็นแล้งมาก่อนก็เป็นได้ในทุกขณะวิถีทางอันเป็นทางดี ชั่วของแต่ละคน - ซึ่งได้ดลบันดาลให้พวกเราเหล่าสรรพสัตว์มีอำนาจส่วนตัวที่เป็นบุพเพกตปุญญตา ซึ่งเกิดจากอดีต ปัจจุบัน และอนาคต จึงพาเราเกิดขึ้นมาเจริญเป็นปกติไปในทางที่ดี อันหลีกเว้นจากโมหะคือความมืดมนมัวหมองใน พุทโธ ธัมโม สังโฆ ที่เป็นองค์ปราศจากความอิจฉา ริษยา แข่งดีแข่งเด่น อกตัญญูต่อกันและกัน ทำให้เกิดเมตตา -กรุณา -มุทิตา -อุเบกขา อันพาเราให้เป็นมนุษย์แล้วก้าวสู่อริยบุคคลได้ในอวสาน.

พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

สัมมาทิฏฐิ มาทานา สัพพังทุกขัง อะปัจจะตุง แปลว่า สัตว์ทั้งหลายพ้นทุกข์ได้ด้วยอำนาจความดี

สังขารา อะนิจจาติ ยะถา ปัญญายะ ปัสสะติ อะถะ
นิพพินทะติ ทุกเข เอสะ มัคโค วิสุทธิยา
เวลาที่พวกเราทั้งหลายเห็นชัดแน่แล้วด้วยปัญญาว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนิจจา คือ ไม่เที่ยงแท้แน่นอน
พวกเราทั้งหลายทั้งปวง ก็จำเป็นจะต้องเบื่อหน่ายในทุกข์อันนั้นแล เป็นทางแห่งความบริสุทธิ์ของพระอริยเจ้าโดยแท้.

สังขารา ทุกขาติ ยะถา ปัญญายะ ปัสสะติ อะถะ
นิพพินทะติ ทุกเข เอสะ มัคโค วิสุทธิยา
เวลาที่พวกเราทั้งหลายเห็นชัดแน่แล้วด้วยปัญญาว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ คือทนอยู่ไม่ได้นาน
พวกเราทั้งหลายทั้งปวง ก็จำเป็นจะต้องเบื่อหน่ายในทุกข์อันนั้นแล เป็นทางแห่งความบริสุทธิ์ของพระอริยเจ้าโดยแท้.

ธัมมา อนัตตาติ ยะถา ปัญญายะ ปัสสะติ อะถะ
นิพพินทะติ ทุกเข เอสะ มัคโค วิสุทธิยา
เวลาที่พวกเราทั้งหลายเห็นชัดแน่แล้วด้วยปัญญาว่า สภาพธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา คือไม่ใช่ของตนของตัว
พวกเราทั้งหลายทั้งปวง ก็จำเป็นจะต้องเบื่อหน่ายในทุกข์อันนั้นแล เป็นทางแห่งความบริสุทธิ์ของพระอริยเจ้าโดยแท้.

ก่อนที่พวกเราทั้งหลายจะพ้นจากความทุกข์ยากลำบากที่เกิดขึ้นในกายวาจาและใจได้นั้น จำเป็นพวกเราก็จะต้องรู้เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเป็นเครื่องเตือนจิตใจให้เห็นว่าสิ่งนั้นผิดควรละเสีย สิ่งนั้นถูกควรประพฤติ. พระพุทธจ้าสอนไว้ว่าทุกชีวิตในโลกนี้ตกอยู่ในกฎของ วัฏฏะสงสาร (เวียนว่ายตายเกิด) มีความทุกข์ในเบื้องต้นได้แก่การเกิด มีความทุกข์ในตอนกลางได้แก่ความเจ็บป่วย เฒ่าแก่ชราภาพและมีความทุกข์ในตอนปลายได้แก่ความตาย ดังนั้น เราทั้งหลายที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ จึงไม่ควรประมาท ควรละเว้นการกระทำความชั่วทั้งหลาย คือ **โลภะ** โลภเอาในสิ่งที่ผิดศีลธรรม **โทสะ** โหดร้าย ทารุณ ผู้อื่นและตนเอง **โมหะ** หลงใหลในความมืดมน เราควรทำแต่ความดี คือ **มี**

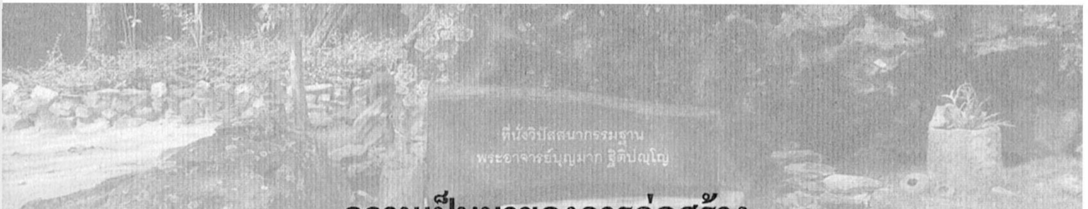
เมตตา ความเอ็นดู คิดอยากให้ผู้อื่นมีความสุข มีความเจริญ
กรุณา ความสงสาร คิดอยากช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์
มุทิตา ความยินดี ด้วยเมื่อผู้อื่นได้ดี
อุเบกขา ความวางเฉย ความยุติธรรม วางตัวเป็นกลาง ผิดก็ต้องว่าผิด ถูกก็ต้องว่าถูก ไม่ลำเอียง

ถ้าหากผู้ใดได้ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกค่ำเช้าวันคืน เพื่อเป็นเครื่องเตือนยังจิตใจให้ละความชั่ว และประพฤติแต่ความดี ให้เกิดขึ้นในกาย วาจา และใจแล้ว ผู้นั้นจึงจะพ้นเวรกรรมในชาตินี้แล.

พระอาจารย์บุญมาก ฐิตปัญโญ

ประวัติการสร้างเจดีย์
พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

ความเป็นมาของการก่อสร้าง
เจดีย์ฐิติปัญญานุสรณ์

สถานที่ภูพร้าว เป็นวัดที่เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๕-๒๔๙๘ พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ ได้พาญาติโยมจากบ้านแก่งยางมาดูสถานที่บนภูพร้าว แล้วบอกว่าสถานที่นี้เหมาะแก่การบำเพ็ญจิตตภาวนา ท่านสร้างศาลาขึ้น ๑ หลัง ฝังศิลากำหนดเขตสีมาไว้ แจ้งหน่วยราชการขอใช้สถานที่แห่งนี้ตั้งเป็นวัดขึ้น ทางราชการอนุญาตให้ใช้สถานที่ ครั้งนั้นชื่อว่า "วัดภูพร้าว" ภายหลังทางบ้านเมืองได้แบ่งเขตการปกครองขึ้นใหม่ตั้งเป็น อำเภอสิรินธร โดยแยกออกจากอำเภอพิบูลมังสาหาร วัดภูพร้าว จึงถูกเปลี่ยนชื่อไปตามการแบ่งเขตการปกครองเป็นวัดสิรินธรวราราม เมื่อลาวเกิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปีพ.ศ. ๒๕๑๖ ท่านพระอาจารย์บุญมากได้เดินทางกลับภูมะโรงและมรณภาพลงในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ หลังจากนั้นใน ปีพ.ศ. ๒๕๔๒ **พระครูกมลภาวนากร** (สีทน กมโล) ได้นำคณะศิษยานุศิษย์มาบูรณะปฏิสังขรณ์วัดสิรินธร ก่อสร้างเรื่อยจนมาถึง ปีพ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ตามประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๒๑๒ ตอนที่ ๗๓ ง วันที่ ๙ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๔๗ ชื่อว่า **"วัดสิรินธรวราราม ภูพร้าว"**

ในห้วงกาลเวลาที่ผ่านมาถึง ๒๘ ปี (พ.ศ. ๒๕๒๔ - ๒๕๕๒) ทางคณะสงฆ์และคณะศิษย์ในท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญและท่านพระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล) พุทธศาสนิกชนชาวไทย-ลาว จึงจัดสร้างเจดีย์อนุสรณ์สถานเพื่อระลึกถึงท่านพระอาจารย์บุญมากผู้เป็นพระเถราจารย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสถานที่บรรจุอัฐิของท่าน โดยสร้างเจดีย์ในบริเวณที่ท่านพระอาจารย์บุญมากเคยนำญาติโยมทำวัตร สวดมนต์ และเป็นจุดที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองและชุมชนช่องเม็กสามารถมองเห็นเจดีย์ได้ในระยะไกล อันเป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนิกชนชาวไทย-ลาว

งานสร้างเจดีย์ได้เริ่มอย่างเป็นรูปธรรมปี ๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๕๑ โดยคณะศิษยานุศิษย์ พุทธศาสนิกชนไทย - ลาว ตลอดจนผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันทอดผ้าป่าสามัคคีจัดหาทุนก่อสร้าง

งานสถาปัตยกรรม **เจดีย์ฐิติปัญญานุสรณ์** ได้คำนึงถึงเอกลักษณ์เฉพาะงานสถาปัตยกรรมอีสาน ด้านคติความเชื่อและรูปแบบศิลปะทางพุทธศิลป์ เพื่อบูชาพระเถระผู้ซึ่งปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรม

เจดีย์ฐิติปัญญานุสรณ์ มีขนาดความกว้างของฐานเจดีย์ทั้งสี่ทิศ ๘.๔๐ x ๘.๔๐ ตารางเมตร ความสูงระดับฐานถึงส่วนยอด ๗.๗๗ เมตร ลักษณะของเจดีย์มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นรูปดอกบัวทรงเหลี่ยม ประกอบด้วย

บันไดทางขึ้น เป็นรูปครึ่งวงกลมมีปูนปั้นประดับรูปนาค สัญลักษณ์ของเทพเจ้าแห่งท้องน้ำที่จะนำพาผู้คนไปสู่การเข้ากราบนมัสการท่านพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

ฐานสี่เหลี่ยมรองรับองค์เจดีย์ จำนวน ๓ ชุด

ฐานบัวลูกแก้วอกไก่ คือ ฐานบัวที่มีแถบสันนูนเป็นสัน คาดประดับที่ท้องไม้ แถบนูนเป็นสันนี้เป็นลักษณะเด่นของศิลปะล้านนาที่ใช้ประดับฐานรองรับเจดีย์ทรงต่างๆ ในศิลปะล้านนาและล้านช้าง

ฐานบัวงอน จำนวน ๓ ชุด เป็นรูปแบบงานศิลปกรรมที่พบประดับฐานพระพุทธรูป ณ พิพิธภัณฑ์หอพระแก้ว เวียงจันทร์ และฐานเจดีย์วัดเชียงทองที่หลวงพระบาง เป็นงานศิลปกรรมเด่นในงานประติมากรรมและสถาปัตยกรรมลาว

องค์เจดีย์ เป็นรูปดอกบัวทรงเหลี่ยมสูงชะลูดขึ้นไป เป็นสัญลักษณ์โดดเด่นเฉพาะในงานสถาปัตยกรรมอีสาน ที่ปรากฏให้เห็นรูปแบบการสร้างที่พระธาตุพนม พระธาตุหลวง-นครเวียงจันทร์ พระธาตุเชิงชุม-จังหวัดสกลนคร และพระธาตุเรณูนคร-จังหวัดนครพนม และดอกบัวบานซ้อนกันขึ้นไป ๓ ชั้น

มีความหมาย หมายถึงการบูชาท่านพระอาจารย์เสาร์ กันตสีโล ท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ กันตสีโล พระบูรพาจารย์ผู้เป็นต้นแบบอบรมสั่งสอนพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ เข้าสู่เส้นทางอริยะ

ปลียอด เป็นรูปดอกบัว มีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ คือการเข้าถึงธรรม

ลักษณะภูมิทัศน์บริเวณรอบเจดีย์ คำนึงถึงความเป็นธรรมชาติ ที่ร่มเย็นสงบตามนิสัยและปฏิปทาของท่านพระอาจารย์บุญมาก จึงได้ประดับตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับที่มีความสูงพอสมควรที่จะให้ร่มเงา แต่ไม่บดบังทัศนียภาพเจดีย์ เน้นด้วย "ดอกลั่นทม" หรือลีลาวดี เป็นดอกไม้สัญลักษณ์ประจำชาติลาวเพื่อบูชาพระเถระเจ้า

อนึ่ง หลังจากพระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล) มรณภาพลงเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ คณะศิษยานุศิษย์ ได้พร้อมใจกันก่อสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิ เพื่อบูชาพระคุณท่านพระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล) ผู้สืบทอดเจตนารมณ์พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ บูรณะปฏิสังขรณ์วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว คณะศิษย์ฯ จึงสร้างเจดีย์ตรงบริเวณสถานที่พระราชทานเพลิงศพของท่าน โดยทำการบรรจุอัฐิครั้งแรก เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๙

เนื่องจากมีเวลาจำกัดในการก่อสร้างเจดีย์ จึงไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบทางกายภาพ ทำให้เกิดปัญหาการเก็บรักษาอัฐิ จากสภาพแวดล้อมที่มีอุณหภูมิเป็นปัจจัยสำคัญในความแตกต่างของเวลากลางวันและกลางคืน ฤดูร้อน ฤดูหนาว และฤดูฝน เกิดละอองน้ำเกาะติดกระจกทั้งสี่ด้านตลอดเวลา ทำให้อัฐิมีความชื้น จึงเป็นโอกาสดีที่จะบูรณะปฏิสังขรณ์เจดีย์พระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล) ควบคู่ไปกับการสร้างเจดีย์พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

สำหรับการบูรณะปฏิสังขรณ์เจดีย์พระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล) คำนึงถึงการแก้ปัญหาทางกายภาพเรื่องความชื้นและการซ่อมแซม ปรับปรุงเจดีย์ให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุด โดยไม่มีการรื้อถอน

ทำลาย ให้เจดีย์หมดคุณค่าหรือเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ไป แต่เป็นการต่อเติมเสริมสร้างปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับเจดีย์พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ และอุโบสถ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความมั่นคงแข็งแรงและความเป็นศิลปะร่วมสมัย

จึงได้แก้ไขรูปแบบเจดีย์เป็นแปดเหลี่ยม ให้ความกว้างของฐานเจดีย์ทั้งแปดทิศเป็น ๒.๕๐ x ๒.๕๐ ตารางเมตร ความสูงระดับฐานถึงส่วนยอด ๕.๒๐ เมตร ลักษณะสถาปัตยกรรม เป็นรูปแปดเหลี่ยมซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไป ประกอบด้วยชุดฐานแปดเหลี่ยมซ้อนกันสองชั้น ถัดขึ้นไปเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ ชุดฐานแปดเหลี่ยม จำนวน ๓ ชุด รองรับองค์เจดีย์เป็นรูปดอกบัวแปดเหลี่ยม อันหมายถึงฉายาในนามของท่านคือ กมโล แปลว่า ดอกบัว ปลียอดบนสุด อันเป็นสัญลักษณ์แห่งการเข้าถึงธรรม

ลักษณะภูมิทัศน์บริเวณรอบเจดีย์ พระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล) คำนึงถึงความเป็นธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความสมดุลแบบล้อเลียนธรรมชาติจึงใช้กลุ่มสีเย็น เลือกสีเขียวของหญ้าเป็นสีพื้นเพื่อเน้นความสง่างามของเจดีย์

รายนามคณะทำงานดำเนินการก่อสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิ พระอาจาย์บุญมาก ฐิติปัญโญ ณ วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว ต.ช่องเม็ก อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี

คณะที่ปรึกษาฝ่ายสงฆ์

๑. พระราชธรรมโกศล	เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี	ประธาน
๒. พระวิบูลธรรมาภรณ์	เจ้าคณะอำเภอเขื่องใน	กรรมการ
๓. พระครูพิบูลธรรมภาณ	ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอพิบูลมังสาหาร	กรรมการ
๔. พระสุนาถมุนี	เจ้าคณะอำเภอพิบูลมังสาหาร	กรรมการ
๕. พระครูสุทธาจารวัตร	เจ้าคณะตำบลศรีเมืองใหม่	กรรมการ
๖. เจ้าอธิการสุรพงษ์ ญาณชีวิโก	เจ้าคณะตำบลช่องเม็ก	กรรมการ
๗. พระมหาปรมัตถพล สาทโร	เจ้าอาวาสวัดป่าภูมดง่าม	กรรมการ
๘. พระอธิการกรองแก้ว ธนปัญโญ	เจ้าอาวาสวัดเทพบุรมย์	กรรมการ

มีหน้าที่วางแผนงานดำเนินการก่อสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ จัดหางบประมาณ ดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ และแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ

คณะดำเนินงานฝ่ายสงฆ์

๑. พระครูบรรหารอุบลคุณ	เจ้าคณะตำบลพิบูล	ประธาน
๒. พระครูสุนทรวินัยคุณ	เจ้าอาวาสวัดภูหล่น	กรรมการ
๓. พระอธิการประจักษ์ อภิญาโณ	เจ้าอาวาสวัดสระแก้ว	กรรมการ
๔. พระอาจารย์เศรษฐวุฒิ ปิยวัณโณ	เจ้าอาวาสวัดภูจันแดง	กรรมการ
๕. พระอาจารย์วิลัย เขมิโย	เจ้าอาวาสวัดป่าภูธรวนาราม	กรรมการ
๖. พระอธิการรพีพล ปัณฑิโต	เจ้าอาวาสวัดภูเขาแก้ว	กรรมการ
๗. พระอธิการปริญญา ติสสวโร	เจ้าอาวาสวัดสิรินธรวรารามภูพร้าว	กรรมการ/เลขานุการ
๘. คณะสงฆ์วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว		กรรมการ/ผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ ให้คำปรึกษา ประสานงาน การออกแบบและงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง

คณะทำงานฝ่ายฆราวาส

๑. พล.ต.ต.อำนวย มหาผล	รองผู้บัญชาการตำรวจภูธร ภาค ๓	ประธาน
๒. พ.ต.อ.มงคล ลิ้มสุวรรณ	ผู้กำกับการสภ.สิรินธร	รองประธาน
๓. พ.ต.ท.จำนงค์ มีแก้ว	รองผู้กำกับการสืบสวนสอบสวน สภ.พิบูลมังสาหาร	รองประธาน
๔. คุณเกิ้น ลวดทอง	สมาชิกอบต.ช่องเม็ก	กรรมการ
๕. คุณวิภาภรณ์ ไลละวิทยมงคล	อดีตสมาชิกสภาเทศบาล เมืองพิบูลมังสาหาร	กรรมการ
๖. คุณลักษณา พิมลมาศ	แขวงการทางอุบลราชธานีที่ 1	กรรมการ
๗. คุณสมชาติ พงคพนาไกร	เครือเจริญชัย (คูโบต้า)	กรรมการ/เลขานุการ
๘. ด.ต.คณิต พรหมลักษณ์	หน่วยตำรวจสันติบาลสิรินธร	กรรมการ/ผู้ช่วยเลขานุการ
๙. คุณยุวดี ทองทั่ว	บริษัท พี.ยู.เค.โมเดอร์นกรุ๊ป	กรรมการ/ผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่อำนวยการ ประชาสัมพันธ์และจัดหาทุน

คณะทำงานออกแบบ ปรับปรุงภูมิทัศน์ และก่อสร้างเจดีย์พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

๑. คุณเทวัญ นันทวงศ์	สถาปนิก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญญบุรี
๒. คุณณวลพักตร์ พิมลมาศ	
๓. คุณพรรณี วงศ์สารศรี	ปรับปรุงภูมิทัศน์
๔. คุณคัง โฮมวงศ์	
๕. คุณไชพิชิต เกิดผล	หัวหน้าช่างฝีมือ
๖. คณะช่างจากอำเภอศรีเมืองใหม่	อำเภอเดชอุดม อำเภอบุณฑริก อำเภอวารินชำราบ และบ้านเหล่าอินทร์แปลง

มีหน้าที่ออกแบบ ปรับปรุงภูมิทัศน์ และก่อสร้างเจดีย์

รายนามคณะทำงานหนังสือประวัติพระอาจาย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

คณะทำงานฝ่ายสงฆ์ไทย

มีหน้าที่ รวบรวม เรียบเรียงข้อมูลประวัติพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ บันทึกภาพ ออกแบบและติดต่อประสานงาน ประกอบด้วย

คณะที่ปรึกษา

๑. พระราชธรรมโกศล	เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี
๒. พระครูพิบูลธรรมภาณ	ประธานสงฆ์วัดภูเขาแก้ว
๓. พระวิบูลธรรมาภรณ์	เจ้าคณะอำเภอเขื่องใน
๔. พระครูสุทธาจารวัตร	เจ้าคณะตำบลศรีเมืองใหม่
๕. พระครูอรัญกิจโกศล	เจ้าอาวาสวัดป่าหนองยาว
๖. พระอธิการบุญเหลือม อนุตตโร	เจ้าอาวาสวัดป่าโสภาวนาราม
๗. พระอธิการกรองแก้ว ธนปัญโญ	เจ้าอาวาสวัดเทพบุรมย์

คณะทำงาน

๑. พระครูบรรหารอุบลคุณ	เจ้าคณะตำบลพิบูล
๒. พระครูสุนทรวินัยคุณ	เจ้าอาวาสวัดภูหล่น
๓. พระอาจารย์เศรษฐวุฒิ ปิยวัณโณ	เจ้าอาวาสวัดภูจันแดง
๔. พระอาจารย์วิลัย เขมิโย	เจ้าอาวาสวัดป่าภูธรวนาราม
๕. พระคำใส จันทสาโร	วัดมัชฌันติการาม
๖. พระสำลี สันตจิตฺโต	วัดป่าพระเจ้าใหญ่ธาตุลุ่ม
๗. พระอธิการปริญญา ติสฺสวโร	เจ้าอาวาสวัดสิรินธรวรารามภูพร้าว
๘. คณะสงฆ์วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว	

คณะที่ปรึกษาฝ่ายสงฆ์ลาว

๑. พระอาจารย์สุวรรณ จันทะลาด	เจ้าคณะแขวงจำปาสัก
๒. พระอาจารย์บุญจัน (ถา) ธัมมทินโน	เจ้าอาวาสวัดภูมะโรง

คณะทำงานฝ่ายฆราวาส ไทย

คณะที่ปรึกษา

๑. อาจารย์ธีร์ พุ่มทับทิม	ภาควิชาบาลีและสันสกฤต คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. คุณสัจภูมิ ลออ	เจ้าของนามปากกา ทิน ลออ นักเขียนสารคดี กวีอิสระ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

คณะทำงาน

๑. ดต.ณัฐพงษ์ เพชรสูงเนิน	สถานีตำรวจเขมราฐ
๒. คุณจักรพันธุ์ อินตานนท์	ถ่ายภาพ
๓. คุณอินถา ลวดทอง	วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว
๔. คุณสมัย จำปาปุ่น	วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว
๕. คุณจุฑารัตน์ มหาวัฒนะ	โรงเรียนศรีปทุมวิทยาคาร อ.เมือง จ.อุบลราชธานี
๖. คุณสุมนา ทุมมณี	โรงเรียนบ้านหล่าอินแปลง อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี
๗. คุณณวลพักตร์ พิมลมาศ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะทำงานฝ่ายฆราวาส ลาว

๑. จารย์กร จันทะบัณฑิต	บ้านดอนแดง จำปาสัก
๒. จารย์วอน เคนะวงศ์	บ้านหม้อพุ จำปาสัก
๓. พ่อใหญ่คม	บ้านเมืองกาง จำปาสัก
๔. พ่อใหญ่สวน	ภูงอย จำปาสัก
๕. แม่ใส	ตลาดปากเซ
๖. แม่หยาด	ตลาดปากเซ
๗. คุณจารุวรรณ บัวทอง	มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ปากเซ
๘. แม่ทองพับ หอมรัศมี (ถึงแก่กรรม)	สหรัฐอเมริกา

รายนามผู้บริจาคสร้างเจดีย์พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ และบูรณะปฏิสังขรณ์เจดีย์พระครูกมลภาวนากร (สีทน กมโล)

๑.	พระครูสุจากิจจากร วัดบ้านระเว	๑,๔๐๐.-
๒.	พล.ต.ต.อำนวย มหาผลและคณะ	๖๐๐,๐๐๐.-
๓.	คุณลักษณา - คุณณวลพักตร์ - คุณเฉลิมขวัญ พิมลมาศ	๑๐๐,๐๐๐.-
๔.	คุณพรรณี วงศ์สารศรี	๕๐,๐๐๐.-
๕.	คุณยุวดี ทองทั่ว	๔๖,๐๖๙.-
๖.	คุณบุญล้อม - คุณวรรณีและคณะ	๓๐,๓๐๐.-
๗.	ร้านแสงซุปเปอร์ ช่องเม็ก	๒๗,๐๐๐.-
๘.	คุณพนิตตา ทองทั่ว	๒๕,๐๐๐.-
๙.	คุณพรทิพย์ ประทุมรัตน์ เคอร์และสามี	๑๘,๐๐๐.-
๑๐.	คุณโฉลกและคณะกรุงเทพ	๑๒,๔๓๕.-
๑๑.	ร.ต.ปรีชา - คุณเย็นจิตร อุทธาและครอบครัว	๑๐,๔๙๙.-
๑๒.	คุณประภาส - คุณแสงจันทร์ อบทองและครอบครัว	๑๐,๐๐๐.-
๑๓.	คุณสมทรง นาชัย	๑๐,๐๐๐.-
๑๔.	คุณภัทรา ลิขิตสุวรรณ	๑๐,๐๐๐.-
๑๕.	น.ต.สุวรรณ โคตะสินธุ์ และญาติพี่น้อง	๖,๖๐๐.-
๑๖.	คุณรัตนาภรณ์ พรหมลักษ์และญาติๆ	๖,๐๐๙.-
๑๗.	พ.ท.ศักดิ์ชัย - คุณภัทริน พงคพนาไกร	๕,๐๐๐.-
๑๘.	คุณเชาวลิต - คุณประไพรวรรณ อุ่นศรี	๕,๐๐๐.-
๑๙.	คณะศึกษาศาสตร์ ม.ขอนแก่น	๔,๐๐๐.-
๒๐.	ชายน้ำรีสอร์ท	๓,๐๐๐.-
๒๑.	คุณไพศาล - คุณบรรจบ อุ่นศรี	๒,๖๐๐.-
๒๒.	คุณโอม ทองอุทิศ	๒,๔๐๐.-
๒๓.	ด.ต.ประชิด พรหมลักษณ์	๒,๒๐๐.-
๒๔.	คุณวาสินี สารบรรณ	๑,๐๐๐.-
๒๕.	คุณนันทวัฒน์ เต็งรังสรรค์	๑,๐๐๐.-

๒๖.	คณะพ.ต.อ.อาคเนย์ แดงด้อมยุทธ คุณพิทยา นุชเจริญและครอบครัว ครอบครัวสารบรรณ ครอบครัวพุทจิระ ครอบครัวจันทร์ส่อง ครอบครัวบำรุงรัตน์ โรงพิมพ์ก้าวหน้าราชบุรี ธนาคารกรุงไทย สำนักนานาเหนือ และสำนักงานศุลกากรแหลมฉบัง	๔๔,๐๐๐.-
๒๗.	บุคลากรคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๒,๐๒๙.-
๒๘.	รศ.ศรีสอาด ตั้งประเสริฐและครอบครัว	๒,๐๐๐.-
๒๙.	รศ.ดร.สมชาย รัตนโกมุทและครอบครัว	๑,๖๐๐.-
๓๐.	รศ.ดร.จิรากรณ์ - รศ.ดร.นันทนา คชเสนีและครอบครัว	๑,๕๐๐.-
๓๑.	รศ.ดร.พงศา พรชัยวิเศษกุลและภรรยา	๑,๕๐๐.-
๓๒.	รศ.ลดาวัลย์ รามางกูรและครอบครัว	๑,๕๐๐.-
๓๓.	ดร.สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน	๑,๕๐๐.-
๓๔.	คุณไพรัตน์ ศักดิ์พิสุทธิ์พงศ์และเพื่อนๆ	๑,๔๐๐.-
๓๕.	คุณต้นและเพื่อนๆ	๑,๓๖๐.-
๓๖.	คุณอาร์ม	๑,๐๐๐.-
๓๗.	คุณวัชระ - คุณกัลยาณี เลิศชุณหะเกียรติ	๑,๐๐๐.-
๓๘.	ผศ.ดร.จาริต ติงศภัทิย์	๖๐๐.-
๓๙.	คุณอ้อยและครอบครัว	๖๐๐.-
๔๐.	คุณสุวรรณี จงจิตต์โพธา	๖๐๐.-
๔๑.	คุณสวรัย บุญยมานนท์	๕๐๐.-
๔๒.	รศ.ดร.ดาวัลย์ วิวรรธนะเดช	๓๐๐.-
๔๓.	ดร.มนชยา อุรุยศ	๓๐๐.-
๔๔.	คุณสุมณฑา โห้ยุขัน	๓๐๐.-
๔๕.	คุณบัวทอง การศาสตร์	๓๐๐.-
๔๖.	คุณวลีทิพย์ เชื้อขาว	๑๕๐.-
๔๗.	คุณพนารัตน์ ชัยชนะ	๑๕๐.-
๔๘.	คุณสมบูรณ์ ปิ่นทอง	๑๕๐.-
๔๙.	คุณไอซ์	๑๐๐.-
๕๐.	ชมรมพุทธศาสตร์วังจันทร์เกษม	๗๕๐.-
๕๑.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	

ประมวลภาพ

ฐานส้วมของพระอาจารย์บุญมาก

อุโบสถวัดภูมะโรง

เจดีย์พระอาจารย์บุญมาก วัดภูมะโรง

นั่งด้านขวามือของพระประธาน
พระอาจารย์บุญจัน เจ้าอาวาสวัดภูมะโรง

ท่าน้ำวัดภูมะโรง

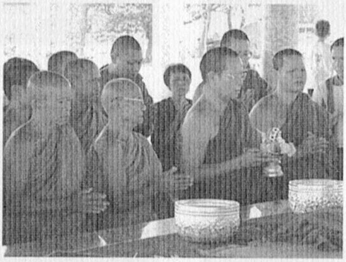

ผู้ใหญ่บ้านหมักร่วมถวายภัตตาหารเช้า
วัดภูมะโรง

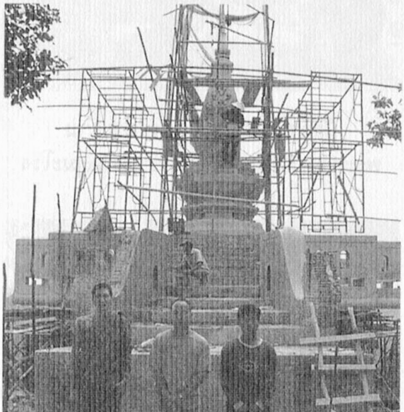
งานทอดผ้าป่าจัดหาทุนสร้างเจดีย์ ๖ เมษายน ๒๕๕๑

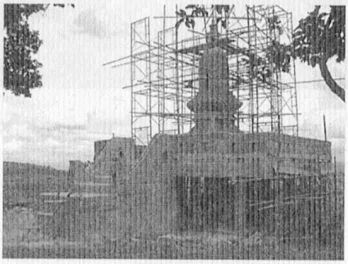

พระครูสุทธาจารวัตรนำคณะศิษย์ขอขมาพระบูรพาจารย์

คุณเทวัญ และ คุณไชพิชิต ดูงานก่อสร้างเจดีย์ ร่วมกับเจ้าอาวาส

รายนามผู้บริจาคจัดพิมพ์หนังสือประวัติพระอาจารย์บุญมาก ฐิติปัญโญ

นางสาวสุชาดา เปรมมณี	๒๐๐ บาท
นายพรชัยและนางสุกัญญา อร่ามสินชัย	๕๐๐ บาท
นางปิยะนันท์ กรินรักษ์พร้อมครอบครัว	๑๐๐๐ บาท
นางสาวปราณีย์ บุญคุ้มพร้อมครอบครัว	๕๐๐ บาท
นายเจนิวา เพิ่มพิมพ์	๑๐๐๐ บาท
น้องนุชและอลัน พิกเกอร์ริ่ง	๒๐๐ บาท
นางอารญา ระดมเล็ก	๑๐๐๐ บาท
นางสุดาวรรณ อุทัยและนางสาววัชนา นรสาร	๑๑๙๘ บาท
นางสาวนภัชนก โหมดประดิษฐ์	๕๐๐ บาท
คุณยายจันทนา อมรดิษฐ์และครอบครัว	๕๐๐๐ บาท
นางสาวเบ็ญจวรรณ อมรดิษฐ์ บุตร ธิดาและบริวาล	๕๐๐๐ บาท
คุณพินิจ ภู่มาลาและครอบครัว	๖๐๐ บาท